

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI століття

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Випуск 8

УДК 381
ББК 74.04
З 132

НДДКР УкрІНТЕІ: 0123U104484

З 132 Інноваційні технології XXI століття: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2023. Вип. 8. 226 с.

У збірнику наукових праць «Інноваційні технології XXI століття» представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників науково-практичного семінару «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості». Авторами статей розкрито широке коло актуальних проблем: майбутнє України в інформаційному просторі; комп'ютерні науки в контексті інноваційного розвитку українського суспільства; історичні, правові, економічні, філологічні, педагогічні науки в контексті інноваційного розвитку України; інноваційні технології у ході розвитку освітньої галузі: проблеми та перспективи.

Адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Білий Л.Г., директор Хмельницького інституту МАУП, кандидат педагогічних наук, доцент (*головний редактор*); **Авсієвич А.В.**, PhD (доктор філософії в галузі права); **Гуменникова Т.Р.**, доктор педагогічних наук, професор; **Гуменюк А.Ф.**, кандидат економічних наук, доцент; **Дацюк О.А.**, кандидат богослов'я; **Драч І.В.**, кандидат технічних наук, доцент; **Копанчук В.О.**, доктор наук з державного управління, доцент; **Ковальчук В.Г.**, кандидат економічних наук, доцент; **Лисенко С.О.**, доктор юридичних наук, професор; **Наголюк О.Є.**, кандидат юридичних наук, доцент; **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Парандій В.О.**, кандидат історичних наук, доцент (відповідальна за випуск); **Савчук Л.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Цимбалюк Г.С.**, кандидат економічних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Григорук П. М., доктор економічних наук, професор.
Кулинич Р.О., доктор економічних наук, професор.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29 травня 2023 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	8
Атаманчук О.І. ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	10
Беньковська Н.Б., Головатюк Д.Д. РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ.....	21
Беценко Т.П. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗВО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	29
Беценко Т.П. НАРОДОЗНАВЧИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ.....	37
Беценко Т.П. КУРСОВА РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗВО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ: ДЕЯКІ УЗАГАЛЬНЕННЯ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РОБОТИ.....	41
Гринюк Л.О. ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ШЛЯХОМ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ І ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ.....	49

Дацюк О.А.

ТЕОДИЦЯ. АБО ПРО ІСНУВАННЯ ЗЛА У СВІТІ,
ДЕ Є ВСЕБЛАГИЙ БОГ..... 58

Дуб Н.С, Головчак М.І., Вітковська І.В.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ СЕСТЕР/БРАТІВ
МЕДИЧНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 74

Євтушенко В.В., Расторгуєва М.Й.

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЧИННИКІВ
РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ..... 77

Жукова Г. В., Булгакова Т. М.

ПОЗААКАДЕМІЧНА ОСВІТА В ЦАРИНІ СОЦІАЛЬНИХ
НАУК..... 84

Ковальчук О.Л.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ТА ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 94

Козловська Л.В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ
У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ..... 108

Колендзян О.С.

ОСОБЛИВОСТІ І ПЕРЕВАГИ СИСТЕМНО-
СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ
МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.. 114

Кулинич Р.О.

СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ
ДЕРЖАВНОГО БОРГУ..... 129

Місюк К., Никитюк С.І. РОЛЬ GPT ЧАТ-БОТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	134
Михайловська О.А., Дітковська О.А., Олійник Г.С. КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИКІВ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДИЗАЙНУ ТА ІНДУСТРІЇ МОДИ.....	140
Нахайчук О.В., Мазур Г.О., Захарова Е.А., Христюк О.І. АНАЛІЗ СТАНУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	145
Нетеча Є., Никитюк С.І. INTERNET TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH MONOLOGUE SPEAKING AT SCHOOL.....	154
Новосад О.П. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	159
Расторгуєва М.Й., Євтушенко В.В. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ : ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	170
Скрипій А., Никитюк С.І. EXAMPLES OF USING ONLINE TOOLS FOR INTERACTION AT ENGLISH LESSONS.....	179
Стеценко Я.О., Стрелова Н.І. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ СТВОРЕННІ ЗАГАЛЬНОДОСТУПНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	185

Суханюк В.В., Стрелова Н.І.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРИВИМІРНОЇ АНІМАЦІЇ
В ОСВІТНЬОМУ ТА РЕКЛАМНОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 193

Рейзін Д.В.

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА СИСТЕМ
КРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я..... 200

Федух Г.Я., Малькут Л.О.

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ
ШКОЛЯРІВ..... 204

Юровчик В.Г.

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ:
ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ..... 211

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 220

ПЕРЕДМОВА

Науковці Хмельницького інституту МАУП продовжують досліджувати науково-дослідну тему «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості».

За цей період зусиллями кафедри фундаментальної підготовки проведено 8 наукових заходів та 8 випусків збірників наукових праць «Інноваційні технології ХХІ століття», а також залучено до наукових досліджень здобувачів вищої освіти наукового гуртка «Виклики ХХІ століття» та усіх зацікавлених.

Наукові заходи продовжують збирати широке коло учасників з різних куточків України: Хмельницького, Києва, Харкова, Херсона, Маріуполя, Івано-Франківська, Кам'янця-Подільського, Львова, Тернополя, Вінниці, Полтави, Чернівців і ін.

Збірники наукових праць адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям. У збірниках представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників конференцій «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості».

Авторами статей розкрито широке коло актуальних проблем: позаакадемічна освіта в царині соціальних наук; формування інноваційної особистості на уроках історії шляхом методичних прийомів і технорлогій розвитку критичного мислення; психологічні аспекти адиктивної поведінки у сучасному суспільстві; перспективи використання інноваційних технологій при створенні загальнодоступного освітнього

середовища; сучасний розвиток інтернет-технологій і т.д.

Інноваційний педагогічний досвід є досвідом колективним. Тому кожен заклад вищої освіти має стати певною моделлю такого досвіду зі своєю, ефективною саме для даного закладу структурою, зі своєю стратегією та перспективою. Колектив Хмельницького інституту МАУП активно продовжує над цим працювати.

Атаманчук О.І.,
викладач
(м. Хмельницький)

ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми зумовлена тими інтеграційними процесами, що відбуваються в сучасному світі та освіті, коли особистість пізнає себе у своїй культурі, і в той же час усвідомлює себе частиною світової культури, де на засадах діалогу культур вона примножує культуротворчий досвід людства.

В українському суспільстві все більшої сили набувають процеси поступової втрати духовно-моральних, історичних та культурно-гуманітарних пріоритетів і цінностей. В освіті на перший план все більше виступає підготовка «вузького» спеціаліста, який ефективно виконує призначені йому функції. Складається ситуація, коли, з одного боку, в умовах ринку постійно зростають вимоги до професійної підготовки майбутнього спеціаліста. З іншого боку, в таких умовах при підготовці фахівців різних профілів гуманітарний комплекс наук не витримує конкуренції зі спеціальними дисциплінами. Це деформує загальнокультурну підготовку людини, призводить до стандартизації особистості.

Як зазначає О. Олійник, «саме такі радикальні спрямування призводять до того, що в життя не втілюються нові підходи до освіти і культури, не враховується соціальна і

моральна ситуація і, як наслідок, немає відчутних економічних зрушень у суспільстві» [1, с. 123].

Сьогоднішня освіта страждає ізольованістю загальногуманітарного циклу дисциплін (історія, філософія, політологія, психологія, культурологія, етика та естетика та ін.) від професійно спрямованого, що згубно впливає на становлення особистості фахівця, який не володіє духовною спадщиною і не має навичок екстраполяції досягнень у галузі інших наук на сферу своєї діяльності [1, с. 124]. А саме від гуманізації освіти багато в чому залежить інтелектуально творчий потенціал особистості.

Тому в сучасній парадигмі української освіти гостро стоїть проблема виховання цілісної особистості, здатної реалізувати свій потенціал, бути суб'єктом своєї життєдіяльності і стратегії власної долі. Аналізуючи духовно-моральний стан українського суспільства, можна дійти висновку, що він викликає глибоке занепокоєння. Корозія усталених духовних цінностей є наслідком прагматизації життя, пропаганди насилля, нехтування правових, моральних, соціальних норм, що за своїми масштабами становить глобальну соціальну проблему. Ось чому основним завданням сучасного освітньо-виховного процесу є не тільки сформувати необхідні знання, а в першу чергу – інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя [2, с. 183].

Головна мета української системи освіти – «створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості, формувати покоління, здатне навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності суспільства» [3, с. 3-4].

Вирішення цих завдань потребує реформування фахової передвищої освіти, переходу від стандартних освітньо-виховних заходів на цілеспрямоване і професійне управління процесами освіти і виховання.

Техногенна цивілізація XXI століття, що має вражаючі досягнення в галузі науки, техніки, освіти, викликала дуже глибокі глобальні кризи: створення зброї масового знищення, зростання екологічної кризи зробили реальністю руйнування біогенетичних основ людської життєдіяльності. Тим самим сучасна цивілізація поставила під загрозу саме існування людства.

Крім того, можна спостерігати широкомасштабну експансію технічного світу, що породила кіборг культуру, яка, в свою чергу, призвела до нерозвиненості та виснаження емоційних переживань людини, до їх примітивізму. Людина стала існувати в нелюдському середовищі: зомбованій, маніпулятивній. В її бутті стали проступати втрата самоідентифікації (національної, соціальної, професійної тощо) та риси небуття [4, с. 15].

Отже, на початку XXI століття процеси глобалізації, формування новітнього інформаційного суспільства, віртуалізації соціальних відносин, повсякденного життя людей обумовили необхідність переходу до нового шляху розвитку суспільства і цивілізації.

Система фахової передвищої освіти відчуває вплив радикальних змін, зумовлених швидкими соціально! економічними і загальнокультурними перетвореннями сучасного світу і має адекватно відповісти на виклики сучасності. Тому саме нова культурологічна парадигма освіти має забезпечити подальший розвиток людини і суспільства,

оскільки вона спрямована на особистість, чуттєве начало в людині, на розуміння фактів сучасного буття.

Нова парадигма людського існування базується на нових знаннях, загальнопланетарних принципах мислення. Вона полягає у зміні пріоритетів, в центрі уваги яких постає особистість, її культура та професіоналізм. Тому знання та уміння, які дає людині фахова передвища освіта, в нових умовах перетворюються із самоцілі у засіб її професійного розвитку та самовдосконалення. Критерієм знання як феномена культури стає не стільки відповідність цій дійсності, скільки узгодження такої форми знання із загальними ціннісносмісловими настановами культури (Л. П. Разбегаєва).

Таким чином, мова йде про зміну парадигми раціонального знання на парадигму культуровідповідності та культуротворчості освіти, про заміну її основного смислового знака «раціоналізм» на знак «культура».

При цьому поступово відбувається повертання від абсолютизації цінності раціональних наукових знань («знанієцентризм») до усвідомлення, засвоєння та реалізації в освітній практиці гуманітарних і культурних цінностей («культуроцентризм»).

Сутність культурологічного підходу в освіті обумовлена процесами гуманізації та гуманітаризації. Вона полягає у вихованні людини культури і моральності, спрямованої на збереження і відтворення світових культурних цінностей. Культурологічна діяльність фахівця не є будь-якою предметною діяльністю, а виступає в якості певної метадіяльності, як свого роду внутрішній план будь-якої іншої діяльності [5, с. 6].

Звідси, переглядаючи співвідношення «культура-індивід-освіта-суспільство», розглядаємо культуру як вираження або

здійснення того духовного та морального стану, в якому знаходиться це суспільство (народ, індивід), де індивіда необхідно розглядати з гуманістичних позицій в якості творчої та свободної особистості, що самореалізується і самовизначається, а освіту – як генетичний код суспільства і культури. В цьому контексті людина має стати найвищою цінністю серед всіх інших, що характеризує прогресивне суспільство. В цьому полягає, в загальному, суть гуманізму, який, як вважають вчені, буде «головною відмінною рисою постіндустріальної цивілізації, тому її називають гуманістичною. Людина має стати вирішальною матеріальною, економічною та духовною цінністю сучасного світу» [4, с. 21].

Загальновідомо, що з гуманізмом як феноменом культури безпосередньо пов'язано саме гуманітарне знання, що ідеї гуманізму і гуманітарного знання тісно пов'язані між собою. І в той час, коли в індустріальному суспільстві освіта стала додатком, що обслуговує потреби промисловості, нова культурологічна парадигма потребує її переорієнтації на забезпечення особистісного та індивідуального розвитку людини через створення умов для її самостійного духовно-інтелектуального зростання. В цьому процесі, як можна бачити, особлива роль належить саме гуманітарному знанню, гуманітарній підготовці фахівця будь-якого профілю. Слід відмітити тісний зв'язок цього сектора вищої освіти із реальним виробництвом, ринком праці, оскільки сюди можна віднести гуманітарну складову вищої технологічної школи, яка готує фахівців для різних секторів економіки.

Інтерес до питання культурного самовизначення фахівця в динаміці сучасного часу є дуже високим, і це пояснюється суспільними потребами у морально багатій, неординарній,

автономній та обдарованій у професійному і культурному планах особистості. Тільки всебічно і гармонійно розвинутий, збагачений різноманітними культурними цінностями фахівець може внести значний вклад у розвиток і вдосконалення сучасного суспільства, у професійну культуру.

При цьому він здатен на високому морально-професійному рівні ставити і виконувати соціально значущі завдання у професійній діяльності, виявляючи динамічність і готовність до вирішення актуальних проблем, особистісну зацікавленість у результативності та ефективності індивідуальної та колективної праці [4, с. 7].

Таким чином, сучасна професійна освіта – це складна освітня система, яку суспільство створило «не просто для накопичення певної сукупності знань, умінь і навичок, а заради створення певної образності, образу, обличчя фахівця, здатного думати і осмислювати, творити і присвоювати у просторі образних систем світу, проєкцій реальності, що призначені допомогти людині зорієнтуватися в навколишньому середовищі, що швидко змінюється, і набути власного неповторного та унікального вигляду. А тому зміст поняття «освіта» повинен включати два взаємопов'язаних і взаємозалежних елементи: навчання і виховання [4, с. 38-39].

В цьому контексті ціллю гуманітарної науки є – навчити людину мислити, давати оцінку різним і неоднозначним явищам. Безсумнівно, що загальна культура і освіченість фахівця безпосередньо пов'язана з рівнем його гуманітарного знання.

Гуманітарні науки беруть опосередковану участь у створенні матеріальних благ, в тій чи іншій мірі діючи на кількість і якість матеріальних ресурсів, що виробляються, та їх

розподіл серед різних прошарків населення, прогнозуючи розвиток соціально-економічних відносин в цілому.

Очевидним є той факт, що єдність професійної та гуманітарної підготовки майбутніх фахівців стає однією із найважливіших вимог до фахової передвищої освіти. До головних структурних елементів гуманітарної освіти належать: світоглядно-філософська, культурологічна та філологічна, соціально-політична та соціологічна складові, історична, етична й естетична освіта, українознавча підготовка, еколого-природнича, економічна та правова освіта, психолого-педагогічна підготовка, система знань і навичок, що забезпечують здоровий спосіб життя.

Системна і цілеспрямована гуманітарна підготовка є актуальною для фахівців що готує фахова передвища освіта, тому що вона закладає широкий морально-естетичний та загальнокультурний потенціал фахівця, який забезпечує ефективність його суспільної діяльності.

У цьому сенсі гуманітарна підготовка стає однією із умов удосконалення навчально-виховного процесу у освітніх закладах, важливою частиною всебічно і гармонійно розвинутої особистості і, в результаті, запорукою соціальної стабільності та розвитку суспільства. Це безпосередньо стосується і підготовки майбутніх менеджерів, економістів, оскільки менеджмент безпосередньо пов'язаний із ефективним вирішенням проблем управління різними соціально-економічними сферами життєдіяльності людини. Як зазначає А. В. Шегда, «особливістю управлінської освіти в Україні є те, що перехід до ринку потребує створення системи підготовки кваліфікованих кадрів для роботи в діловому середовищі. Нові соціально-економічні умови господарської діяльності суттєво змінили

якісні вимоги до фахівців, котрі пройшли відповідне навчання та прагнуть займатися управлінською працею в ділових організаціях» [6, с. 7].

В управлінській діяльності завжди цінувались фундаментальність та широта знань, уміння використовувати інструментарій логічного аналізу, які були запорукою успіху в прийнятті рішень, коли майбутнє було логічним наслідком минулого. Але в умовах, коли менеджмент має виходити з майбутнього, яке не завжди є логічним наслідком теперішнього, важливого значення в професійній діяльності менеджера набувають такі якості, як інтуїція та здатність до творчості. Зміни, що відбуваються, викликають необхідність «по-новому подивитися на те, які риси повинні мати випускники навчальних закладів, що здійснюють підготовку та перепідготовку фахівців різних спрямувань, а особливо управлінців. Відповідно це вимагає перегляду як змісту, так і методів навчання. Особливість вивчення менеджменту полягає в тому, що центром уваги є розвиток уміння розв'язувати проблеми».

У процесі навчання люди набувають того, що змінює їхні погляди на навколишній світ, на своє місце і роль у ньому, що дає їм можливість діяти не так, як раніше, завдяки певним новим рисам, яких вони не мали раніше. Навчання розглядається як зміна сприйняття реальності, в якій перебуває людина. Професійне зростання менеджера здійснюється шляхом активної самозміни та саморозвитку особистості.

С. Я. Батишев вважає, що професіоналізація означає педагогічно регульований процес професійного становлення особистості в умовах професійної освіти.

Важливою є думка А. К. Маркової, яка вважає, що професійне становлення – це:

- продуктивний процес розвитку і саморозвитку особистості;
- засвоєння і самопроектування професійно орієнтованих видів діяльності;
- визначення свого місця у світі професій;
- реалізація себе у професії;
- самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму.

«Гуманізація професійної підготовки менеджера має передбачати і створювати умови, за яких майбутній організатор, керівник, управлінець буде мати можливість вибудувати власний образ професійного «Я» і, аналізуючи протиріччя між «Я – реальним» та «Я – професійним», програмувати й здійснювати професійний саморозвиток». Учений вважає, що ключовим моментом гуманізації професійної підготовки і становлення менеджера є усвідомленість мотивів, що забезпечує глибоке засвоєння необхідного навчального матеріалу з будь-яких дисциплін, у тому числі економічних (В. Орлов) .

Отже усе вищевикладене дає підстави стверджувати, що гуманітарна підготовка фахівців економічного профілю у освітніх закладах фахової передвищої освіти здатна стати каталізатором професійного становлення особистості здобувача освіти в умовах професійної освіти.

Гуманізація освіти означає створення такої освітньої системи, яка відповідає гуманістичним цінностям та ідеалам, в якій відбувається відхід від авторитарної системи керівництва і впровадження нових форм навчальної діяльності, де викладач і студент є співучасниками навчального процесу з метою розвитку культурної особистості, висококваліфікованого фахівця.

Тому гуманітарну освіту необхідно розглядати в якості системо утворюючого фактора в системі професійної освіти, яка:

- забезпечує культурне спілкування;
- сприяє розвитку грамотності, освіченості, культури, менталітету;
- удосконалює інтелектуальні потреби особистості;
- не тільки розвиває мовленнєві, комунікативні, соціокультурні компетенції студентів, але й сприяє виникненню у них внутрішньої потреби до професійного зростання, до саморозвитку та самовдосконаленню, безперервній освіті та самоосвіті;
- залучає до вітчизняної та світової культури;
- розвиває такі особистісні якості, як відкритість, емпатію, патріотизм, повагу до інших народів та їх культур, готовність і здатність до співпраці тощо;
- посилює мотивацію до навчання та інтерес до навчальної діяльності в цілому;
- гарантує соціальну захищеність, розвиває здібності особистості до успішної побудови своєї соціальної та професійної діяльності, ефективної поведінки та взаємодії на ринку праці, тобто забезпечує умови для динамічного культурного самовизначення особистості в полі культурного, інформаційного, освітнього середовища соціуму.

Для сучасного здобувача освіти вкрай необхідними є: потреба в самоосвіті, в духовній самостійності, критична спрямованість мислення, її продуктивність у засвоєнні знань і людської культури. Це – складові гуманітарної культури, що формується на всіх рівнях освітнього процесу в навчальній, науковій і культурній діяльності здобувачів освіти, і є однією із

складових загальної культури майбутніх фахівців. Висока цілісна культура створюється усім устроєм суспільного життя. При цьому освіта і виховання слугують підґрунтям, яке формує тенденції гуманізації суспільства, його основні якісні характеристики, рівень цивілізованості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Олійник О. Особливості гуманітарної підготовки і професійної компетентності студентів у технічному ВНЗ / О. Олійник // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка. Мовознавство. 2009. Т. 26. С. 123-132.
2. Куріто О. В. Аксіологічні орієнтири філософії освіти сучасного українського соціуму / О. В. Куріто // Вісник ДонНУЕТ. 2012. № 2 (54). 183 с.
3. Абишева А. К. О понятии «ценность» / А. К. Абишева // Вопросы философии. 2002. № 3. С. 139-149.
4. Соколов Е. А. Методология культурного самоопределения формирующейся личности специалиста-гуманитария / Е. А. Соколов, Н. Е. Буланкина // Опыт философского осмысления. М., 2011. 232 с.
5. Іванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя / Т. В. Іванова. К., 2005. 282 с.

Беньковська Н.Б.,
кандидатка педагогічних наук, доцентка
(м. Одеса)

Головатюк Д.Д.,
курсант
(м. Одеса)

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Основна увага світу спрямована на наукові напрямки, які можуть забезпечити значущий технологічний прорив. Однак, не можна забувати про те, що саме гуманітарні знання перетворили первісну людину в розвинену особистість. Проблема професійного становлення конкурентоспроможного фахівця особливого значення набуває в умовах діджиталізації, інформатизації, технологізації, проблемності професійної діяльності.

Сучасна вища освіта повинна створювати відповідні умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить у подальшому високий рівень індивідуальності, продуктивної діяльності і як наслідок – кар'єрне зростання та самореалізацію. Окрім, успішного оволодіння необхідною базою знань і вмінь відповідно до специфіки обраної спеціальності, важливими також є володіння максимально вираженими професійно необхідними якостями та практичними навичками, що є передумовою ефективного виконання завдань за призначенням на будь-якому етапі професійного становлення

та розвитку особистості. Тому першочергово слід дотримуватися прислів'я «вік живи – вік учись», – видатного давньоримського філософа Луція Аннея Сенеки. Така навичка дозволить вміти винаходити нові ідеї та постійно розвиватися [2].

Отже, саме освіта – це вагомий інструмент і важлива основа фахового, лідерського рівня та процесу духовного формування молодшої людини, її світогляду, а також ефективного розвитку країни.

Якщо придивитися, освітні реалії, до яких ми давно звикли, сформувалися не так і давно. Наприклад, право кожної людини на освіту, а також її обов'язковість ООН зафіксувала у Загальній декларації прав людини лише у 1948 році. А той самий Болонський процес у вищій освіті стартував лише 24 років тому – в 1999 році. Та найцікавіше, як змінювалось ставлення до знань. Особливо це помітно на прикладі двох поколінь у XX столітті, які, мабуть, найбільше відчували на собі переосмислення освіти і продовжують відчувати й сьогодні. Перше – покоління X, представники якого народжувалися між 1965 та 1981 роками. Час їх освіти – це епоха знань, які рідко змінювалися прямо під час навчання. Ці знання зосереджені у книжках і головах найкращих викладачів. Тому головне – зафіксувати ці знання для себе. Вони найчастіше здобувалися один раз і після цього використовувалися упродовж кар'єри. За ними було покоління Y – народженні між 1981 та 1997 роками. Навчання більшості з них (особливо у старших класах і закладах вищої освіти) припадає на епоху Інтернет-буму. І це кардинально змінює їх ставлення до того, як вони вчать. Більше не потрібно фіксувати всю інформацію – вона є в мережі. За допомогою гаджетів та персональних комп'ютерів,

які з розвитком технологій ставали все доступнішими, у будь-який момент можна було отримати доступ до необхідних даних: книжок, енциклопедій, відеоуроків [3, с.3].

Сучасний освітній процес повинний готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя. Глобалізація, трансформаційні процеси та неперервна інформаційна змінність обумовлюють включення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. Саме тому, увага зі сторони педагогічних колективів має приділятися питанням подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності і існуючих стереотипів педагогічної праці та процесу мислення в учасників процесу навчання і виховання. Звичайно, гуманітарні науки відрізняються від точних. Річ у тому, що природні (точні) науки прагнуть до об'єктивного відображення світу. Гуманітарні ж стосуються більше людської уяви. Як кажуть психологи, в будь-якого явища є щонайменше сім пояснень. А в будь-якій ситуації — сім способів дії.

Величезну роль в становленні людства зіграла:

- історія;
- філософія;
- етика;
- естетика;
- мовознавство;
- культурологія.

Гуманітарні науки необхідні, щоб дати відповіді на питання про те, як людина повинна ставитися до себе і навколишнього світу, яким має бути це ставлення, щоб

уникнути загибелі, виродження людства. Становлення особистості за професією можна визначити, як зазначає Л. Шнейдер, так: це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграції, готовність до постійного особистісного і професійного зростання.

Майбутній фахівець залежить від певних характеристик людини, які визначально детермінують кінцевий успіх формування здобувача вищої освіти, як професіонала, його завершальної готовності та у сукупності зумовлюють її рівень. Основними до цих характеристик належать:

- професійна мотивація, як спонукальна та спрямовуюча активність особистості на задоволення не тільки біологічних потреб, але насамперед потреб у праці, спілкуванні, самоствердженні, самореалізації, самовдосконаленні;

- загально-професійна підготовленість у формі попередніх (для опанування професії) і кваліфікаційних (з урахуванням рівня професіоналізації) знань, навиків і умінь, необхідних для виконання стандартних та нетипових професійних завдань;

- рівень функціональної готовності і резервів організму до трудової діяльності, розвиток професійно важливих фізіологічних функцій аналізаторів та фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість)

- стан індивідуально-психологічних функцій людини і насамперед професійно важливих якостей для конкретної діяльності, що характеризують пізнавальні процеси і психомоторику, темперамент, характерологічні та емоційно-вольові особливості особистості [1, с.4].

Пошук нових ідей – одвічна задача людини. Сьогодні ми найчастіше називаємо це новаціями. Парадокс у тому, що чи не кожна новація – результат роботи над наявною інформацією, яка з'являлась так само за допомогою новацій. Кожна нова ідея – наслідок таких само колись нових ідей, і в майбутньому вона так само стане джерелом для інших новацій.

Ефективну і результативну роботу над новими ідеями можуть забезпечити два фактори. Перший – вміння будувати зв'язки між різними частинами інформації, часто не пов'язаною між собою. Другий – власне мати те, між чим будувати зв'язки.

Зазвичай це робити важко. По-перше, основними напрямками реформування прогресивної освіти є рівень професійної підготовки викладачів, якість освітніх програм, методика навчання, навчальна література, технічні засоби навчання; на вчителів і викладачів покладається велика відповідальність навчити молодь виробити власну громадянську позицію, поважати культуру інших народів, а здобуті знання, які молодь отримала у закладах вищої освіти істотно впливають на майбутні погляди і патріотичну поведінку особистості, а отже, і на функціонування безлічі систем суспільства в цілому. По-друге, незважаючи на значення, яке надається вищому закладу освіти у вихованні студентів/військових курсантів, соціально гуманітарні дисципліни мають низький статус. Кількість годин, відведених на їх викладання, як правило, дуже обмежена (одна чи дві години на тиждень). По-третє, фахівці стверджують, що в нашій державі система освіти слабо зорієнтована на формування у молоді демократичних цінностей, виховання громадянина демократичної держави. Серйозною перешкодою на шляху навчання в здобутті освіти є розрив між

теоретичними знаннями і повсякденною практикою використання засвоєної інформації.

Протиставлення «фізиків» та «ліриків» – наслідок утилітарного підходу до освіти, який панував у Радянському Союзі. Знання оцінювали в першу чергу через призму того, куди з ними потім можна було піти працювати. Холодна війна потребувала «технарів» більше за філологів, істориків або педагогів. Це – лише один із чинників, які з роками призвели до знецінення «гуманітарних» професій і гуманітарних знань без яких неможливо.

Наприклад, можна згадати:

- юристів (звертаємося з приводу законодавства України та практичного застосування);

- психологів (допоможуть перебороти тяжкі етапи);
- режисерів (знімають ваш улюблений фільм);
- дизайнер (організують кімнату вашої мрії);
- викладач/вчитель (скільки б не сварились, а навчать);
- дипломатів, політиків і ін. [3, с.5].

Отримати якісну університетську освіту хочуть всі, а зробити це досить важко. Навчання в закладах освіти з допомогою гуманітарних наук вагомий важіль прогресивної, сучасної, як країни-лідера, так і кожної людини-чемпіона, тому вимагає серйозної підготовки через великий обсяг інформації. З досвіду навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів зрозуміло, що ефективно вирішувати питання професійного становлення майбутніх фахівців можна лише за активної участі в цьому процесі студентів/курсантів, тобто йдеться про формування готовності до самовдосконалення.

Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної

компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку. Основним змістом самоосвіти є не тільки поглиблення наявних у студента знань, а їх поширення, опанування матеріалом суміжних наук, формування умінь і навичок із метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції.

Найефективнішим є усвідомлене самовиховання – системна та свідома діяльність людини, спрямована на її саморозвиток і формування власної базової культури. Головною метою самовиховання на сучасному етапі є досягнення згоди із самим собою, знаходження сенсу життя, самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей, природних здібностей та активне самопідтвердження в суспільному житті [3, с.5].

На нашу думку, саме гуманітарні науки впливають на осмислення інформації під час навчання. Гуманітарні науки допомагають прослідковувати зв'язки між подіями, їхніми причинами та наслідками, робити прогнози й припущення, аргументувати власну позицію, вірно використовувати логіку, вибудовувати послідовність суджень, користуватись критичним мисленням.

Доцільно розвивати освіту в Україні шляхом інтеграції науково-освітнього потенціалу, інтенсивно посилювати тенденцію до швидшої технологізації педагогічних процесів шляхом впровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілісному своєму поєднанні закладають основу розвитку, вивченню освітньої галузі.

Нові підходи викладання та педагогічних систем мають забезпечити зростання особистісного потенціалу, як важливої передумови ефективного функціонування будь-яких соціальних систем. У прогресивних освітніх системах немає чіткого розділення на технічні й гуманітарні науки, як є в нас. Ані в навчальних закладах, ані після них: технарі тренують мислення на літературі, дизайнери ніяк не зможуть обійти увагою історію мистецтв, а гуманітарії нерідко засновують успішні технологічні компанії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондаренко З. Деякі аспекти професійної підготовки студентів в умовах ВНЗ. [Електронний ресурс] URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf
2. Крилова О. Тренінговий підхід у формуванні професійного становлення майбутнього фахівця. [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1245/1/1-2013kmpvznz.pdf>
3. Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови / К. Левківський, О. Мовчан. Київ: Генеза. 1997. 283с.

Беценко Т.П.,
доктор філологічних наук, професор
(м.Суми)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗВО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану – під час дистанційного навчання – зросла потреба у використанні цифрових технологій. З досвіду роботи можемо подати деякі узагальненні щодо використання цифрових технологій на заняттях з лінгвістичних дисциплін у процесі підготовки здобувачів вищої освіти закладів педагогічного профілю.

Мета статті – з'ясувати можливості використання цифрових технологій як інноваційних прийомів у процесі підготовки студентів-філологів – майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу.

У ході підготовки до занять, безпосередньо під час дистанційного навчання постала необхідність послуговуватися он-лайн джерелами. Електронні підручники, посібники стали потрібними матеріалами для самостійної роботи студентів у позанавчальний час. Зокрема, потрібним і невідкладним видається:

1. Використання на заняттях із студентами-філологами електронних навчальних матеріалів – підручників, посібників із вступу до мовознавства (Ю.Карпенка, М. Кочергана та ін.,

І. Голубовської), із загального мовознавства (М. Кочергана), із сучасної української літературної мови (за ред. Плющ М.І.; за ред. А.К. Мойсієнка, В. Шульжука, А. Загнітка та ін.), із стилістики сучасної української мови (А.П. Коваль, О.П. Пономаріва, П. Дудика, Л.І. Мацько та ін.), з історії української літературної мови (В.М. Русанівського, І. Огієнка) та ін.

2. Використання монографій акад. С. Я. Єрмоленко, М. Мозера, праць М. Грушевського, О. О. Потебні, І. Огієнка, І. Франка та ін., матеріалів колективних монографій учених Інституту української мови НАН України – з навчальною, навчально-розвивальною метою, для розширення наукового лінгвістичного світогляду студентів-філологів.

3. Послугування електронними енциклопедіями («Українська мова» та ін.), електронними словниками (Академічним словником української мови в 11 томах; словником української мови за ред. Б. Д. Грінченка; етимологічним словником української мови, словником етносимволів В. Жайворонка, енциклопедичним словником В. Войтовича та ін.).

4. Різноаспектне застосування, опрацювання електронної періодики – матеріалів із часописів «Українська мова», «Мовознавство», «Культура слова» (видання Інституту української мови НАН України) та ін., інших фахових електронних збірників.

Викладач може орієнтувати студентів на підготовку певних питань за визначеними електронними джерелами, спрямовувати здобувачів вищої освіти здійснювати пошук відповідей на подані питання, використовувати матеріал з дидактичною метою, скеровувати студентів на те, щоб вони навчилися добирати із електронних першоджерел цитати – для

підтвердження особистих думок, дискусій, полеміки, роздумів тощо. Наступним етапом може бути пошук, добір та порівняльний аналіз електронних джерел (скажімо, навчальних підручників із стилістики української мови різних авторів), матеріалів статей на подібну тематику тощо. Наприклад, одним із завдань може бути таке:

1) з'ясувати значення поданих слів за електронним Словником української мови в 11 томах (СУМ): ГОРНЯТКО, ДЗБАНОК, КУЖІЛЬ, КРИНИЦЯ, КОЛОДЯЗЬ, ДЖЕРЕЛО, КУХОЛЬ, ОБРАЗ, РУШНИК, ВИШИВАНКА, КОШИК, ПРЯНИК, БУБЛИК, КНИШ, КУЛІШ, ПЕРЕВЕСЛО, КОРОМИСЛО, КОДЕКС, КОЧЕРГА, ЗВАБНИЙ ;

2) встановити, користуючись електронним 11- томним СУМ, у якому значенні вжиті виділені у поданому реченні лексеми;

3) з'ясувати семантику та сферу функціонування лексичних одиниць ЗАМОК, ДОРОГА, АКАФІСТ, ХРАМ, ТРОПАР, ІКОНА, СВІЧАДО, ВІЧЕ, КОБЗАР, ДУМА, МУЗИКАЛЬНИЙ, ЛЕЛІЯТИ, ЛЕГІТ, МАГНІЙ, ЛІТЕПЛО, РАХМАННИЙ, МОДЕРНІЗАЦІЯ, МОДЕРНИЙ, БЛАКИТЬ, ВЕЧОРНИЦІ, користуючись електронними лексикографічними джерелами;

4) порівняти словникові статті БАРВІНОК, ДІДУХ, КАЛИНА, ВОРОН, ГОРА, РІЗДВО, ГЛЕЧИК, СОЛОВЕЙ, ГОЛУБ, засвідчені в 11-томному СУМ та в електронних словниках за ред. Б.Д. Грінченка, В. Жайворонка, В. Войтовича та ін., вказати на спільне та відмінне у представлений інформації, способах її репрезентації;

5) на основі опрацьованого теоретичного матеріалу скласти таблиці, схеми.

6) перевірити правопис слів; поставити слова у кличному відмінку; перевірити правопис відмінкових закінчень;

7) дібрати синоніми до поданих слів, використовуючи електронні лексикографічні джерела (ЧАС, ПОВІДОМЛЕННЯ, ЗВЕРНЕННЯ, ВИГОТОВЛЯТИ, РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ, ОБРАЗ, ДОРОГИЙ, ВЕСЕЛКА, ЯР, ДОСЯГНУТИ, ДОСЯГНЕННЯ, ШВИДКИЙ);

8) дібрати інформацію з різногалузевих електронних словників про слова КОБЗАР, КОЗАК, РУСЬ, КНЯЗЬ, КНЯЗІВСТВО, ДНІПРО, УКРАЇНА, УКРАЇНЦІ, ГЕРОЇЧНИЙ, МОРЕ, КАЗКА, ВОДЕНЬ, ВОДА, ПІВЕНЬ, ДУБ, ХАТА, ПОЛОВЦІ, ЦАР, ВИШНЯ, АКАЦІЯ;

9) законспектувати матеріал з визначених електронних джерел (статей, монографій, підручників, посібників);

10) підготувати наукове повідомлення про вчених-лінгвістів, послуговуючись матеріалами електронної Енциклопедії сучасної України.

11) Окремим різновидом роботи постає проєктна технологія, що сьогодні є однією із затребуваних. Метод проєктів осмислюється як освітня технологія, що спрямована на здобуття учнями, студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою і передбачає формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку. Робота над проєктом – це практика особистісно-орієнтованого навчання в процесі конкретної діяльності учня, студента на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. [2, 149].

Технології управління інноваційними проєктами представлені у працях таких учених, як В. Балашов, Н. Білоусова, С. Бушуєв, Л. Даниленко, Д. Васильєв, Л. Вознюк, В.

Воропаєв, О. Зосименко, Л. Калініна, Д. Новіков, Т. Сорочан, О. Трінітатська та ін.

Проектні технології мають певні стандартні алгоритми, організаційні етапи, дотримання яких є обов'язковим. Це, зокрема: визначення й аналіз цілей проєкту; осмислення схеми (конструкції), оцінки й вибору альтернативних підходів до здійснення проєкту; складання структури проєкту, вибір складу виконавців, добір ресурсів, визначення термінів виконання робіт; управління взаємодією із зовнішнім середовищем; регулювання ходом реалізації робіт (внесення коректив та ін.).

Ученими встановлено таку послідовність етапів технології проєктування процесу реалізації інновацій: організаційний, інформаційно-аналітичний, прогностично-цілеутворювальний, процесуально-ресурсний, конструювання, експертизи, реалізації, рефлексивно-оцінювальний. [1]

У процесі виконання проєкту необхідно вчити студентів творчо мислити, систематизувати матеріал, добирати яскраві ілюстрації, репрезентувати матеріал для дискусій, продукувати порівняння, зіставлення фактів, генерувати нові ідеї та пропонувати альтернативні, актуальні шляхи їх розв'язання. Обов'язково потрібно навчити студентів ілюструвати виклад короткими, змістовними прикладами. Підготовка проєкту – доволі складне завдання, адже це – різновид наукової роботи.

У процесі вивчення мовознавчих дисциплін, як переконує досвід роботи, можна рекомендувати виконання таких різновидів проєктів, як:

- проєкт – ілюстрація до навчальної теми.

Підготовка такого проєкту зумовлена потребою проілюструвати вивчений теоретичний матеріал, поглибивши окремі питання. Передбачені коментарі до основних понять

теми, ключові гіпотези, авторські концепції, персоналії вчених, наукові джерела з теми. Наприклад, реальними видаються проєктні продукти на зразок: «Мова і мовлення», «Походження письма у східних слов'ян», «Графіка», «Теорії походження мови» (із вступу до мовознавства);

- проєкт – узагальнення матеріалу.

Такий проєкт є своєрідним підсумком блоку тем розділу; наприклад, можливі проєкти на теми: «Словосполучення в сучасній українській літературній мові», «Прості речення в сучасній українській літературній мові», «Складні речення в сучасній українській літературній мові», «Конструкції з чужою мовою» (теми з синтаксису сучасної української літературної мови);

- евристичний проєкт – дослідження, розробка нової теми і репрезентація отриманого матеріалу.

Означений різновид проєкту – науково-дослідна розробка з новими результатами, новими фактами, раніше не відомими загалу; представлення власних наукових дослідів із залученням матеріалів інших наукових студій. Наприклад: «Значення мовно-поетичної діяльності П. Куліша в історії української літературної мови», «Епістолярій Лесі Українки як джерело вивчення внеску письменниці у розвиток української літературної мови», «Вплив фольклорних джерел на формування мовної особистості П. Куліша», «Внесок сучасних поетів-сюрреалістів у розвиток української літературної мови», «Особистість І. Франка в історії української літературної мови в оцінці сучасників», «Мовостиль письменника як джерело вивчення історії української літературної мови» (з курсу історії української літературної мови).

Що найскладніше в підготовці проєкту? Дібрати матеріал, заглибитися в нього, вибрати основне, найзмістовніше; класифікувати; сформулювати заголовок, підзаголовок і максимально стиснуто представити в межах одного слайда інформацію підрозділу (окремого фрагменту). Кожен слайд – це практично узагальнення певної частини матеріалу, мікротема, тому бажано, щоб ця частина мала заголовок.

Як уже наголошувалося, реалізація проєктної діяльності передбачає відкриття в особистості творчих резервів, самовдосконалення, поглиблення теоретичних знань, розвиток умінь поєднувати теорію з практикою, формування вміння ущільнювати матеріал, максимізувати. Виконання проєкту орієнтує на самопошук, на саморозвиток, самоствердження в певній галузі знань; формує смак, естетику моделювання.

Висновки. Отже, цифрові технології сьогодні – перспективні форми і методи роботи у процесі підготовки фахівців – майбутніх педагогів-філологів, особливо – під час дистанційного навчання, в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел та література:

1. Коновальчук І. І. Проєктні технології здійснення інноваційної освітньої діяльності / І. І. Коновальчук // Проблеми освіти: зб. наук. праць / Інститут модернізації змісту освіти МОН України. – Київ, 2017. – Вип. 87. – С. 133–139. (Фахове видання. Наказ МОН від 24.10.2017 № 1413). eprints.zu.edu.ua.
2. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М., Нор К. Ф. та ін. Освітні технології. К. 2002.

3. Проектні технології навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів: довідник / [Глуценко О. В., Романов Л. А., Пашенко Т. М., Пятничук Т. В., Шимановський М. М.]; за заг. ред. Л. А. Романова. – Житомир: «Полісся», 2019. – 126 с. /lib.iitta.gov.ua › 14_Проектні_технології._Довідник.

Беценко Т.П.,
доктор філологічних наук, професор
(м.Суми)

НАРОДОЗНАВЧИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ

Справедливо вважати, що сучасний освітній простір, орієнтований на європейську інтеграцію, загальноєвропейські цінності, що цілком схвально, разом з тим починає втрачати, образно кажучи, національну привабливість, національний шарм, національно-освітній колорит, виплеканий роками і базований на засадах народної педагогіки, народної етики, національної культури, набуваючи рис деякої шаблонності, національної відчуженості.

Є потреба у активізації народознавчого, власне національного підходу в організації навчального процесу в школах, у професійно-технічних училищах, коледжах, ВНЗ гуманітарного і технічного профілю. Також існує докінець необхідність у поширенні і утвердженні наших національних традицій, різнорівневого національного досвіду, виплеканого віками на теренах національного буття – в побуті, господарюванні, науці, мистецтві, культурі, збереженого в історичній пам'яті народу. Насамперед нас цікавлять заклади вищої освіти педагогічного спрямування. Термін **народознавчий** у нашому випадку є синонімічним до понять **національний, етнічний, український**. Сьогодні суттєво, на

наш погляд, ввести у навчальний процес ЗВО викладання дисциплін народознавчого циклу. Такий підхід сприятиме створенню власне етноосвітнього середовища, вноситиме в освітній процес дух національної самобутності.

Духовно-матеріальні національні надбання осмислені в етнографічних розвідках М. Костомарова, П. Чубинського, О. Воропая, І. Нечуя-Левицького, у працях сучасних учених – Г. Лозко, В. Скуратівського, О. Богуш, М. Стельмаховича та ін.

Мета статті: окреслити пріоритети національного (народознавчого) потенціалу в освітньому просторі для утвердження України як держави в загальносвітовому масштабі.

Виклад основного матеріалу.

За нашими переконаннями, освітній процес у вищих педагогічних закладах України повинен бути наскрізно пронизаний народознавчими ідеями національно-самобутнього розвою, сформованої і закарбованої генетично з найдавніших часів етнічної духовності, національно-історичної пам'яті, національно-патріотичного духу, задумами у потребі національного відродження, національного самозбереження. Крім того, він повинен передбачати формування в юного покоління, зокрема, – у майбутніх педагогів, – національно-свідомого духу, плекання етнічної свідомості на основі глибинно-вивершених високодуховних понять, суджень, національно-патріотичних переконань. Освітній процес повною мірою має бути орієнтованим на виховання у молоді любові і шанобливого ставлення до матеріально-духовних святинь, національно-культурних пам'яток, гордості за надбання предків в царині національної культури, прагнення до популяризації національно-культурних здобутків на теренах загальноєвропейського та світового макропростору взагалі. Це

стосується національної музично-пісенної творчості (скажімо, кобзарське мистецтво, пісенність календарно-обрядового циклу тощо), народних промислів, народно-декоративного мистецтва (вишивка, писанкарство та ін.), національної кухні, національного одягу, національного господарювання, етнородинного укладу, звичаїв, обрядів, уподобань, настанов та ін.

Для цього потрібно повсякчас, безперервно і послідовно формувати у молоді світоглядну парадигму на основі національних цінностей, національних ідеалів, переконань, уявлень. Важливо, щоб світосприйняття майбутніх педагогів базувалося у першу чергу на основі пізнання національних цінностей.

Необхідно навчати студентів основам народознавчих знань, формувати в них інтерес до етнічних духовно-матеріальних цінностей, потрібно, щоб майбутні педагоги знали, зберігали, примножували, всіляко популяризували національні ідеали та взірці етнокультурних надбань і навчали цьому своїх вихованців. Такий підхід сприятиме збереженню найкращих національних традицій і їх примноженню; слугуватиме утвердженню і поширенню у світовому просторі духовно-матеріальних надбань нашої прадавньої і самобутньої, неповторної, унікальної української народної культури (національних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, етносвітоглядних переконань), правитиме за взірця у світовому континуумі національних пам'яток духовно-матеріальної культури. Важливо, що у такий спосіб відбуватиметься утвердження і зміцнення нашої Української Держави на світовому рівні. Відмова від національних цінностей, від національного самовираження – особливо на теренах

освітнього простору – слугуватиме знеціненню наших національних здобутків, нищенню нашої національної самоідентифікації, національних пріоритетів. Щоб досягти плідних результатів – потрібно послідовно впроваджувати в навчальний процес для студентів всіх спеціальностей обов'язкове викладання дисциплін народознавчого циклу. Це наповнюватиме освітній процес ВНЗ національним духом, водночас збагачуватиме студентів знаннями на основі саме національного досвіду у різних сферах життєдіяльності.

Висновки.

З метою відродження, утвердження, поширення і зміцнення національних ідеалів, національних надбань, традицій, здобутків на ґрунті народознавчого, етнічного досвіду у вітчизняному освітньому просторі в сучасних умовах необхідно, на наш погляд, впровадити у навчальний процес ВНЗ педагогічного профілю (і не лише) викладання для студентів всіх спеціальностей курсів «Народознавство», «Українська культура», «Українська народна творчість». Це буде першим суттєвим внеском у розбудову освітнього простору на основі народознавчого потенціалу.

Список використаних джерел та література:

1. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009.
2. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М., Нор К. Ф. та ін. Освітні технології. К. 2002.

Беценко Т.П.,
доктор філологічних наук, професор
(м. Суми)

КУРСОВА РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗВО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ: ДЕЯКІ УЗАГАЛЬНЕННЯ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РОБОТИ

Підготовка студентів-філологів передбачає виконання курсових робіт. Означений різновид навчальної діяльності орієнтує на розвиток у майбутніх учителів креативності, пізнавальності, інтересу до наукових студій.

Актуальність теми статті зумовлена потребою загострити увагу на узагальненні підходів до виконання курсових робіт як самостійних, творчих науково-дослідних проектів.

Сьогодні у вітчизняній науці є низка розвідок, що сприяють ефективності здійснення студій з підготовки наукових робіт.

Мета статті: інтегрувати, типізувати і підсумувати матеріал з методики організації написання самостійних робіт у процесі підготовки майбутніх педагогів-філологів.

Виклад основного матеріалу.

Курсова робота є обов'язковим, передбаченим навчальним планом складником процесу науково-методичної й фахової підготовки студента-філолога з мовознавчих дисциплін. Це одна із форм самостійної творчої роботи майбутнього вчителя-словесника. Курсова робота дає можливість, поглибити й розширити як теоретичну, так і практичну підготовку майбутнього фахівця-філолога, перевірити його

вміння самостійно працювати з науково-довідковою літературою, досліджувати, аналізувати, узагальнювати науковий досвід, упорядковувати зібраний матеріал, формулювати гіпотези, формує здатність здійснювати наукові студії з україномовної проблематики під керівництвом викладача. Підготовка курсових робіт сприяє систематизації здобутих теоретичних знань, створює можливості для перевірки їх якості, орієнтує на вироблення вмінь науково і креативно мислити, розвивати пізнавальну діяльність, аналізувати та зіставляти різні підходи щодо розв'язання певної лінгвістичної проблеми. Крім того, у ході написання курсової роботи майбутній учитель набуває умінь чітко і логічно викладати думки, стилістично вправно будувати висловлення.

Мета курсової роботи з української мови полягає у різнобічному вивченні проблеми, означеної у назві дослідження; у систематизації, узагальненні та розширенні обсягу теоретичних знань з фахових дисциплін; в умінні застосувати теоретичні положення з певної галузі у процесі реалізації самостійного наукового пошуку; в ознайомленні з методами наукових досліджень з лінгвістики та виробленні навичок їх практичного аргументованого використання; в оволодінні вміннями наукового обґрунтування та доказовості у процесі викладу результатів курсового дослідження; у формуванні власного наукового стилю, культури писемної мови; у розвитку в студентів потягу, інтересу до науково-дослідних студій з лінгвістики.

Основними завданнями курсової роботи є:

- закріплення, систематизація і поглиблення теоретичних знань з мовознавчих дисциплін;

- засвоєння лінгвістичної термінології, правильне (точне) її використання;
- розвиток умінь знаходити нерозв'язані проблеми з обраної теми дослідження;
- розвиток навичок практичного застосування теоретичних знань;
- формування умінь послуговуватися різними прийомами пошуку, добору, відбору, класифікації, групування та узагальнення лінгвістичної інформації з визначеної теми;
- формування умінь самостійно організовувати, планувати та здійснювати наукове дослідження з української мови, аналізувати і узагальнювати отримані теоретичні та практичні результати;
- ознайомлення з методами та методикою проведення наукового дослідження з української мови;
- оволодіння методами теоретичного пізнання, методами емпіричного дослідження та універсальними (загальнологічними) методами дослідження в галузі українського мовознавства;
- формування навичок виконання емпіричної науково-дослідницької діяльності в галузі лінгвістики;
- засвоєння сутності факту як особливого роду емпіричного знання; розуміння смислу та специфіки проблеми, ідеї, гіпотези в лінгвістичній науці, особливостей їх формулювання;
- розвиток творчого підходу у застосуванні знань при розв'язанні практичних завдань в галузі українського мовознавства;
- набуття досвіду проведення наукового дослідження з української мови та обробки його результатів.

- вироблення індивідуального наукового стилю у процесі викладу матеріалу;
- виявлення наукових здібностей і кола наукових інтересів студентів та заохочення їх до дослідницької роботи з лінгвістичної українознавчої проблематики;
- орієнтація на практичну науково-дослідну діяльність майбутнього вчителя-словесника; плекання особистості майбутнього вчителя-дослідника, вчителя-пошуковця, вчителя-новатора;
- формування у студентів культури виконання наукових досліджень з україномовних дисциплін, потреби у здійсненні науково-пошукових студій;
- розвиток у студентів-філологів мовного чуття.

У результаті підготовки курсової роботи студент повинен:

знати: алгоритм підготовки курсової роботи з української мови, вимоги до написання та оформлення курсової роботи, етапи роботи над курсовим дослідженням, вимоги академічної доброчесності, структуру курсової роботи, порядок захисту курсової роботи, методи наукового дослідження, фундаментальні наукові праці з основ наукових досліджень;

вміти: формулювати актуальність, предмет, мету, завдання курсової роботи з української мови; визначати і формулювати наукові гіпотези, наукові концепції; продукувати нові ідеї, означувати наукові проблеми з галузі українського мовознавства; добирати і впорядковувати бібліографію з теми курсового дослідження, працювати з першоджерелами; збирати і обробляти ілюстративний матеріал; формулювати назви розділів та підрозділів курсової роботи; виявляти, аналізувати, класифікувати, систематизувати мовні факти (явища,

закономірності), спостережені у процесі здійснення наукового дослідження; здійснювати виклад матеріалу у науковому стилі; володіти методами та прийомами наукового дослідження, доречно їх застосовувати у конкретних випадках аналізу мовних фактів; робити висновки, узагальнення.

Виконання курсової роботи зазвичай складається з трьох основних етапів: підготовчого, етапу роботи над змістом, завершального.

Підготовчий етап роботи над курсовою роботою передбачає:

- вибір теми, ознайомлення з проблематикою теми, обґрунтування її актуальності;
- з'ясування об'єкта, предмета, мети і завдань курсового дослідження;
- підготовка джерелознавчої бази (пошук, опрацювання, систематизація наукових джерел з теми курсової роботи); робота в каталогах бібліотек, в архівах (за потребою); складання бібліографії.

Етап роботи над змістом тексту курсової роботи охоплює:

- конспектування літератури з теми курсової роботи;
- складання плану-проспекту роботи як обов'язкової форми контролю за виконанням курсової роботи; обговорення плану-проспекту з науковим керівником для подальшого його удосконалення;
- проведення теоретичного або експериментального дослідження; добір власне мовного матеріалу для аналізу (виписування з першоджерел прикладів, їх систематизація, класифікація, опис); формулювання розділів і підрозділів курсової роботи;

• виклад змісту роботи за планом на основі доказовості;
Завершальний етап роботи над курсовою роботою передбачає:

• підготовку вступу та висновків (при потребі - пропозицій);

• оформлення списку літератури;
• оформлення додатків;
• редагування тексту, уточнення окремих положень, формулювань;

• подання роботи науковому керівникові для перевірки та рецензування;

• доопрацювання роботи в разі потреби з урахуванням зауважень наукового керівника;

• підготовку ілюстративного матеріалу (додатків, презентації);

• оформлення чистового варіанта роботи;

• подання роботи на захист;

• захист курсової роботи.

Підготовка курсового проєкту повинна ґрунтуватися на принципах академічної доброчесності, креативності, новизни, самостійності.

Керівник роботи зобов'язаний пам'ятати, що з виконання курсової роботи студент робить перший крок у самостійний світ наукових досліджень. Добре, коли студент захоплюється розробкою курсового дослідження, підходить неформально до його виконання.

Особливу увагу треба приділити формуванню в студента наукового стилю викладу матеріалу, прагнення до самовдосконалення, саморозвитку. Потрібно культивувати потяг до науково-дослідних лінгвістичних студій, до пошуку,

повсякчасного прагнення до новизни, відкриттів у сфері науки.

Багаторічний досвід роботи засвідчує, що написання курсової роботи є своєрідною перевіркою правильності вибору особистістю майбутнього фаху.

Висновки.

Підготовка курсової роботи з української мови у процесі навчання студентів-філологів є важливим етапом, що дає змогу майбутнім фахівцям набути відповідних умінь і навичок організовувати самостійно науково-дослідні студії. Виконання курсової роботи інтелектуально збагачує особистість, орієнтує на креативність, пошуковість, розвиток пізнавальних інтересів. У ході науково-дослідних студій перед студентами відкриваються обрії незвіданого, перспективи нових звершень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Беценко Т. П. Курсова робота з української мови: методичні рекомендації Суми, 2021

2. Беценко, Т. П. Курсовая работа по лингвистическим дисциплинам в высших педагогических учреждениях (некоторые методические обобщения)// Лингвистика, лингводидактика, лингвокультурология: актуальные вопросы и перспективы развития : материалы V Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 18–19 марта 2021 г. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: О. Г. Прохоренко (гл. ред.) [и др.]. Минск: БГУ, 2021. С. 298-303/<https://elib.bsu.by/handle/123456789/258071/simple-search?filterquery=Беценко%2C+Т.+П.&filtername=author&filtertype>equals>

3. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011.

4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник / О.В.Крушельницька. К.: Кондор, 2003. 192 с.

5. Романов Ю. О. Науковий стиль мовлення : навч. посібник / Ю. О. Романов, Н. В. Северин ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : НТМТ, 2012. 100 с.// <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/21148>

Гринюк Л.О.,
учитель
(м. Кам'янець-Подільський)

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ШЛЯХОМ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ І ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У статті з'ясовуються проблеми формування інноваційної особистості на уроках історії шляхом методичних прийомів і технологій розвитку критичного мислення.

Ключові слова: *інноваційна особистість, історичне мислення, критичне мислення, освіта, методичні прийоми і технології.*

Сьогодні, як ніколи, з'явилася можливість плюралізму думок. Не обминув цей плюралізм й історичну освіту та науку [1, с. 45]. Відповідно до вимог навчальної програми та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти однією з важливих цілей навчання історії в школі є розвиток історичного мислення. У вітчизняній методичній науці досліджували проблему історичного мислення Н. Дайрі, І. Лернер, П. Гора, Ф. Горелік, Г. Донської, Г. Кревер, М. Кругляк, В. Пунський, В. Беспечанський, В. Комаров, О. Пометун, К. Баханов, В. Сотніченко та інші. Розглядалися загальні підходи, методичні прийоми й технології розвитку мислення на уроках історії. Проте, проблема визначення змісту й структури поняття «історичне мислення», а також

фундаментальних принципів його розвитку залишається недостатньо дослідженою [2, с. 8].

Під критичним мисленням розуміють здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. До основних рис критичного мислення слід віднести такі вміння: 1) робити логічні умовиводи; 2) приймати обґрунтовані рішення; 3) давати оцінку позитивних і негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; 4) бути спрямованим на результат. Це мислення, що характеризується контрольованістю, обґрунтованістю та цілеспрямованістю, тобто такий тип мислення використовують для розв'язання задач, формулювання висновків, ймовірності оцінки та прийняття рішень. Важко уявити сферу життя, яка не потребувала б від людини здатності ясно мислити [3, с. 13].

Розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а й у повсякденному житті, де герої є реальними, а їхні вчинки конкретні. Навчити учнів мислити критично на уроках історії – означає правильно поставити запитання, спрямувати їх увагу в правильне річище навчити самостійно робити висновки та знаходити альтернативне рішення. На сучасному етапі існує необхідність залучити школярів до процесу дослідження, який може бути більш цікавим і захоплюючим для них, ніж звичайне накопичення емпіричних знань. Саме тоді, коли навчання перетворюється на спілкування між людьми під час отримання нової інформації, вчитель навчає учня чогось нового. [4, с. 3].

У програмах для загальноосвітніх навчальних закладів з історії України та всесвітньої історії зазначено: «...критерієм оцінки навчальної діяльності учнів вбачають не стільки обсяг

матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, активно використовувати в нестандартній ситуації, вміння самостійно здобувати знання, вести пошуково-дослідницьку роботу». Викладання історії в школі вимагає від учителя сьогодні творчого підходу, особливо у виборі методичних прийомів і засобів, наочного матеріалу, перенесення акценту викладання на цілеспрямоване навчання, тобто на визначення структури і змісту навчально-пізнавальної діяльності учня. Термін «інновація» виник у дослідженнях учених XIX століття і означає запровадження окремих елементів культури до іншого середовища. Інноваційне навчання, на відміну від традиційного, спрямоване не на навчальний предмет і подання учневі певної суми знань, а, перш за все – на інтелектуальний розвиток особистості учня [5, с. 56].

У зв'язку з цим зростає значення самостійної роботи як на уроках, так і в процесі виконання домашнього завдання. Серед предметно-історичних спеціальних умінь і навичок учнів з історії програма передбачає у старшій школі розвивати вміння критично аналізувати й оцінювати історичні джерела [4, с. 4].

Вивчення історії в школі включає набагато більше, ніж пасивне засвоєння фактів, дат, імен, подій. Історія є процесом мислення, що спирається на свідчення минулих років. При правильному викладанні історія розвиває вміння аналізу та оцінки. Слід пам'ятати слова видатного німецького педагога А. Дістервега: «Поганий вчитель пропонує істину, добрий вчитель вчить її знаходити» [5, с. 15].

Науковці та вчителі – практики прагнуть створити цілісну інноваційну систему рекомендацій щодо запровадження критичного мислення. Викладачі Харківського національного педагогічного університету С.А. Горькова, В.І. Євдокімов, Т.А.

Олійник у «Практикумі з розвитку критичного мислення» описали методику формування малих і великих груп, розподіл ролей між ними під час роботи. Найбільш доцільно використовувати роботу груп на повторювально-узагальнюючих уроках, уроках формування вмінь та навичок або при вивченні нового матеріалу [6].

У монографії О.П. Мокрогуза «Інноваційні технології на уроках історії» розгляду проблеми критичного мислення присвячено розділ «Можливості розвитку критичного мислення у сфері сприйняття інформації». Автор систематизував прийоми критичного мислення для використання їх на різних етапах уроку. На етапі актуалізації знань доречно використовувати форсуючи запитання, такі методи як «Низка слів наперед», «Мозкова атака», «Керована діяльність». У вищезначеній монографії надаються рекомендації щодо змісту домашнього завдання: пропонується застосовувати такі елементи, як написання творів – есе, інтерв'ю, елементи драматизації. Вчителі практики застосовують у своїй діяльності різні прийоми методу критичного історичного мислення. Найбільш поширеними серед них є «Мозковий штурм», «Ялинка», «Кубування», «Торнадо», «Гронування» [7].

Мозковий штурм з використанням конвертів («Конвертна атака»).

Кожному учневі видається конверт з окремим проблемним запитанням. За певний час в окремій картці необхідно надати письмову відповідь на проблемне запитання, аргументуючи свою думку. Після цього конверт надається наступному учневі, який описує власний варіант бачення проблеми. Так у конверті опиняються картки учнів всього класу. Після опрацювання проблемних питань конверт

передають першому учневі. Він знайомиться зі змістом відповіді та узагальнює думки всього класу з цього питання. З метою економії часу роботу може виконувати не весь клас, а окремі учні [7, с. 15].

Прямий колективний «Мозковий штурм».

Основне завдання методу полягає у створенні атмосфери вільного спілкування. Вона сприяє звільненню від критичних зауважень, абстрагуванню до звичайного перебігу думок під час вирішення конкретної проблеми.. У ході «Мозкового штурму» цього типу перевагу мають вільні дискусійні стосунки між учасниками.

Прийом синектики.

Прийом синектики являє собою групову «Мозкову атаку», всі члени якої легко орієнтуються у проблемі, що досліджується. Як правило використовуються чотири прийоми:

- Аналогія пряма або пошуки схожих процесів в інших видах знань.
- Аналогія особиста – ототожнювання себе з елементами проблемної ситуації.
- Аналогія символічна – використання поетичних образів і метафор для формування простору задачі.
- Аналогія фантастична – ігнорування законів природи [7, с. 20].

Прийом побудови асоціативного куша.

Прийом побудови асоціативного куша допомагає вільно і відкрито розмірковувати за певною темою. Доцільно використовувати на етапі актуалізації.

Правила створення асоціативного куша:

- Напишіть головне слово або фразу у центрі дошки чи аркушу паперу.

- Записуйте слова і фрази, що спадають на думку, з даної теми.

- Встановлюйте зв'язок між ними.

- Після складання куща вкажіть аспекти, які потребують додаткової інформації.

- Звертайте увагу на процес дослідження теми: виділіть відоме, виправте помилкові ідеї, розглядайте неординарні пропозиції [7, с. 26].

Історичне мислення не відкидає, а й вважає одним із продуктивних та ефективних прийомів лекції. Учитель читає лекцію не більше 20 хвилин. Обмеження в часі є досить суттєвим, оскільки увага учнів значно послаблюється після перших 15-20 хвилин. Потім протягом 4-5 хвилин ставляться запитання та заслуховуються відповіді на них. Після цього учитель підбиває підсумки обговорення. Цей прийом повинен бути невід'ємним атрибутом в арсеналі вчителя. Він сприяє не лише автоматичному засвоєнню нових знань, а й вимагає постійної уваги та пошуку відповідей на запитання [7, с. 38].

Різновидом навчальної діяльності на уроках історії в школі є диспут. Організація диспуту заснована на висвітленні різних думок з найбільш дискусійної теми. Успіх дискусії багато в чому визначається темою, яка включає хоча б дві суперечливі позиції. Вчитель ретельно продумує завдання диспуту, його хід, можливі варіанти, висновки яких учні повинні дійти в результаті обговорення. Дискусії в класі проходять успішно, якщо кожен розуміє правила проведення дискусії і дотримується їх. Правила допомагають учням і дорослим користуватися своїми правами і відчувати відповідальність. Можна організувати на уроці дискусію, тільки якщо учні добре знають тему [8, с. 10].

Під час обговорення певної теми чи проблеми на уроках історії серед учнів можна організувати дебати. Для їх проведення необхідно визначитись з позицією в обговоренні теми. У процесі підготовки до дебатів учням доцільно зосередитись на пошуку фактів. В процесі дебатів розвиваються комунікативні навички. Проведення дебатів є ефективним засобом вироблення в учнів вміння зрозуміло й логічно сформулювати свою позицію, знаходити переконливі факти й аргументи на свою підтримку [7, с. 31].

Одним із найдієвіших методів формування історичного мислення на уроках історії в школі є метод проєктів. Проєктний метод допомагає учням самостійно пройти всі етапи дослідження обраної проблеми, формує навички пошукової, аналітичної, творчої діяльності. Особливо популярними серед школярів є проєкти краєзнавчої, історико-політичної, правознавчої спрямованості. Розрізняють кілька типів проєктів: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні та практично – орієнтовані проєкти. Даний метод потребує ґрунтовних знань, практичних навичок, розвиває творчі здібності учасників проєкту [7, с. 34].

Під час роботи з історичними джерелами, зокрема історичними документами в учнів розвиваються такі навички історичного мислення, як вміння формувати неупереджене ставлення, думки і судження, аналізувати факти, давати оцінку діям історичних осіб, піддавати сумніву логічну непослідовність у викладі подій автором документа, формувати особисту позицію бачення даного історичного факту чи історичних осіб. Навчання оптимально розвиває мислення, в тому числі й критичне, за умови, якщо учень не тільки набуває історичних знань, а й засвоює способи здобуття цих знань. Отже, необхідне

залучення школярів до процесу дослідження, який є набагато цікавішим й захоплюючим для них, ніж просте накопичення емпіричних знань [8, с. 21].

Таким чином, формування інноваційної особистості на уроках історії шляхом методичних прийомів і технологій розвитку критичного мислення засновується на педагогічній філософії, суть якої полягає у прийнятті ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження. Розвиток історичного мислення – це багатоаспектний, системний та тривалий процес навчання старшокласників. Він передбачає спрямовану, організовану та поетапну розумову діяльність учнів під керівництвом вчителя. Історичне мислення здатне висунути нові ідеї та побачити нові можливості під час вирішення проблем. Використання інноваційних технологій навчання на різних етапах уроку історії – це не лише спосіб підвищити мотивацію учнів до вивчення, але й покращити атмосферу у класі, яка сприятиме співробітництву та порозумінню між учнями та вчителем. Взаємна довіра, рівноправність, партнерство у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Однак, потрібно постійно контролювати досягнення поставлених цілей, а у випадку невдачі, змінювати тактику роботи, шукати та виправляти недоліки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Терно С. Нові підходи у вивченні історії: прогрес в науці чи шлях в нікуди? *Історія в школах України*. січень-лютий № 1. 2003. С. 45-49.

2. Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? *Історія в школах України*. №5. 2007. С. 8-12.

3. Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба? *Історія в школах України*. № 4. 2007. С. 13-15.

4. Баханов К. О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого–педагогічне явище. *Історія та правознавство*. №33. 2008. С. 3-4.

5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок та інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 328 с.

6. Євдокімов В.І., Олійник Т.А., Горькова С.А., Микитюк М.В. Практикумі з розвитку критичного мислення. Харків, 2002. 143 с.

7. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії : навч.-метод. посіб. Харків, 2007. 191 с.

8. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект. Посібник для вчителя і студентів. Київ: Фенікс, 2006. 225 с.

Дацюк О.А.,
кандидат богослов'я
(м. Хмельницький)

ТЕОДИЦЕЯ. АБО ПРО ІСНУВАННЯ ЗЛА У СВІТІ, ДЕ Є ВСЕБЛАГИЙ БОГ

У світлі останніх подій в історії України та повномасштабною війною, яку розпочала РФ із вбивствами дітей, мародерством, гвалтуваннями, нищенням інфраструктури, житлових будинків, тощо, для усіх нас, а особливо віруючих людей гостро повстає проблема існування зла у світі, де є Всеблагий, Люблячий та Всемогутній Бог... Де був Бог, коли творилися насильства та вбивали людей у Бучі, Харкові, Миколаєві, Херсоні та в інших містах України?..

Це питання складне. Як відомо, сукупність релігійно-філософських доктрин, покликаних узгодити існування Бога як Творця Всесвіту з існуванням у цьому світі темних сторін буття, з існуванням зла, має назву «теодицея» (від новолат. theodicea – боговиправдання від грец. theos – Бог і dice – право, справедливість).

Насправді, страждання, аморальність та інше зло породжують питання морального сенсу, які пов'язані з вірою та метафізичною теорією існування Бога. Одним з питань тут є те, як ми повинні діяти, реагуючи на зло, у світлі наших переконань і віри в Бога (або її відсутності).

Підносячи таку тему, ми, насамперед, згадуємо відчуття покинутості Богом, яке характеризують слова Спасителя на хресті: «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?» (Мф.

27:46. Пс. 21:2) [1; 1108; 587]. Ці слова з однієї сторони вказують на те, що Христос сприйняв на Себе усю людську природу для її викуплення і зцілення, а з іншої ілюструють душевний стан під час страждань, коли не лише кожна людина, але й Боголюдина – Господь Ісус Христос, страждаючи людською природою, відчують стан на межі зневір'я.

Тож, питання, які будуть піднесені у статті є полемічними і досконалої відповіді на певні антиномії ми не отримаємо, проте проговорення гострих моментів з піднятої теми вже є для нас важливим.

Однією з проблем є правомірність наших емоцій, які ми відчуваємо, реагуючи на зло. Наприклад, зло може викликати у людини відчай, безнадію, гнів по відношенню до Бога і непросто примирити будь-яке з цих відчуттів з вірою у те, що Всемогутній Бог нас любить.

Перш, ніж вирішити як саме ми маємо реагувати у відповідь на зло, за думкою американського філософа Пола Дрепера, «... ми маємо визначитися відносно того, у що ми повинні вірити, у тому рахунку відносно Бога, з урахуванням зла, яке існує у світі...» - тут йдеться про питання «...чи дає світове зло матеріал для доведення не існування Бога (точніше чи воно показує, що логічно не є сумісним з існуванням Бога)?» [7; 496]. У будь-якому випадку, роздуми над вказаною проблемою дають привід замислитися над тим, чи не робить факт існування світового зла віру у Бога ірраціональною, беручи, водночас до уваги те, що невірне переконання може бути цілком раціональним, а істинне може виявитися ірраціональним.

Враховуючи те, що Бог є Всемогутнім, Всезнаючим, морально досконалим, тощо, існування зла, яке може

уособлюватись у стражданні, аморальності, хворобах і смерті дітей, неблагополуччі певних людей і благополуччі лише багатьох, досить сильно дисонує з поняттям існування Бога і є логічним аргументом зла проти теїзму. Хоч такий аргумент був популярним серед багатьох філософів середини ХХ ст., він відкидається сучасними дослідниками філософії релігії: «...були зроблені спроби довести, що існування зла логічно є сумісним з існуванням Бога. Наприклад, впливовий «Захист свободної волі» Елвіна Платінги (1974 р.) переконав багатьох у логічній можливості того, що Бог існує, і що Він створює людей зі свободою волею, і що дехто з цих людей приймає морально невірні рішення...» [7; 499].

Більше того, Платінга у своїй праці доводить сумісність теїзму з існуванням «природнього» зла, тобто такого зла, яке ніяк не пов'язане з людською аморальністю та зла, яке може бути результатом дії темних сил (демонів).

Продовжуючи дослідження логічних аргументів і припускаючи, що Бог, будучи Всемогутнім та морально досконалим міг би знищити будь-яке зло, але не робить цього, можна було б заперечити, що ніяке благо не виправдовує мук невинних дітей (ця думка часто приводиться у контексті твердження Івана з «Братів Карамазових» Достоевського [6; 282]). Відомо, що й деякі філософи намагалися оспорювати «переважаюче» благо як таке, але, допускаючи, зокрема, існування життя після смерті, зло може виправдовуватися тим, що великі блага отримають ті, хто у земному житті став жертвою найбільших зол ...

Також у певних випадках ми стоїмо перед дилемою, що не лише зло, але і благо, парадоксальним чином, може нести для нас зло ...

Водночас, за твердженням Дрепера, слід брати до уваги, що у світі, окрім зла, існує також благо, окрім болю існує задоволення. «Вказівка на те, що різні факти болю свідчать проти теїзму, не має великого значення, якщо паралельні факти про задоволення так само, настільки ж вагомо, свідчать на його користь. Звісно, окрім болю та задоволення, існують і інші види блага і зла, але факти про них містяться у тих свідченнях, які визнаються рівними у цьому аргументі». [7; 513].

Тут слід зазначити і те, що біль та задоволення можуть бути однаково «біологічно недоречними» для людини, а у християнській аскетичній страждання можуть вести як до морального вдосконалення, так і можуть деморалізувати... Врешті, у Бога є і невідомі нам моральні причини допускати зло та відвертати його.

Перед проблемою теодицеї втрачали дар слова чимало богословів та ієрархів, серед них і колишній Папа Бенедикт XVI, що сталося після відвідання ним нацистського концтабору Аушвіц. Оглядаючи меморіал пам'яті півтора мільйонам жертв, він зрозумів, що не може знайти слів для пояснення цього чи духовної настанови: «У цьому місці бракує слів. І тут може бути лише мертва тиша – тиша, яка зі своєї глибини волає до Бога... Як міг ти допустити таке?». [9; 525].

У «Вашингтон пост» Річард Коен дав такий коментар цим словам: «Релігійним людям могло б стати не по собі від таких слів Папи. Що означало мовчання Бога? Що Він схвалював це? Що Йому подобалося те, що Він бачив?.. Я не знаю. А що означає, що Він міг «допустити таке»? Нацисти були Йому до душі? Навіть вбивство католицьких священиків не було приводом стати на захист? Я просто не можу пояснити цього. Я не можу вірити в такого Бога...». [2;10].

Ту ми знову повертаємося до факту, що як теїстам, так і атеїстам важко дати чітку відповідь на протиріччя між існуванням Доброго й Люблячого Бога і зла у цьому світі. Тим більше, що розподіл зла у земному житті здається абсолютно випадковим. Тут пригадуються слова пророка Єремії: «Праведний Ти, Господи, будеш, коли б я судився з Тобою, проте буду говорити з Тобою про правосуддя: чому шлях нечестивих сприятливий і усі віроломні благоденствують?» (Єр. 12:1) [1; 854]. Тож, відповідно і біблійним авторам, образ зла у світі не завжди співпадає з нашими очікуваннями того, як мав би виглядати світ при істинності теїзму...

Протягом останніх трьох століть теїстичні спроби пояснити допущення Богом зла у світі іменувалися терміном «теодицея», який був введений Ляйбніцем [11; 355]. Назва теодицеї запропонована Ляйбніцем у 1710-му році з публікацією «Розвідок про Теодицею на Благо Боже, свободу людини і походження зла». Цим твором Ляйбніц прагнув виправдати Бога перед випадками П'єра Бейля (1647—1706) у статті «*Rorarius*» свого «Історичного і критичного словника», показуючи, що існування зла у світі не протиставляється справедливості, мудрості й Божому благу. Назва «теодицея» потім перейшла до означення філософського пошуку довкола Бога, і не лише стосовно вказаних Божественних атрибутів.

У творі «Теодицея» (боговиправдання) Ляйбніц дав космологічний доказ буття Божого. Усе мусить мати причину й достатню основу свого існування, через що виходить ланцюг кінцевих речей, який повинен, нарешті, мати кінцеву причину, ні від чого не залежну. Такою причиною є Бог.

Також «...існує чимало версій теодицеї: інтерпретація зла як посланого людині випробування, тлумачення зла як

покарання людства за гріхи, як наслідок наділення Богом людини свободою волі, тощо». [11 ; 355].

Так, з часів Ляйбніца до 70-х років XX ст. слово «теодіцея» використовувалося для того, щоб пояснити допущене Богом зло. Однак, з появою книги Елвіна Платінги «Бог, свобода і зло» [4] з'являється розділення зла на два типи. Якщо перший тип являє собою вже відому нам рефлексію, яка говорить про неможливість співіснування Бога і зла, то другий тип сам Платінга називає «логічною сумісністю» такого поєднання і пояснює, що існування зла не є чимось малоімовірним при умові існування Бога. Такого роду пояснення Платінга теж називає «теодицеями», у цьому сенсі вони будуть також використані і у цій статті.

Отже, слід зазначити, що спроби пояснити зло, навіть беручи до уваги успішність таких пояснень, не роблять його менш реальним. Так, пацієнт, руку якого ампутували через гангрену, міг би розуміти цю втрату як необхідність зберегти життя, але таке пояснення не применшує страждань...

Деякі критики також праві у тому, що спроби пояснити зло часто пов'язані з гординою та лицемірством. Досить подивитися на коментарі багатьох віруючих людей щодо жертв чергової війни, голоду та стихійних лих: дехто сміливо, без особливих вагань, відносить це до кари за гріхи. Такого роду оцінки свідчать про пихатість і відчуття власної моральної переваги, а у результаті про звичайну байдужість до людських страждань. Але тут слід зазначити і те, що у Святому Письмі часто висуваються пояснення саме такого роду: смерть кара за гріх і каяття є єдиним порятунком. Хоч деякі місця Біблії, наприклад книга Йова, ясно свідчать про марноту людських зусиль зрозуміти зло [1; 569-607], а у Новому Завіті страсті

Христа пояснюються необхідністю для здійснення більшого блага – відновлення союзу людини з Богом.

Існує й цікава думка, яка пояснює Божественне попущення зла, відповідно до якої зло є необхідною умовою, або побічним продуктом більш значущих благ. Тут виходить, що, бажаючи пояснити світове зло, ми маємо взнати які блага Бог хоче здійснити у світі і як наявне зло пов'язане з їх реалізацією. Але слід брати до уваги, що багато видів благ нам невідомі, тож і спроби пояснити чи є у Бога досить підстав допускати зло є марними.

Водночас, навіть якщо ми переконані, що знаємо точно певні блага, ми не можемо досконало бути впевненими чи грають конкретні види зла якусь роль у породженні цих благ, щоб виправдати їх. Наприклад, певні види зла можуть бути умовою благ, які настануть через сотні, або тисячі років. Тобто, не володіючи всезнанням, ми не можемо зрозуміти які події є необхідними умовами інших подій, віддалених від нас у просторі і часі. Тож наша здібність судити про зв'язок зла з переважаючим благом у цій перспективі є досить умовною. Водночас, ми не можемо судити й про мотиви, які могли б виникнути у Бога при допущенні зла. Тож усвідомлення цих обставин не повинне забрати в нас бажання далі займатися теодицеєю та шукати відповіді на поставлені питання.

Продовжуючи, приведемо відомий приклад, що ніхто не вважає злим хірурга, який причиняє біль операцією, якщо ця операція є необхідною для збереження життя, і чим більш він сумлінний, тим безжалісніше він буде різати. Але ми будемо вкрай обурені, якщо після операції хірург скаже, що лікування настільки ж могло б бути дієвим і пігулками, а біль і страждання, спричинені операцією, зовсім не були необхідними

для збереження життя. Аналогічно, якщо Бог допускає зло і страждання, то це має відбуватися лише тому, що благо не можна було забезпечити меншим злом.

«Це важливий момент при роздумах про теодицею, - підкреслює Майкл Мюррей, - бо він означає, що зло може бути пов'язаним з перевищуючим благом такими способами, які інколи важко уявити...» [9;531]. Водночас, за думкою деяких представників «відкритого теїзму», «...світ може стати вмістилищем таких зол, які не переважаються ніяким благом... і у будь-якому випадку, пішовши на творіння, Бог пішов на великий ризик...» [9; 533].

За думкою сучасних теологів, аргумент «перевищуючого блага», взагалі, не є досконалим у плані достатнього підґрунтя існування зла. Зокрема, Річард Свінборн стверджує, що «спасіння життя двох людей шляхом вбивства однієї людини не є благом, яке перевищує це зло... ми не маємо морального дозволу на допущення таких зол, які є необхідними для забезпечення перевищуючих благ» [5; 11]. Застосовуючи до такої ситуації життєвий приклад: ми не можемо позбавити життя одну людину, для того, щоб віддати її нирки і спасти інших двох...

Водночас, за думкою деяких теїстів, Бог допускає зло з метою здійснення блага для стражденого, яке не лише значно перевищує страждання, але є взагалі неможливим без них. Але тут існує дилема. Звичайна мораль каже, що я мушу допомагати стражденим, однак, якщо мислити у вказаних категоріях, то, допомагаючи, я позбавляю страждаючого якогось більш високого блага... Тобто, допомагаючи, я у результаті причиняю шкоду жертві. Дану модель можна припустити і у відношеннях між людьми. Так, обмежуючи права людини, держава може

хворого на небезпечну хворобу помістити на карантин з метою убезпечення від зараження інших громадян (як це відбувається у період загострення епідемії COVID-19).

Приведені аргументи, хоч і дуже недосконало, але показують, що існування Всеблагого Бога не протирічить наявності зла у світі.

Мюррей класифікує теодицеї, відповідно до мети, які не протирічать теїзму і пояснюють чому певні види зла можуть забезпечувати переважаючі блага. Це: теодицеї покарання, природних наслідків, свободної волі, природнього закону, становлення особистості і теодицеї страждання тварин. [9; 537-553]. Нижче будуть коротко розглянуті означені види теодицеї.

Теодицея покарання стверджує, що християни, іудеї, мусульмани, індуїсти та інші віруючі стверджують, що наявність зла пояснюється Божественною карою за певні злочини. Про це йшлося вище: священні тексти різних релігійних традицій підтверджують, що наявність зла у світі є, зокрема, карою Божою за гріх.

Мюррей, мислячи у цьому напрямку, ставить логічне запитання: «чи є обґрунтування вважати, що зло, пов'язане з Божою карою, гарантує якісь більш значимі блага?.. якій меті служить кара?.. Прихильники теодицеї покарання стверджували, що кара може слугувати одній з чотирьох речей, а саме: «реабілітації, залякуванню, соціальній захищеності або відплаті...». [9; 538].

Як ми бачимо, перші три блага описують позитивні наслідки для самої людини. Тобто Бог карає людину, як батьки карають дитину. Він не чинить помсти, не платить злом за зло, але робить це виключно на користь для самого покараного.

«Блага залякування або соціальної захищеності приносять вигоду людині. У випадку залякування кара або стримує тих, хто хотів би зробити злі вчинки, або спонукає їх до зміни поведінки. Соціальна захищеність може бути забезпечена тоді, коли кара позбавляє людину можливості здійснювати нові злочинні дії. Подібна кара може приводити до обмеження фізичних або психологічних можливостей злочинця, а у випадку смертної кари, до його смерті.

Четвертою і найбільш спірною карою є відплата. Багато теїстичних традицій наполягають, що коли хтось веде себе неправильно, він заслуговує кари, яка є більшою за причинену шкоду...» [9; 538]. Прихильники концепції відплати у теодицеї наполягають на тому, що відплата має бути більшою, ніж причинене зло.

Фома Аквінський доводить, що відплата є аспектом Божественної кари, оскільки є умовою підтримки світової справедливості: «...до порядку універсуму належить і порядок справедливості, який вимагає кари грішників. І, відповідно до цього, Бог є Творцем і зла, яке є карою...» [10].

Отже, за вказаними вище критеріями, Божественна кара може слугувати благу, а зло, відповідно до такої логіки, може бути виправдане тим, що у ньому Божественне покарання знаходить свою реалізацію.

Окремо дослідники виділяють «Теодицею природних наслідків» [9; 539] яка вказує, що певне зло може бути результатом невірних рішень. Тобто – морально невірні рішення можуть вести до негативних наслідків. Наприклад, якщо я вирішую жити, реалізуючи усі свої бажання та схильність до насолоди, то рано чи пізно я перетворююсь на ледачого товстуну і

це не є Божественною карою. Це зло є прямим наслідком невірних рішень.

Як писав Ляйбніц, «Мета кари – виправлення; але вона не є предметом прагнень Бога... Первородний гріх не є карою за гріх: він є його природним наслідком... Це як сп'яніння, яке як кара за необмежене вживання алкоголю, є лише його природним наслідком, що веде до нових гріхів...» [8; 213-214]. Тож, розумно припустити, що створений Богом світ, влаштований так, щоб погані рішення оберталися чимось поганим для нас. «Божий план викуплення складається у тому, щоб визвати в нас незадовільненість нашим станом відірваності від Нього... ми живемо у жахливому світі, жахи якого багато в чому пов'язані з відсутністю в нас здібності контролювати себе і керувати власним життям...» [9; 540]. Звісно, «теодицея кари і природних наслідків» досконало не пояснює наявності зла у світі і має бути доповнена іншими поясненнями, які обґрунтовують чому Бог взагалі допускає моральне зло.

Тут варто згадати про «Теодицею свободної волі», яку філософи ділять на категорії морального і природного зла, де «моральне зло – це зло, яке породжене свобідним творінням, що використовує свою свободу в аморальний спосіб. Природне зло – це зло, яке не пов'язане з аморальними вчинками творіння...» [9; 541]. Пояснюючи моральне зло, зазвичай звертаються до теодицеї свободної волі: як теїсти, так і атеїсти згодні з тим, що створення світу можна вважати благом і благом є те, що світ містить розумне творіння, яке володіє здібністю приймати самостійні свобідні рішення. Можливість приймати такі рішення є благом для творіння, яке окрім того здатне породжувати моральне благо, проявляючи любов, дружбу,

милосердя, мужність, тощо. Але свобода дає можливість творінню ставати і на сторону зла.

Свобода полягає у тому, що розумні створіння можуть обирати не лише добро: сама наявність можливості вибору добра і зла є тією ціною, яку Бог платить, щоб отримати світ, де є благо, що складається в існуванні створінь, які здібні вільно приймати рішення. Така теодицея пояснює нам, чому світ, населений свободними створіннями, може допускати їх морально злі рішення, адже існування свободи вибору невід'ємно пов'язане з можливістю невірних моральних рішень. Але тут виникає питання чи не міг би Бог, допускаючи невірні рішення, зробити так, щоб вони не могли мати поганих наслідків? Це нагадувало б гру дітей у манежі. Чи могло б таке працювати? У певному сенсі так: «Якби Бог просто заблокував погані наслідки... рішення зробити зло було б настільки ж неможливим для нас, як не є можливим спробувати політати у повітрі (без спеціальних засобів)... у подібному світі ми могли б лише фантазувати про вчинення зла іншим...» [9; 543; 554]. Але такий світ був би гіршим за той, у якому ми реально живемо зараз, по причині того, що цінність світові сповіщає не лише свобода у прийнятті рішень, але й можливість змінювати реальний стан справ через наші власні рішення.

Окрім реалізації свободної волі, про що йшлося вище, наша свобода у певній мірі передбачає сприятливі закони природи для її втілення без допущення зла. Але ті самі закони природи можуть як слугувати во благо, так і породжувати проблеми, причиняючи шкоду. Розглядаючи такі «теодицеї природнього закону» [9; 546], ми стикаємося з протиріччям: чому Бог, створивши світ, не застосував до нього кращі закони, які б унеможливили зло. Наприклад, щоб урагани не руйнували

міста і села, та не забирали життя людей і тварин... Але нам відомо, що у законах світу відсутній простір для маневру: якби його закони були б іншими, він не зміг би підтримувати життя.

Але, окрім теодицеї свободного вибору і природнього закону, існує думка про зло, як умову блага: якби світ був сповненим лише радістю та задоволеннями, ми ніколи б не мали зросту, або прогресу, який можливий тільки тоді, коли ми стикаємося з реальними стражданнями, труднощами та невдачами. Тому деякі теїсти стверджують, що Бог допускає зло у світ для того, щоб дати нам можливість культивувати чесноти, які у протилежному випадку було б неможливо реалізовувати. Так, ми не могли б бути милосердними, якби не було тих, хто терпить скруту; не могли б проявити мужність, якби не було реальних небезпек; не могли б любити, якби не було можливості втратити ці почуття, тощо. Усі подібні приклади доводять, що однією з умов становлення особистості, або формування характеру є наявність зла у світі.

Про це ще у II ст. писав відомий християнський мислитель Іринеї Ліонський, а вже у XX ст. – філософ Джон Хік, який виставляв чотири умови, необхідні для розвитку особистості: здібність живих істот обирати між добром і злом; наявність такого середовища, де можливо приймати і реалізовувати свободні рішення; це середовище має кидати виклики особі з можливістю вибору між добром і злом; наявність можливості відповідати на ці виклики, щоб формувати свій характер [3].

Продовжуючи тему існування зла, слід торкнутися ще однієї теодицеї страждання тварин. За твердженням деяких сучасних філософів ця тема є важкою для пояснення. Філософ

Філіп Кітчер говорить про неможливість підтримання теїстами віри у Премудрого Творця у світлі «еволюційної бійні» [9; 550].

За думкою дослідників, два факти, відносно страждання тварин, особливо перешкоджають їх поясненню у рамках традиційних теодицей. По-перше, більшість страждань тварин було раніше появи людини. А це означає, що будь-яка теодицея, яка намагається пояснити зло у якості наслідків невірного вільного вибору людини, становлення особистості, тощо, у намаганнях пояснити страждання тварин буде мати не аби які труднощі. По-друге, у світлі таких роздумів, неясно навіщо Богові взагалі знадобилося створювати тварин, які б переживали страждання та біль (тобто мали б усі органи для того).

У XIX-му ст. проблема страждання тварин викликала живий інтерес у філософів та науковців, але потім на певний час, майже до сучасності, втратила свою гостроту. Водночас, це питання може розглядатися у кількох ракурсах. Деякі теїсти пояснювали страждання тварин наявністю демонів, які існували ще до створення Богом людей, а інші, взагалі, висловлювали сумніви щодо наявності у тварин ментальних здібностей і «складних нейронних і когнітивних механізмів» для переживання болі і страждань.

Означені думки заставляють замислитись про можливість об'єктивного пояснення того, навіщо Богові знадобилося створювати на еволюційних сходинках недосконалі проміжні творіння перед створенням людини. На це питання намагається відповісти французький філософ Ніколя Мальбранш, стверджуючи, що кращим є такий світ, різнобарвність якого є наслідком регулярних та спрямованих дій Божественно впроваджених законів природи. Тож, досить переконливим є те, що цей світ розвивається від простих до

більш складних пізніх стадій і тварини в такому випадку і є необхідними стадіями розвитку світу, який постійно розвивається і у майбутньому приходить до все більш досконалих та складних форм [9; 552-553].

Звісно, піднята у статті проблематика існування зла при наявності Всеблагото Бога є досить глибокою, являє собою цілу метафізичну систему і не може бути досконало розкритою на кількох сторінках друкованого тексту і остаточної раціональної відповідь на розкриття природи зла та причин страждань невинних з усвідомленням Божої присутності та Його творчої дії у нашому житті і світі знайти важко, але це не звільняє нас від необхідності докладати зусиль у цьому напрямку. Вище була здійснена спроба підняти цю важливу тему, проговоривши деякі її аспекти на прикладі філософських та богословських систем.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біблія. Святе Письмо Старого та Нового завіту. УБТ, 2002.
2. Cohen, Richard (2006). «Whose Silence», Lancaster Intelligencer Journal, 6 June 2006.
3. Hick, John (1977). Evil and the God of Love. New York: Macmillan.
4. Plantinga, Alvin. God, Freedom and Evil. Grand Rapids: Eerdmans, 1974.
5. Swinburne Richard. Providence and the Problem of Evil. Oxford: Oxford University Press 1998.
6. Достоевский Ф. М. Братья Карамазовы. Т. 11. М. «Правда», 1982.

7. Дрепер Пол. Проблема зла. Оксфордское руководство по философской теологии. Lenguages of Slavic culture. М., 2013.
8. Лейбниц Г. В. Сочинения в 4-х т. Т. 4. М., 1989.
9. Мюррей Майкл Дж. Теодицея. Оксфордское руководство по философской теологии. Lenguages of Slavic culture. М., 2013.
10. Православна енциклопедія. Фома Аквинський // режим доступу: <https://www.pravenc.ru/text/199913.html>
11. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

Дуб Н.Є,
кандидат наук з державного управління
(м.Львів)

Головчак М.І.,
аспірантка
(м.Львів)

Вітковська І.В.,
магістрантка
(м.Львів)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ СЕСТЕР/БРАТІВ МЕДИЧНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підготовка сестер/братів медичних в умовах правового режиму воєнного стану є викликом, оскільки навчання має продовжуватись, а якість освіти має залишатися на високому рівні. Для досягнення цих цілей, освітній процес потребує удосконалення, зокрема шляхом застосування інноваційних підходів до підготовки сестер/братів медичних.

Пропонуємо, впроваджувати у процес підготовки медсестер/медбратів симуляційне навчання. На нашу думку, використання симуляційних тренажерів дозволить майбутнім медичним працівникам практикувати навички та виробляти стресостійкість у контрольованому середовищі. Наприклад, віртуальний симулятор Full Code - Emergency Medicine Simulation – пропонує вирішити важкі клінічні випадки в реалістичному трьохвимірному відділенні невідкладної допомоги. Даний додаток налічує близько 105 сценаріїв, в

котрих представлені найпоширеніші випадки, небезпечні для життя та неясні захворювання. Симуляція починається зі збору анамнезу, виконання фізичного обстеження та проведення диференційної діагностики. Наприкінці виконання симуляції студент отримує бал по шести головних клінічних компетенціях, які допоможуть продовжити навчання [1; 2].

Іншим інноваційним підходом до підготовки сестер/братів медичних можна визначити – навчання роботі з телемедициною. Все частіше чуємо термін телесестринство (телемедсестринство) – використання телекомунікацій і інформативних комп'ютерних технологій для надання сестринської допомоги і забезпечення координованої роботи медсестер у випадку, коли фізична відстань є критичним чинником [3; 4], але законодавством України поки обов'язки медсестер, які надають дистанційну допомогу, чітко не визначені. У майбутньому навички роботи з телемедициною дозволять майбутнім медсестрам отримувати необхідну експертну допомогу та поради у реальному часі, навіть якщо вони перебувають в умовах віддаленості, що особливо актуально у сільській місцевості та віддалених районах.

Окрім того, для навчання студентів у медсестринських освітніх закладах можна створювати навчальні сценарії, на основі реальних випадків, які виникають у ході війни. Це дозволить студентам набути практичні знання та навички, які є необхідними для ефективного надання медичної допомоги в умовах воєнного стану.

Підсумовуючи можна сказати, що медсестринство відіграє критичну роль у забезпеченні медичної допомоги пацієнтам, особливо в умовах воєнного стану. Тому для покращення якості підготовки майбутніх фахівців

медсестринства необхідно впроваджувати інноваційні підходи. Впровадження цих підходів повинно бути спрямовано на підвищення рівня підготовки та компетентності сестер/братів медичних, а також забезпечення добробуту та психологічної стійкості медичного персоналу, що допоможе забезпечити ефективну медичну допомогу навіть у надзвичайних ситуаціях.

Список використаної джерел та літератури:

1. Full Code - Emergency Medicine Simulation. URL: <https://app.fullcodemedical.com/Player/Player.html>.
2. Головчак М.І., Березовська І.Б., Совтус І.М. Комп'ютеризоване моделювання в медичній освіті. Інклюзивне навчання при порушенні слуху: практики викладання природничих наук: навчальний посібник, за ред. І. Березовської, К. Мінакової. Львів: Простір-М, 2021. С. 89-96.
3. Averwater, Burchfield, N., D. (2005). No place like home: telemonitoring can improve home care (англійська). *Healthc. Financ. Manage.* с. 46 – 48.
4. Телемедицина. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0#cite_note-1-20

Євтушенко В.В.,

кандидат технічних наук

(м.Херсон)

Расторгуєва М.Й.,

кандидат технічних наук

(м.Херсон)

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЧИННИКІВ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ

Вітчизняне законодавство спрямоване на захист здоров'я та життя споживачів, дотримання їх прав на носіння комфортних та безпечних швейних виробів, тому що безпечність та якість швейних виробів є одним з найважливіших факторів формування благополуччя населення та адаптації українських підприємств, що виготовляють швейні вироби до умов ринкової економіки. Рішення цієї проблеми є умовою для подальшого розвитку і успішності швейних підприємств та його конкурентоспроможності порівняно з іншими підприємствами на ринку, яка в свою чергу пов'язана з ефективними нормативно-правовими чинниками, що регулюють якість та безпечність швейних виробів.

Важливою передумовою створення високоякісних швейних виробів є додержання естетичних та гігієнічних вимог, технологічного процесу виготовлення на відповідному рівні, норм виконання ергономічності конструкції, відповідності маркування виробу, а також використання якісної сировини. Виготовлення швейного виробу, саме шкільної форми, за передбаченими нормами і правилами забезпечить щоденний

комфорт учня та безпеку його здоров'ю. Тому аналіз існуючих чинних нормативних документів, що регламентують якість шкільної форми, безпечність, оцінку відповідності і дослідження стану стандартизації, в цілому, потребують особливої уваги та є актуальним питанням сьогодення. Це питання викликало зацікавленість науковців та відповідних організацій до проблем і супутніх питань даної тематики.

Провідні науковці приділяють значну увагу дизайну та конструюванню шкільної форми. І.В. Проданчуком було удосконалено процес проектування форми для учнів молодшої шкільної групи. І.В. Васильєва, О.В. Дорошенко, О.С. Васильєва удосконалили дизайн-проектування шкільної форми для дівчат базуючись принципах трансформації. Вченою О. А. Дітковською розроблено метод визначення та оцінки антропометричних параметрів тіла дівчаток молодшої шкільної групи для проектування одягу. ДП «Укрметртестстандарт» виявлено найпоширеніші дефекти швейних і трикотажних виробів шкільного асортименту [1, с. 316-317].

Проте ми вважаємо, що в існуючих наукових дослідженнях та інформаційних публікаціях недостатньо висвітлені головні вимоги якості гігієнічності та безпечності до шкільної форми, тому дослідження стану стандартизації шкільної форми в Україні є сучасним та актуальним.

Метою роботи було дослідження чинних нормативно-правових актів, а саме Законів України, Постанов Кабінету Міністрів, Наказів та стандартів, що регламентують вимоги до якості, гігієнічності та безпечності швейних виробів шкільного асортименту. Крім того, метою було окреслити основні чинники, правила і норми, що встановлюють належну оцінку відповідності і необхідний рівень якості шкільної форми.

На даний час чинними нормативними документами в Україні, що регламентують вимоги до якості, гігієнічності та безпечності швейних виробів асортименту одягу для дівчат і хлопців шкільного віку є:

ДСТУ ГОСТ 25294:2005 «Одяг верхній платяно-блузкового асортименту. Загальні технічні умови»;

ДСТУ ГОСТ 25295:2005 «Одяг верхній пальтово-костюмного асортименту. Загальні технічні умови»;

ГОСТ 30327-95 «Сорочки верхні. Загальні технічні умови»;

ДСТУ ГОСТ 31409:2014 «Вироби трикотажні верхні для жінок та дівчат. Загальні технічні умови»;

ДСТУ ГОСТ 31410:2014 «Вироби трикотажні верхні для чоловіків та хлопчиків. Загальні технічні умови»;

ДСТУ 4239:2003 «Матеріали та вироби текстильні і шкіряні побутового призначення. Основні гігієнічні вимоги»;

ДСТУ ГОСТ 28631:2006 «Сумки, валізи, портфелі, ранці, папки, вироби дрібної шкіргалантереї. Загальні технічні умови»;

Закон України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005 № 3161-IV;

Державні санітарні норми та правила «Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги» (Наказ МОЗ України від 29.12.2012 № 1138);

Дослідження та детальний аналіз всіх вищезазначених нормативно-правових чинників дозволив виявити відсутність цільової технічної документації щодо регулювання безпечності та якості шкільної форми та швейних виробів в цілому і окреслити основні чинники, правила і норми, що встановлюють оцінку відповідності і якість даного виду швейних виробів.

Згідно з Державними санітарними нормами «Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги» встановлюються медичні норми, вимоги безпеки до швейних виробів дорослого та дитячого асортименту, що є обов'язковими для виробництв, організацій будь-якої форми власності чи установ, діяльність яких стосується виготовлення та збуту текстильних, хутрових, шкіряних матеріалів чи виробів [2, с.2-8].

Так, основними санітарно – гігієнічними нормами якісних швейних виробів, включаючи виготовлення шкільної форми вважається: виробництво шкільної форми, використовуючи натуральні і синтетичні тканини в певній композиції відповідно до вікової категорії учня та виду одягу: виготовлення продукції зі змішаних тканин в наступній композиції: для дітей молодших і середніх класів вміст натуральних волокон повинен бути не менше 50%; для дітей старших класів – зі штучних волокон; виготовлення блуз і сорочок для дітей молодших і середніх класів дозволяється з використанням натуральних тканин, а для дітей старших класів – тканин з вмістом не більше 40% синтетичних волокон; матеріал одягу другого шару для дітей, що навчаються у школі, може містити як натуральні компоненти без обмеженого відсотку, так і синтетичні, але їх вміст не повинен перевищувати 67%; матеріал підкладки повинен бути виготовлений лише з натуральних волокон, як приклад, бавовна або штучних – віскоза; відповідність текстильних матеріалів та виробів певному призначенню, безпечні для здоров'я і в процесі експлуатації не викликати дискомфорту; відповідність виробів, що виготовлені із вторинної сировини гігієнічним дослідженням у повному обсязі і наявність позитивного «Висновку державної

санітарно-епідеміологічної експертизи» на використання згідно з призначенням.

Під час виготовлення швейних виробів для дітей та дорослих не дозволяється використовувати: текстильні матеріали та вироби з них, що мають запах з перевищеною допустимою нормою в 1 бал для дитячих виробів, 2 бали для дорослих виробів; відходи текстильного і швейного виробництва для виготовлення дитячих виробів та апрети в матеріалах білизняного асортименту для дітей; сировину для виробництва текстильних матеріалів, текстильні допоміжні речовини, апретуючі композиції і барвники, що містять в своєму складі хімічні речовини 1-го класу небезпеки, тобто речовини, канцерогенний вплив на людину яких доведено – 4-амінодіфініл, бензидин, 4-хлор-о-толуїдин, 2-нафтиламін. В іншому випадку швейні вироби, що виготовлені з хімічних волокон і ниток є небезпечними для здоров'я та можуть супроводжуватись хронічною алергією, нежиттю, астматичними нападами, екземами, головними болями і провокувати захворювання шкіри. Гарантійний термін експлуатації, як правило, швейних та трикотажних виробів є необмеженим, тому якісні матеріали для їх виготовлення є запорукою їх успішного використання.

Як свідчить аналіз діяльності фахівців ДП «Укрметртестстандарт» найбільш поширеними дефектами швейних і трикотажних виробів для дівчат і хлопців шкільного віку є: використання неякісних, невідповідних і небезпечних матеріалів; порушення технологічних процесів виготовлення швейних виробів; відсутність повного або часткового маркування на виробах та фальсифікат торгової марки. Під час придбання виробів шкільного асортименту потрібно

враховувати вимоги, що свідчать про якість, а саме: наявність товарного ярлика з інформацією щодо товару та його виробника, контрольної стрічки, стрічки з зображенням товарного знака: вшиті в середину горловини спинки і бічний шов. На товарному ярлику зазначають назви країни-походження і виробу, назва та адреса виробника, товарний знак є нормативний документ, згідно якого виготовлений виріб, артикул, модель і розміри виробу, вміст сировини, символи щодо догляду, інформація щодо сертифікації та штриховий код виробу, специфічна та додаткова інформація про виріб для споживача. Відсутність чи невідповідність такого маркування свідчить про фальсифікат виробів і недобросовісність виробника перед споживачем; порушення технологічних процесів виготовлення швейних виробів, а саме конструктивних рішень, тобто покрій одягу не повинен обмежувати вільність рухів людини та забезпечувати тепловий комфорт його організму відповідно сезону року.

Права споживачів на безпеку виробів регламентує Закон України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005 № 3161-IV, а саме Статтею 4 п.3 передбачено права споживачів на безпеку продукції, Статтею 6 – права споживача на належну якість продукції, Статтею 14 – права споживачів на безпеку продукції, наслідки робіт та зобов'язання виробників і продавців.

Окрім окреслених нормативно-правових чинників, що є обов'язковими при виготовленні швейних виробів в Україні, існують міжнародні чинники які ставлять більш жорсткі вимоги до безпечності швейних виробів. Проте дотримання міжнародних нормативно-правових чинників забезпечить розширення доступу на міжнародні ринки, посилення довіри

споживачів та зменшення ризиків до мінімуму. Питання зміцнення національного потенціалу у сфері регулювання контролю якості та безпечності швейних виробів є важливим для розширення доступу української продукції на міжнародний ринок та міжнародної торгівлі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Васильєва І. Удосконалення дизайн-проектування шкільної форми / І. Васильєва, О. Дорошенко, О. Васильєва// Актуальні проблеми сучасного дизайну: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (20 квітня 2018 р., м. Київ) : у 2-х т. – Київ : КНУТД, 2018. – Т. 1. – С. 316-319.

2. ДСанПіН «Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги». URL: [http://online.budstandart.com/ua/catalog/klassifikator-po-vidam-dokumentov/saniitarnii_pravya__8105/dsanpiin__\(derzhavni_846/51225-detail.html](http://online.budstandart.com/ua/catalog/klassifikator-po-vidam-dokumentov/saniitarnii_pravya__8105/dsanpiin__(derzhavni_846/51225-detail.html)

Жукова Г. В.,

кандидат педагогічних наук,

(м.Київ)

Булгакова Т. М.,

кандидат педагогічних наук,

(м.Київ)

ПОЗААКАДЕМІЧНА ОСВІТА В ЦАРИНІ СОЦІАЛЬНИХ НАУК

У контексті загальної і соціальної філософії соціальний досвід визначається як досвід, практика, діяльність та чуттєво-емпіричне відображення зовнішнього світу. Соціальна діяльність є і умовою, і способом позаакадемічної освіти, і основою для перевірки правильності досвіду як адекватного вимогам дійсності фундаменту. У цьому сенсі позаакадемічна освіта є тією практикою, в якій підтверджується значущість наявного соціального досвіду особистості. Разом з тим вона найчастіше включає людину в систему відносин, забезпечує формування соціальної активності. Під поняттям «позаакадемічна освіта» мається на увазі поліпшення якості професійної підготовки тих, хто навчається, на підставі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, формування у них умінь і навичок електронного моделювання [7]. Сформовані ефективні стереотипи мислення і поведінки вимагають осмислення суті освіти і приведення її до відповідного ефективного шаблону, який є адаптованим до освітньої галузі.

Психологічні установки як елемент соціального досвіду особистості є станом готовності до активності, проявом особистісних смислів, що визначають діяльність, загальні орієнтири на певний об'єкт у вигляді нахилів діяти певним чином. Розвиток і вдосконалення соціальних умінь і навичок у особистості виробляє здатність вирішувати освітньо значущі завдання, сумісно виробляти рішення, брати участь в їх реалізації і відповідати за них, ефективно взаємодіяти з навколишнім світом, а також адаптуватися в суспільстві, приймаючи правила, норми, закони соціального життя, одночасно здійснюючи свідомий вибір формувати прийнятну для себе і суспільства систему освітніх цінностей. Осмислення особистістю своїх освітніх дій на основі набутих соціальних умінь і навичок є рефлексією, яка виступає ще одним з елементів соціального досвіду особистості.

Розгляд взаємозв'язку між позаакадемічною освітою і соціальним досвідом особистості дозволяє вийти на розуміння того, що становлення і розвиток людини багато в чому обумовлений і пов'язаний з усвідомленням своїх освітніх установок, дій, умінь і навичок. Це дозволяє під час самовизначення стати абсолютно відкритим власному досвіду, своїм переживанням і реакціям. Мотиваційно-ціннісний компонент досвіду особистості пов'язаний із самореалізацією в суспільстві, яка включає в себе сформовану мотивацію до участі в різних освітніх відносинах, активну творчу позицію, впевненість в своїх силах, схильність до творчого пошуку, реальне виявлення прагнення до рішення життєвих задач, забезпечення позитивного соціального, життєвого і професійного самовизначення. Виражений потенціал позаакадемічної освіти виражається в таких основних гранях: в

соціальній спрямованості цілей діяльності, в спільно-розподіленій участі в організації досягнення цілей, у взаємодії на основі співпраці на всіх етапах, в спільному осмисленні діяльності і результатів, в наявності реальних соціальних ситуацій (ситуація-спілкування, ситуація-розуміння, ситуація-вчинок, ситуація-вибір), що впливають на формування соціального і освітнього досвіду особистості [6].

Умовами формування соціального досвіду позаакадемічної освіти є включення людини в реальну навчальну ситуацію розвитку особистості, виконання практичних завдань соціальної спрямованості, включення в різноманітні види соціальної і практико-орієнтованої діяльності, рефлексія своєї соціальної поведінки і дій. Соціально-економічна значимість позаакадемічної освіти полягає в тому, що створюються умови і механізм соціального розвитку особистості для забезпечення доступності та якості професійної освіти. Освітніми засобами для формування соціального досвіду особистості є змістовне коригування знань, цінностей і відношень, в розвитку соціальних умінь. Процедурними методами і прийомами в реальних соціальних умовах є синхронізація тенденцій розвитку позаакадемічної освіти з кваліфікаційними вимогами підприємств і організацій реального сектора економіки, соціальної сфери і бізнесу, потребою регіональної економіки в трудових кадрах, орієнтованості навчальних програм на вимоги професійних стандартів [3, с. 49].

Особливість включення в різноманітні види соціальної діяльності особистості полягає в соціальній та особистісній значущості мети, методів і результатів. Позаакадемічна освіта є відображенням поточних потреб і завдань щодо змінення умов

життєдіяльності і може містити проблемний, практико-орієнтований і соціально-орієнтований характер. Інтегративність системи позаакадемічної освіти обумовлюється мережевим характером її реалізації, суб'єктними компонентами, якими виступають різні сфери суспільства. Особистість також перш за все інтегрована в цю систему. Сьогодні позаакадемічна освіта має гнучко і мобільно реагувати на освітні запити суспільства, ринку праці та особистості, в кінцевому рахунку визначаючи шлях вирішення глобальних завдань розвитку людського капіталу країни для моделювання, проєктування її майбутнього.

Формування стійкого зворотного зв'язку між державою, основними споживачами освітніх послуг і самою системою позаакадемічної освіти можна здійснювати за допомогою моніторингу ефективності діяльності освітніх установ і регулярної експертизи. Вивчення уявлень роботодавців про нові підходи в розробці і реалізації позаакадемічної освіти, програми безперервного навчання персоналу, попит з боку реального сектора економіки, бізнесу і соціальної сфери на кваліфікації фахівців стає оцінкою можливих бар'єрів і обмежень доступності подібних послуг. Створення освітніх умов у вигляді включення особистості в різноманітні види діяльності в позаакадемічній освіті сприяє розвитку бажання бути співучасником успіху, прагненню необхідного збільшення знань, умінь і навичок, які є значущими для соціалізації особистості, набуття соціальних взаємин, реалізації своїх поглядів на життєустрій в суспільстві, рефлексії власних дій. Серед студентів, які отримують першу вищу освіту, не менше чверті вважають за необхідне мати і другу. Серед людей, які вже мають вищу освіту, думка, що дві вищі дають людині

максимум можливостей в житті, висловлює майже третина опитаних, практично стільки ж, скільки вважають достатнім однієї вищої освіти [5].

Якщо виходити з всебічного розвитку особистості, то неодмінними умовами освіти виступають і досягнення певного рівня життя через матеріальні умови розвитку, і сукупність форм і видів життєдіяльності людей, і задоволення соціальних і культурних потреб в процесі користування благами і послугами освіти. Необхідно виробити певний узагальнений підхід до рівня розвитку освіти, побудови агрегованих показників, які характеризували б і соціально-економічний рівень в умовах нестабільної економіки [2]. Програми позаакадемічної освіти спрямовані на рішення задач послідовного підвищення професійного і освітнього рівня підготовки фахівців відповідної кваліфікації. Підготовка кваліфікованих робітників вимагає постійного вдосконалення навчально-виховного процесу, більш повного користування передовим досвідом, застосування активних методів навчання і виховання, цілеспрямованого розвитку пізнавальних інтересів, навичок професійної самостійності, творчої діяльності.

Важливою складовою частиною навчання в системі професійної освіти є практична частина. Під час проєктування виробничого навчання важливо вивчити вимоги, що пред'являються до практичної діяльності учнів задля відтворення продукту заданого зразка відповідно до технічного опису та норми продуктивності. Для підготовки студентів до сприйняття нового матеріалу і спонукання їх до його активного вивчення у позаакадемічній освіті може використовуватися мотивація навчання відповідно володіння кожною особистістю тільки їй притаманними особливостями пізнавальної діяльності,

емоційної сфери, характеру. У зв'язку з цим передбачається індивідуальний підхід до кожного учня, пристосування до його особливостей, свідоме, активне взаємодія з педагогом, яка допоможе розкрити свій творчий потенціал. Правильна організація поточного і підсумкового контролю відіграє велику роль в засвоєнні знань і умінь. В учнів формується самоаналіз, підвищується ступінь свідомості і самостійності в роботі.

Складність позаакадемічного навчання як найважливішої частини професійної освіти полягає в необхідності одночасного вирішення завдань підготовки індивіда, здатного приносити користь суспільству і формування всебічно розвиненої особистості. Для підвищення ефективної реалізації поставлених завдань поряд з традиційними використовується такі активні методи навчання, як рольова гра, професійна самостійність, мобільність і комунікативність.

Зміни в соціальній сфері життя суспільства відбуваються швидше, ніж у освітній. Сформована освітня система не означає автоматичне засвоєння соціальних норм, що регулюють її адекватну роботу. Освіта покликана передавати, поширювати знання, забезпечувати процес розвитку наукових досліджень і нових технологій, вона повинна стати безперервним процесом, тому що в сучасному інформаційному суспільстві існує необхідність постійної адаптації до технологічних змін, нових знань і напрямів професійної діяльності [4]. Тому поняття освіти в широкому плані є історично мінливим, що відповідно тягне за собою переорієнтування її цілей, функцій, складу появи нових освітніх структур і відповідних соціальних інститутів.

В системі цілей позаакадемічної освіти на перше місце виступає підготовка особистості до наявних умов розвитку суспільства, тобто культурологічні та соціальні аспекти

представляються пріоритетними. Позаакадемічна освіта може мати різні форми самостійної роботи з літературою або з використанням інтерактивних засобів, участь в семінарах, конференціях та інших формах обміну інформацією, а також цільове навчання. Обов'язковою її умовою має бути методично продумана структура, що підвищить ефективність і полегшить завдання фахівця. З цієї точки зору кращим видається саме навчання за спеціальними програмами, а в проміжку між освітніми циклами – самостійна робота.

Проблема полягає в тому, що, звичайно, в освіті є тенденція, яку можна назвати наданням послуг. Людині треба надати якийсь набір знань, навчити жити в ринкових відносинах, де все стає товаром, куди система освіти і виховання вписується нелегко. Навчання є послугою, що надається навчальним закладом, суспільством або державою, воно є суспільним благом на макрорівні освіти. А якість цієї послуги нерозривно пов'язана з розвитком суспільства, тобто, чим воно більше розвинене, тим більш якісні послуги можуть надаватися за допомогою державних і недержавних освітніх структур [1].

Навчання пронизує всі сторони світобудови, є основним фактором, що визначає соціальний розвиток, життєдіяльність суспільства, людську сутність і духовну культуру. Якість позаакадемічної освіти характеризує соціальні процеси, якість суспільства і культури, ментальність, спосіб і якість життя, якість держави. Суспільство і його простір виступають об'єктивними умовами соціальної якості, характеристиками освіти. Саме тому важливо враховувати тонкощі освіти дорослих та, особливо, літніх людей. Добротність освіти визначається як біологічними і психологічними особливостями,

так і соціальними чинниками і умовами. На практиці часто мотивація навчання падає тоді, коли учень перестає розуміти матеріал і починає його заучувати. Особистість формується в суспільстві, соціальному середовищі, де створюються ті чи інші умови і можливості для прояву і розвитку. Цілісність усіх видів освіти визначає межі соціального простору, характер взаємодії і умови регулювання чинників соціуму, цінностей, правил поведінки і норм суспільства, громадську безпеку, міру диференціації і стратифікації суспільства.

На сучасному етапі розвитку суспільства, перш за все, оновлюється прикладне знання, а фундаментальне демонструє велику міцність, будучи головною опорою і основою наступності знання, всього процесу пізнання. Подальший розвиток бачиться в необхідності використання різних форм продовження навчання у формі позаакадемічної освіти. Освіта – ключовий аспект якісної оцінки життєдіяльності і життєздатності суспільства. Майбутнє будь-якого народу в першу чергу залежить від того, як і на скільки вирішені питання освіти. В останні десятиліття практично у всіх країнах світу має місце значне поширення мережі освітніх установ позаакадемічного типу. Зростання інвестицій, вкладень в сферу освіти є найважливішим показником рівня розвитку науки. Основне завдання політики в сфері освіти – збільшити інтелектуальні здібності нації. Говорячи про проблеми освіти, перш за все потрібно мати на увазі людину, особистість, індивідуальність [3]. Освіта дозволяє істотно збільшити соціальні здібності людей, формує потребу до творчості, до зміни форм діяльності, до поліпшення їх якості. Вона прискорює процес адаптації людини до постійно змінюваних соціальних умов, активно формує її духовно-моральні якості.

В результаті можна відзначити, що досліджуючи можливості позаакадемічної освіти важливо не випускати з уваги аспект виховання будь-якої людини, прищепити їй навички самонавчання, продемонструвати потрібність набутих знань в перспективі. Уявивши людину, яка задовольняється споживанням лише матеріальних благ, можна задуматись на її адекватності. Неважко зрозуміти, що саме неможливість для багатьох дітей, молоді, людей старшого покоління долучитися до різних, раніше доступних форм освіти і цінностей культури, розвитку свого інтелектуального потенціалу, розширення кругозору вкрай негативно позначається на рівні духовно-морального, фізичного, психічного розвитку людини, і перш за все особистості дитини. Освіта, таким чином, стає одним з найважливіших факторів розвитку соціальних процесів в країні, що здійснює правовий захист особистості і забезпечує активний розвиток особистості, здатної до позитивної саморегуляції, що реалізує широку співпрацю з усіма елементами мікросоціуму.

Головною функцією освітнього простору є розширення можливостей творчої особистості, стимулювання відповідальності людства за все, що відбувається, в тому числі за зміст власного існування. Суб'єкт освітньої діяльності повинен приймає рішення і діяти відповідно до вироблених цінностей. Значно розширюючи свої рамки, освіта в даний час сприймається особистістю не як замкнута система, що діє в інституційному середовищі і приводиться в дію певним чином підготовленими фахівцями, а як відкритий процес, що відбувається не тільки в стінах освітніх навчальних закладів та інших установ інституційного середовища, а всюди і під впливом всіх осіб, що володіють досвідом і прагнуть передати її іншим.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації: навч. посіб. Київ: Слово, 2010. 168 с.
2. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ: Слово, 2013. 264 с.
3. Козьменко О. І. Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина XX–початок XXI століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2021. 564 с.
4. Мишко Н. М. Дослідження психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів, які здобувають другу вищу освіту. *Наука і освіта*. Одеса. 2016. № 2-3. С.149-155.
5. Павелко І. І. Дослідження ідентичності у студентів, що отримують другу вищу освіту. *Психологія і особистість*. 2022. № 1 (21). С. 176-197.
6. Mullan P. Educational Opportunities With Postevent Debriefing. *The Journal of the American Medical Association*. 2014. № 312 (22). P. 2333-2334.
7. Zhukova H., Vashevich O., Patlaichuk O., Shvets T., Torchynska N., Maidaniuk I. Dialogue in the Philosophical and Educational Postmodern View. *Postmodern Openings*. 2022. № 13 (2). P. 303-320.

Ковальчук О.Л.,
викладач-методист
(м.Хмельницький)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ТА ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграційних векторів розвитку української освіти основою і змістом інноваційних освітніх процесів є інноваційна діяльність, сутність якої – оновлення педагогічного процесу, введення нових ідей у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної діяльності.

До завдань управління освітою належать передусім підтримка цілеспрямованості та організованості навчально-виховного процесу, ефективність впровадження інновацій і засобів, які їх забезпечують.

Будь-який освітній процес повинен надавати знання системні, тобто взаємоузгоджені і несуперечливі, такі, що поглиблюються і доповнюються на кожній наступній стадії навчання.

Таким чином, необхідна узгоджена робота великої кількості педагогів – і з поглибленням навчання більша, оскільки потрібні вузькі фахівці з певних дисциплін. У межах Болонського процесу обов'язковою умовою є навіть навчання в іншому ВНЗ.

Таким чином, завдання цілеспрямованості навчально-виховного процесу тягне за собою забезпечення його

організованості. Інституційний характер освіти передбачає також, що інноваційні процеси та засоби для його організації також мають у своїй основі системний характер: вони запроваджуються не спорадично кожним педагогом на власний розсуд, а переважно одночасно по всій системі освіти. Тут маємо справу не з особливостями управління освітою, а з системним характером будь-якого управлінського процесу, який необхідно з'ясувати, щоб виразніше виявити власне освітню специфіку системності в управлінні.

Одним з пріоритетів стратегічного розвитку освітніх процесів України визначено інтеграцію нашої держави в європейське співтовариство. Порівняно з Україною, Європа має багатий історичний досвід впровадження, становлення і розвитку інновацій в освіті. У більшості європейських держав розроблено спеціальні навчальні курси та створено різноманітні навчальні підручники й посібники, налагоджено відповідну підготовку вчителів для полегшення та підтримки регіональної європейської інтеграції. Сучасна освіта має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань в сучасних складних умовах. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

Інституційний дуалістичний характер будь-якої національної освіти полягає, з одного боку, в збереженні доброго, міцного коріння національної культури, з іншого – в

адекватному оновленні, спрямованому на підготовку особистості до життя в динамічному, взаємозалежному світі. Для сучасної освіти України, яка зараз перебуває на стадії ґрунтового реформування, ця дуалістичність виявляється в оновлених стандартах змісту освіти національного та загальноєвропейського компонентів з урахуванням тенденцій європейського і світового розвитку [1].

Мета освіти для європейського виміру України – поширення комплексних знань про Європу, які необхідні на сучасному етапі громадянину України для існування в європейському співтоваристві та на їх основі створення відповідного інтегрованого курсу з його впровадженням у навчального-виховний процес.

Головні завдання:

- визначення змісту освіти для європейського виміру України на основі ґрунтового аналізу та узагальнення наявного європейського досвіду;
- створення відповідного навчально-методичного забезпечення, до складу якого входять: навчальний посібник для здобувачів освіти, методичні рекомендації для педагогів в умовах дистанційного навчання;
- надання здобувачам освіти знань про європейські демократичні здобутки та особливості становлення демократичного суспільства в Україні;
- створення умов для набуття молодим поколінням позитивного європейського досвіду, демократичної поведінки та комунікативної взаємодії;
- формування необхідних компетентностей, сприяння становленню активної позиції молоді щодо реалізації ідеалів і

цінностей розвитку демократичного суспільства в світі, Європі, Україні.

Оскільки для сучасної української політики є пріоритетним посилення інтеграційних процесів в європейське співтовариство, оновлені стандарти української освіти мають поєднувати національні та загальноєвропейські компоненти, враховувати факти загальноєвропейського розвитку, європейські надбання, цінності та орієнтири. Зміни в змісті української науки і освіти взагалі мають бути основним дієвим інструментом її реформування та приведення у відповідність до загальноєвропейського контексту, потреб сьогодення [2].

Вивчення політики Європейського Союзу у сфері освіти є одним із чільних пріоритетів, що впливають наразі на всі сфери суспільного життя в Україні, багато в чому визначаючи вектор європейської інтеграції нашої держави в цілому. Отже, необхідний комплексний аналіз провідних напрямів і тенденцій освітньої політики в умовах євроінтеграції, що може стати важливим фундаментом для ефективної участі українських освітніх інституцій у розширенні загальноєвропейського простору освіти. Наявна нині ситуація, пов'язана із повномасштабним російським військовим вторгненням на територію України, призводить до виникнення суттєвих труднощів стосовно аналізу перехідних процесів у вітчизняній освіті, що були запущені паралельно із остаточним рішенням на користь євроінтеграційного вибору нашої держави. Смыслова невизначеність інспірує зрушення від питання «як розвивати освіту?» до питання «як зберегти освіту?». Отже, суттєво важливим стає психологічний аспект оперування проблемним комплексом, пов'язаним із євроінтеграційними освітніми перспективами України. Плідне дослідження освітньої політики

постає неможливим за межами контексту розвитку загальної теорії і практики державного управління та державної політики у сфері освіти. Ці проблеми розробляють А.В. Ворожбит [4], А.М. Гуржій [5; 6], Ю.О. Жук [9; 10] та інші вчені.

В умовах євроінтеграційних векторів розвитку української освіти основою і змістом інноваційних освітніх процесів є інноваційна діяльність, сутність якої – оновлення педагогічного процесу, введення нових ідей у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної діяльності. У своїх дослідженнях Ю.О. Жук зазначає, що «життєвий цикл інновацій» містить у своєму складі шість етапів [10]:

1) етап, пов'язаний із виникненням самої інновації педагогічного спрямування або ж з появою нового концептуального інновативного комплексу (співвідносний зі стартом);

2) етап, пов'язаний із розвитком певної інновації педагогічного спрямування (співвідносний із її практичним застосуванням, удосконаленням);

3) етап, пов'язаний із поширенням індивідуальної інновації або ж низки інновацій (співвідносний із залученням інновативного потенціалу окремої новації до педагогічної діяльності навчальних закладів);

4) етап, пов'язаний зі стабілізацією інновації педагогічного спрямування (співвідносний із наявністю великої кількості інновацій у межах певної галузі);

5) етап, пов'язаний із рутинізацією інновації педагогічного спрямування (співвідносний із її занепадом, припиненням розвитку);

6) етап, пов'язаний із іррадіацією інновації педагогічного

спрямування.

Два останніх етапи можуть як існувати, так і бути відсутніми з огляду на те, чи наділений навчальний заклад, що здійснює упровадження певної інновації, інноваційним потенціалом. Слід зауважити, що опанування педагогічними інноваціями, в тому числі й з огляду на євроінтеграційний напрям у сучасній вітчизняній освітній системі, демонструє перевагу тенденції, пов'язаної зі зростанням потреби в опануванні нових педагогічних знань, а також оздоровлення та оновлення педагогічного процесу, тяжіння до сприйнятливості й відкритості стосовно інновацій у педагогічних колах. Саме це забезпечує саму можливість успішної адаптації інновативних технологій європейської освіти на українському ґрунті та інтеграції вітчизняного освітнього простору до простору загальноєвропейського.

На думку Ю.О. Жук, потенційна плідність, пов'язувана з упроваджуваними освітніми нововведеннями, визначається такими провідними параметрами:

- 1) наявністю змістовної оцінки функціонування освітніх процесів за результатами упровадження конкретної інновації;
- 2) наявністю впливу застосування інновацій стосовно морального рівня педагогів та учнів / студентів;
- 3) здійсненням порівняльного аналізу рівня знань у доінноваційний та постінноваційний періоди розвитку освіти;
- 4) виключенням можливості впливу суб'єктивного чинника на оцінку інновацій;
- 5) оцінкою експертів прийнятності інновацій [10].

Отже, повноцінний інноваційний процес є процедурною сукупністю, завдяки якій здійснюється трансформація відкриття чи ідеї від наукової до соціальної. Зазначена умова наразі

визначає сутність євроінтеграційних процесів в українській освіті.

Інноваційною працею займається багато творчих педагогів, яких можна умовно розділити на три групи:

1) викладачі-винахідники, які знаходять щось нове у процесі власного пошуку;

2) викладачі-модернізатори, які перетворюють та застосовують елементи вже

створених систем для найкращого результату;

3) педагоги, які сприймають та досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи.

Робота педагогів, що належать до цих категорій, утворює інноваційний педагогічний потік, який наповнює практику новими ідеями, змістом і технологіями [5].

Упровадження інновацій не може здійснюватися без педагога-дослідника, який має системне мислення, розвинену здатність до творчості, сформовану й усвідомлену готовність до нововведень. Педагогів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування. Їм притаманна чітка мотивація інноваційної діяльності та здатність не тільки долучатися до інноваційних процесів, а й бути їх ініціаторами [4].

Проте термінологічне поняття й досі є дискусійним: немає чітких критеріїв і показників, за якими визначається, що це – інновація, а це – втілення забутого прийому. За сучасними науковими підходами інноваційна діяльність окреслюється сукупністю критеріїв, якими є умови освітнього процесу, управління, результати цього процесу чи діяльності тощо [4].

За словами К.Л. Бугайчук, структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядається як сукупність мотиваційних, пізнавальних, творчих, рефлексивних

компонентів, які взаємопов'язані [3].

Мотиваційний компонент готовності до інноваційної педагогічної роботи виражає ставлення педагога до інноваційних технологій та їх роль у процесі вирішення актуальних проблем педагогічної освіти. Він є стрижнем, навколо якого будуються основні якості педагога як професіонала, адже характер його безпосередньої участі в інноваційних процесах, досягнення результатів у навчанні та вихованні студентів залежить від того, як викладач оперує своїм прагненням до інновацій [6].

Мотивація особистості педагога зумовлена його професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями й ідеалами. Це виявляється як у всій його професійній діяльності, так і в деяких педагогічних випадках визначає його сприйняття зовнішніх дій і поведінки.

Позитивною мотивацією педагога до інноваційної діяльності може бути задоволення професійних потреб, таких як створення та застосування нового, вдосконалення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів. Недарма впровадження інноваційних технологій багато педагогів вважає єдиним важливим мотивом особистісного та професійного зростання [8].

Таким чином, показниками мотиваційного компонента готовності до інноваційної педагогічної діяльності є пізнавальний інтерес до нових педагогічних технологій та приватна змістовна концепція їх використання.

Ознаки мотиваційної готовності викладача:

1) усвідомлення важливості інновацій для власного професійного розвитку, відповідальності за прийняття педагогічних рішень, суспільного значення для розвитку

потенціалу студентів;

2) здатність долати труднощі в досягненні позитивних результатів;

3) активність, наполегливість, цілеспрямованість;

4) прагнення до самоаналізу, самооцінки, самовдосконалення;

5) інтерес до вивчення психолого-педагогічної літератури;

6) участь у науково-дослідній діяльності;

7) бажання створювати, аналізувати, акумулювати продукти професійної діяльності [7].

Мотиваційним компонентом ініціюється встановлення передумов, необхідних для того, аби реалізувати інші складники, що їх потребує педагог, аби бути успішним у сфері освітніх інновацій.

Щоб визначити сформованість когнітивного компоненту готовності педагога до того, аби провадити інноваційну педагогічну діяльність, слід визначити, наскільки широкими є його знання, оскільки саме це постає визначальним при здійсненні ним аналітичної й диференційної діяльності в ході опанування методів розв'язання освітніх проблем.

Формування когнітивного компоненту в діяльності педагога базується на пізнавальних основах його діяльності, що представлені, зокрема, об'ємом знань, сформованістю професійних умінь та навичок, стилем мислення тощо.

У сучасних умовах педагог має демонструвати високий рівень умінь із орієнтування у світі інноваційних технологій, котрі можуть бути залучені ним до організації навчального процесу із метою його інноватизації та оптимізації. Від нього вимагається наявність свідомого опанування педагогічної

діяльності, що є відображенням характеру особистості педагога та у своїй структурі представлена таким професійними навичками:

1) гностичними – умінням знаходити, поповнювати й розширювати власні знання, здатністю та схильністю до вивчення своєї особистості й особистості студента / учня;

2) проєктувальними – здатністю до планування навчального та виховного процесів, узгоджених із навчальними цілями, психологічними закономірностями, оптимальними методами, різновидами, прийомами здійснення професійної діяльності;

3) конструктивними – умінням вибору найкращих способів та прийомів навчання, відповідних форм роботи, а також здійсненням добору та дозування навчального матеріалу, оптимальним керуванням процесом навчання;

4) організаційними – здатністю до організації власної діяльності та навчання учнів / студентів згідно з цілями, поставленими навчально-виховним процесом;

5) комунікативними – вмінням послуговуватися різними механізмами, пов'язаними з міжособистісними взаєминами учасників педагогічного процесу та їх формуванням; здатністю до застосування акторської майстерності, попередження та розв'язання конфліктів, створення комунікативної мережі занять [9].

Креативність постаті педагога, що є основою креативного компоненту готовності до впровадження інноваційності в його професійній діяльності, базується на набутому досвіді, розроблених індивідуально концепціях, ідеях, окремих прийомах, формах та методах, що вимагають поступово зменшувати питому вагу наслідування та

збільшувати питому вагу творчого компонента в умовах побудови навчально-виховного процесу [7].

У контексті євроінтеграційних психологічних змін системи освіти сучасний педагог має демонструвати здатність до сприйняття педагогічних інновацій, мати гнучке та критичне мислення, оперувати творчою уявою.

Рефлексивний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності характеризує вивчення й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності. Відкривається цей компонент через такі рефлексивні процеси, як розуміння себе та іншого, адекватна самооцінка й оцінювання іншого, інтерпретація себе та іншого [5].

Процес рефлексії є індивідуальним. Активність рефлексивної позиції пов'язана з орієнтацією педагога на самовдосконалення. Джерелом цього процесу є система усвідомлених педагогом суперечностей у професійній роботі, тому в навчально-професійному процесі необхідно створювати такі ситуації, які б стимулювали рефлексивну позицію педагога, формували його позитивне самосприйняття, активізували процеси самоствердження [10].

Показником рефлексивного компонента у готовності до інноваційної педагогічної діяльності є сформованість рефлексивної позиції (ступінь оцінки педагогом себе як суб'єкта інноваційної діяльності). Отже, мотиваційний, когнітивний, креативний і рефлексивний компоненти в сукупності складають цілу структуру готовності педагога до нової діяльності. Ця готовність є особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю роботи педагога і його прагненням вдосконалювати свій професійний рівень. С.М. Денисенко розподіляє види готовності педагогів до інноваційної

діяльності. Зокрема, є ситуативна, творча й авторська готовність [8].

Слід звернути увагу на зв'язок між цими проявами. Зокрема, потреба в інноваціях стимулює накопичення знань у цій галузі, а успіх власної інноваційної діяльності допомагає подолати труднощі, знайти нові способи роботи, відстоювати інноваційні підходи до бюрократичних структур тощо. У педагогічній практиці інновацій встановлений такий алгоритм впровадження нового:

- 1) вивчення завдань за нормативними документами;
- 2) структурування опорних результатів, які очікуються в результаті трансформації педагогічної практики;
- 3) розробка комплексної програми, яка висвітлює закономірності впровадження нового;
- 4) аналіз практики та порівняння отриманих у процесі відомостей із соціальними вимогами;
- 5) пошук ідей, рекомендацій, які можна реалізувати;
- 6) теоретична, методична, психологічна підготовка всіх учасників впровадження нового;
- 7) підбір дидактичних, матеріальних, інформаційних, організаційних засобів тощо;
- 8) встановлення контакту з авторами рекомендацій [9].

Впровадження інновацій у педагогічний процес закладів освіти має покращити якість розвитку і навчання студентів, знизити витрати на досягнення освітніх результатів. Оснащення освітньої системи інформаційно-комунікаційними технологіями – одне із завдань модернізації системи української освіти. Система освіти вбудовується в мережевий світ, наближається до зростання потреб економічного розвитку країни. Процеси створення єдиного економічного простору європейських країн

посилили процеси глобалізації та модернізації системи освіти в Україні. Свідченням цього є болонський процес, розвиток якого відображається й у вітчизняному освітньому просторі [7].

Отже, завдяки європейському вибору українська система освіти отримує можливість опанування нових перспектив, пов'язаних зі співробітництвом та розвитком, тяжіння до стимулювання якісних системних змін у своїй структурі, представлених, зокрема, інтеркультурністю простору освіти, ресурсною мобільністю, конвертованістю продукту освітнього процесу, його відповідністю вимогам, висуваним ринком праці тощо. Зазначені можливості інспірують формування нового, значно вищого за теперішній рівня освіти, а також підвищення рівня самої системи викладання шляхом трансформації ціннісних орієнтацій, носіями яких є педагоги та методисти. Ефективність зауважених трансформацій залежить від успішності впровадження інтерактивних інноваційних технологій, заснованих на ідеях гуманістичної освітньої філософії. Використання цих механізмів дозволить в умовах навчальної та позанавчальної діяльності упроваджувати вміння та якості, що є облігаторними для сучасної європейської особистості.

Список використаної джерел та літератури:

1. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. № 4(54). С. 1–18.
2. Бойко А. Проблеми розвитку української освіти в умовах євроінтеграції//Вища освіта України. - 2008. - № 2
3. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз

та стратегія впровадження в освітній процес. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. № 4(54). С. 1–18.

4. Ворожбит А.В. Веборієнтоване інформаційно-освітнє середовище закладу освіти. Інформаційні технології в освіті. 2018. № 3 (36). С. 20–29.

5. Гуржій А.М., Лапінський В.В. Електронні освітні ресурси – від теорії до практики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Київ ; Вінниця, 2014. Вип. 38. С. 3–11.

6. Гуржій А.М., Лапінський В.В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного

7. навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. Інформаційні технології в освіті : збірник наукових праць. Вип. 15. Херсон : ХДУ, 2013. С. 30–37.

8. Дем'яненко В.М., Лаврентьєва Г.П., Шишкіна М.П. Методичні рекомендації щодо добору і застосування електронних засобів та ресурсів навчального призначення. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. № 1 (105). С. 44–48.

9. Денисенко С.М. Психолого-педагогічні засади проектування мультимедійного контенту електронних освітніх ресурсів для вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, 2013. 20 с.

10. Жук Ю.О. Теоретико-методичні засади організації навчальної діяльності старшокласників в умовах комп'ютерно орієнтованого середовища навчання : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2017. 468 с.

Козловська Л.В.,
майстер виробничого навчання
(м.Хмельницький)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток сучасного суспільства супроводжується кризовими явищами світового масштабу, що у свою чергу безпосередньо впливає на і так нестабільну соціально-економічну систему України і, звичайно, залишає свій відбиток в особистості людини.

В сучасній Україні спостерігається різке збільшення поширеності адиктивних розладів, різноманітності їх форм, та поява нових різновидів. Адиктивна поведінка – це поведінка людини, яка характеризується прагненням до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану через прийом різноманітних хімічних речовин або постійної фіксації уваги на певних видах діяльності для розвитку та підтримання інтенсивних емоцій. В результаті цього людина існує у «віртуальному» світі. Така людина не тільки не може вирішувати свої проблеми, але перестає особистісно розвиватися, а інколи навіть деградує. Ця поведінка зумовлюється залежністю від різноманітних хибних пристрастей.

Вивченням загальних питань адиктивної поведінки, її формування, попередження, лікування та реабілітації у осіб із залежністю займалися Н. Бочкарьова, Н. Дмитрієва, А. Єгорова, О. Змановська, Н. Зобенько, Н. Максимова, Ц. Короленко, Л.

Леонова, В. Менділевич, В. Оржеховська, О. Пилипенко, С. Смагіна, О. Симатова С. Толстоухова та інші. Дослідження окремих аспектів формування різних видів адиктивної поведінки проводили: М. Горобей який відзначає, що адикції є результатом загострення шкідливих звичок і формуються вони внаслідок незадоволеності певних потреб та складних життєвих подій [2, с. 1-4]; Н .Бугайова вбачає вплив вікових криз на формування адиктивної поведінки та пов'язує адиктивну поведінку дорослої людини з її надмірною залежністю в дитинстві від батьків, дитячими адикціями та невротами в ранньому дитячому та дошкільному віці [1, с. 55-57]; О. Песоцька здійснивши аналіз сучасних підходів до профілактики адиктивної поведінки зазначає, що найперспективнішим є інтеракціоніський підхід, за яким розвиток адиктивної поведінки це багатофакторний процес і передбачає формування у людини комплексних настанов щодо неї; І. Цалко простежує взаємозв'язок між певними видами адикцій, що не пов'язані із вживанням психоактивних речовин, із незадоволенням невротичних потреб особистості [4, с. 222-224]; Г. Золотова в своїх дослідженнях розкриває критерії за якими можна визначити адиктивну поведінку у підлітків та описує ознаки належності підлітка до груп ризику її формування, характеризує зміст, принципи, методи та форми профілактичної роботи з такими підлітками, та обґрунтовує необхідність при роботі з ними прямого (антинаркотичне виховання) та непрямого (усунення особистісних чинників адиктивної поведінки, формування вольових та комунікативних якостей) профілактичного впливу [3, с. 99-101].

Видозміни структури психічних і поведінкових розладів і девіацій на сучасному етапі зумовили необхідність виділення

нової області знань – адиктології. До сфери її основних інтересів відноситься проблематика залежних (адиктивних) форм поведінки як психологічного так і психопатологічного рівня. Адиктологія – наука про хімічні і нехімічні залежності, яка вивчає механізми їх формування, розвиток, діагностику, профілактику, лікування і реабілітацію [4, с. 222-223].

Згідно класифікації О.В. Змановської адиктологія вивчає всі форми і типи адиктивної (залежної) поведінки. Виділяють слідуючі форми залежної поведінки: - хімічна залежність (паління, токсикоманія, наркозалежність, залежність від ліків, алкогольна залежність); - порушення харчової поведінки (переїдання, голодування, відмова від їжі); - гемблінг – ігрова залежність (комп'ютерна залежність, азартні ігри); - сексуальні адикції (зоофілія, фетишизм, трансвестизм, ексбіціонізм, вуайєризм, садомазохізм); -релігійна деструктивна поведінка (релігійний фанатизм, залученість до секти) [4, с. 225-227].

Н. Пезешкіан виділяє чотири форми адиктивної поведінки як відходу від реальності:

1) відхід у тіло – фізичне або психічне «удосконалення» себе;

2) відхід у роботу – концентрація на службових справах (навчанні);

3) відхід у контакти або самотність – постійне прагнення до спілкування або, навпаки, до усамітнення;

4) відхід у фантазії – життя у світі ілюзій та фантазій. У контексті останньої форми найчастіше йдеться про алкоголізацію, наркотизм, токсикоманію та різного роду нехімічні залежності, серед яких зараз найбільш розповсюдженими є Інтернет-адикція та ігроманія [4, с. 228-230].

Адикції поділяють на хімічні та нехімічні. Хімічні адикції характеризуються системним споживання психоактивних речовин, непереборним потягом до постійного вживання обраної речовини, відчуючи при цьому значні труднощі в добровільному припиненні. Об'єктом залежності при нехімічних адикціях стає поведінковий паттерн, а не психоактивні речовини. Відрізняють наступні форми нехімічних залежностей: піроманію, kleptomaniю, геймблінг (залежність від азартних ігор), комп'ютерну залежність або інтернет-залежність, адикцію відносин, сексуальну, любовну адикції, роботоголізм, адикцію до витрачання грошей, прослуховування ритмічної музики, залежність від фізичних вправ, потяг до духовного пошуку, владолобство, залежність від ризикованого водіння автомобіля (синдром Тоада) та ін. Адиктивну особу відрізняють: прагнення до відходу від реальності та ознаки особистісної незрілості (невираженість інтелектуальних та духовних інтересів, моральних норм, нестійкість, безвідповідальність, почуття самотності та ін.). Виділяють наступні психологічні особливості осіб із адиктивними формами поведінки: знижена стійкість щодо труднощів повсякденного життя поряд із достатньою стійкістю у кризових ситуаціях; прихований комплекс неповноцінності у поєднанні з зовнішніми проявами неперевершеності; зовнішня соціабельність у поєднанні зі страхом перед стійкими емоційними контактами; неправдивість; прагнення звинувачувати інших, знаючи, що вони невинні; уникнення відповідальності за прийняття рішень; стереотипність поведінки; залежність; високий рівень тривожності [4, с. 230-231].

Наслідками адикцій є поступове руйнування упевненості в собі, поява почуття сорому за себе, звуження соціальної активності та інтересів, втрата контакту зі своїми потребами, блокування можливостей особистісного зростання і розвитку здорових стосунків з людьми. З точки зору адиктології, наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, ігроманія, переїдання, каваманія, трудоголізм, сексуальна адикція відрізняються лише тим, який адиктивний агент знаходиться у центрі життя людини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бугайова Н.М. Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі / Н.М. Бугайова // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2010. – т. XII, ч.4. – С. 48–57.
2. Горобей М.П. Проблеми шкідливих звичок і залежностей студентів [Електронний ресурс] / М.П. Горобей – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2011_11/11gmphds.pdf
3. Золотова Г. Д. Особливості соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки серед дітей групи ризику / Г. Д. Золотова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 9 (196). – С. 92–101
4. Лютий В.П. Профілактика соціально-прийнятних видів адиктивної поведінки підлітків та молоді / В.П.Лютий // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – Вип. 16, книга 2. –

Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. –
С. 222-231.

Колендзян О.С.,
учитель-методист
(м.Кам'янець-Подільський)

ОСОБЛИВОСТІ І ПЕРЕВАГИ СИСТЕМНО- СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стрімкий розвиток суспільства ставить перед освітою нові нетрадиційні завдання. Стає зрозумілим, що суспільні, державні, особисті інтереси в комп'ютерно-інтернетному просторі ХХІ століття зможе задовольнити лише людина нової формації з розвиненим інтелектом, ґрунтовними знаннями, справжній патріот своєї країни і громадянин світу.

Важливе місце в справі розв'язання завдань всебічного гармонійного розвитку особистості займають освітньо-виховні заклади. Саме тут відбувається первинна соціалізація дитини, закладається фундамент її подальшого становлення і формування. Мова йде про використання педагогічно вмотивованих і морально виправданих засобів, форм, методів впливу на учнів.

Міністр освіти та науки України Оксен Лісовий зазначає «Наша спільна мета – створити для дітей можливості здобути якісну, корисну та сучасну освіту». Без скоординованого, цілеспрямованого позитивного ставлення до проблем навчання і виховання не можна сподіватися на позитивні результати в справі вдосконалення людини, а, отже, і суспільства. З цієї точки зору важливим є системний підхід до організації

навчально-виховного процесу на основі співпраці вчителя та учня, коли поряд із загальною метою освіти існує ще й індивідуальна мета для кожного учня. Тому гармонійне поєднання загальної та особистої цілі стало важливою умовою вирішення проблеми навчання і виховання в сучасній школі, яка реформується й оновлюється в системі Концепції «Нова українська школа». Мова йде про комплексний системно синергетичний підхід до формування всебічно розвиненої особистості, зокрема це:

- фізичний розвиток: комплексна турбота про стан здоров'я та фізичної форми – спорт, харчування, загартовування;
- інтелектуальний розвиток: дії, спрямовані на розвиток розумових здібностей, творчого і логічного мислення, уяви, уміння усвідомлювати свої дії та їх наслідки;
- соціальний розвиток: вироблення навичок, необхідних для адаптації в соціумі – уміння висловлювати думки, спілкуватися, розвивати комунікативні навички;
- емоційний розвиток: здатність розуміти і приймати почуття оточення, висловлювати або стримувати свої почуття, вгамовувати негативні емоції, уміти управляти ними;
- творчий розвиток: реалізація творчих навичок;
- духовний розвиток: розуміння ідеалів, цінностей, моральних принципів, їх дотримання.

Практичне використання описаних вище аспектів – запорука успіху дитини і її адаптації в соціумі. Учитель не може зупинитися тільки на інтелектуальному і розумовому розвитку особистості. Він покликаний дбати про формування в учнів різнобічних життєтворчих компетентностей і тим самим закладати фундамент для майбутнього успішного життя.

Провідне місце серед сучасних дидактичних методик займає синергетика [1] як основа взаємовідносин між вчителем та учнем. Синергетичний підхід до навчання – це не подання готових знань, а пробудження власних сил учня, співробітництво.

Синергетика дає поштовх до саморозвитку й самоосвіти, що на сучасному етапі надзвичайно важливо щодо організації освітнього процесу, спрямованого на опанування шкільних математичних програм, на основі яких учень готується до складання ЗНО (НМТ) та професійного самовизначення.

Педагогічний вплив з боку вчителя на розвиток і саморозвиток особистості в процесі навчання особливий, адже педагог відіграє роль умілого режисера, який спрямовує учня на досягнення поставленої ним мети. З цієї точки зору організацію освітнього процесу слід розглядати як систему, за якою синергетичний підхід поєднується з іншими дидактичними підходами, зокрема з діяльнісним, праксеологічним, гуманістичним, культурологічним.

Василь Сухомлинський, розмірковуючи про психологію контактів між учнями і вчителями, про спілкування та його закони, зазначав: «Люди – це найцікавіше і найкраще, що є в житті. Щоб спілкуватися з ними, потрібно навчитися зробити крок їм на зустріч, надаючи контакту все нові форми і відтінки» [2].

Елементи співробітництва учасників освітнього процесу існували завжди, але про впровадження в практику невимушеного, захоплюючого, демократичного стилю навчання почали говорити в 1986 році. У сучасних умовах розвитку суспільства головне завдання вчителя – допомогти учневі

знайти себе в житті; пробудити чи розвинути творчі задатки, закладені природою, виробити уміння самоорганізуватися на здобуття міцних знань і вмінь.

З погляду синергетики самоосвіта є виявом самоорганізації в навчальному процесі. Це узгоджується із сучасними уявленнями про роль учителя, який не передає знання, а сприяє оволодінню способами самоосвіти, створює сприятливі умови для творчості, забезпечує зворотні зв'язки.

У монографії «Синергетика і освіта» за редакцією В. Кременя [3]. розглядаються сучасні освітні, соціокультурні процеси в якості цілісної динамічної самоорганізованої системи, здатної крізь призму синергетики перетворити з можливості в дійсність формування творчої, високоінтелектуальної особистості.

Про інтегративну освіту на базі синергетики висловлюється С. Клепко, який наголошує, що філософія освіти трактується як теорія єднання людини зі світом, суспільством та світом знань, а практичні проблеми розробки навчальних програм і нових спеціальностей – як виклик її розвитку [4]. Власний погляд на синергетичний підхід у професії педагога подає О. Вознюк [5]. Упровадження синергетики в освітянський процес пропонує В. Буданов [6].

І. Добронравова переконана, що синергетичний підхід до освіти потребує практичного застосування в організації навчального процесу [7].

Отже, на порядку денному сьогодні стоїть актуальна педагогічна проблема співпраці вчителя й учня, виконання спільних дій, розуміння того, що вчитель повинен бути не над учнем, а поряд, на що й орієнтує синергетичний метод навчання. Від учителя залежить, скільки інформації зможуть

сприйняти і засвоїти учні, якими навчальними методами й прийомами при цьому треба скористатися та на якому рівні будуть сформовані в учнів ті чи інші компетенції. Сучасний учитель обов'язково орієнтується на активні та інтерактивні методи, технології навчання, що базуються на компетентнісному підході [8].

За останні роки людство накопичило багато інформації, законів, знань, які швидко змінюються. Треба навчити учня засвоювати нове і прогресивне, застосовувати його в практичному житті, відкидаючи застаріле. У пояснювальній записці до навчальної програми з математики зазначається, що випускник основної школи – це патріот України, який знає її історію; носій української культури, що поважає культуру інших народів; компетентний мовець, який вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості та ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Суспільству потрібна високоосвічена й компетентна особистість зі сформованими моральними цінностями, яка усвідомлює необхідність знань, орієнтується в потоці інформації, може реалізувати отримані знання в повсякденному житті. Завдання учителя математики – зробити вагомий внесок у формування особистості з різнобічними компетентностями. А таку можливість дає метод синергетичного підходу як один з найкращих у сучасній освіті.

Якісне вивчення точних наук зростатиме за умови урізноманітнення вчителем форм і методів роботи під час уроку й в позаурочний час, добору високоякісного дидактичного матеріалу, підвищення вимогливості до рівня знань учнів. Учитель зобов'язаний навчити школярів систематично і послідовно працювати, бути самоорганізованим, бо самостійна робота не тільки активізує освітню діяльність, а й розвиває творче мислення, формує уміння й навички свідомо набувати знання.

Сучасний урок – це урок демократичний, спрямований на підготовку освічених людей; це урок, проведений не для учнів, а разом з ними; це діяльність, спрямована не на клас у цілому, а на особистість кожного учня; це забезпечення повного засвоєння навчального матеріалу на свідомому рівні. Саме таким є синергетичний підхід до викладання математики, але не окремий, а в органічному поєднанні з іншими прогресивними методиками, що допомагає вчителю формувати мислення, збуджувати прагнення учнів досягати максимального рівня знань і вмінь.

Які ж педагогічні підходи до викладання математики варто інтегрувати в систему? Це синергетичний, діяльнісний, праксеологічний, гуманістичний і культурологічний.

Синергетичний підхід до викладання математики характеризує особистісний розвиток педагога й учня не тільки як поступовий, лінійний, безконфліктний процес, а як процес, що супроводжується суперечностями, які зумовлюють трансформацію ціннісних орієнтацій, самопізнавальну і самовиховну активність. З позицій синергетики професійні рішення та дії визначаються не лише знаннями педагогічних закономірностей, сформованими вміннями і навичками, змістом

і результатами аналітико-синтетичної діяльності, а й через розуміння власних психічних процесів, аналіз особливостей власного стилю роботи.

Діяльнісний підхід ґрунтується на врахуванні єдності підсистем викладання й учіння, які функціонують у нероздільній цілісності, взаємозв'язках і взаємовпливах. Професійно-індивідуальні якості вчителя позначаються на організації навчально-пізнавальної діяльності учня і результатах педагогічної діяльності, нормативних вимогах до роботи, формуючи її своєрідність і неповторність. Здійснення педагогічної діяльності забезпечує розвиток особистісних рис і якостей учителя й учня, впливає на формування їхніх ставлень, інтересів, ціннісних орієнтацій, професійних позицій.

Праксеологічний підхід забезпечує ефективне управління діяльністю через її всебічний самоаналіз, самооцінювання, цілеспрямоване моделювання умов і засобів удосконалення на основі синтезу теоретичних знань та емпіричного досвіду.

Гуманістичний підхід сприяє становленню і вдосконаленню цілісної особистості, яка самостійно формує власний досвід, прагне активно реалізувати свої можливості, здатна до усвідомленого та обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і навчальних ситуаціях. Суть навчальної діяльності в контексті гуманістичного підходу передбачає її вдосконалення крізь призму особистісних структур свідомості, які забезпечують на рефлексивній основі активне переосмислення всіх компонентів процесу навчання, змісту власної діяльності і суб'єктивних станів, навчально-пізнавальної діяльності учнів на основі самоорганізації процесу учіння.

Культурологічний підхід пов'язаний з прагненням подолати тенденції розвитку безособистісної, абстрактно-формальної педагогіки. Основним змістом професійно-педагогічної культури вчителя є його здатність до безперервної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку, перетворювальної діяльності, свідомого підкорення діяльності ціннісним соціокультурним пріоритетам, ефективного самоуправління і творчої самореалізації. Очевидним є органічний зв'язок культури з педагогічною діяльністю, адже педагог покликаний постійно здійснювати моральний, етичний, світоглядний вибір, оцінювати і регулювати педагогічні обставини і ситуації, ставити мету і завдання, шукати засоби їх досягнення, приймати рішення та реалізовувати їх.

У системному розгляді урок сприймається як цілісне явище. Системність – це творчий пошук щодо концентрації уваги учнів на головній проблемі уроку; формування математичної компетентності в системі інших різнобічних компетентностей; оволодіння практичними навичками і вміннями застосовувати знання на практиці та в нестандартних умовах.

Сьогодення вимагає від освіти озброєння випускників школи сучасними особистісно зорієнтованими технологіями. Важливі документи з питання освіти зобов'язують учителя спрямовувати свою діяльність на вироблення в учнів умінь вчитися впродовж життя. Цьому сприяє написання рефератів, повідомлень, укладання презентацій, розробка проєктів, використання інтерактивних методів, організація інтегрованих уроків як методів формування підприємницької компетентності тощо. Учитель використовує випереджальні завдання, залучає учнів до роботи в МАН, консультує їх з питань самоосвіти,

організовує проведення інтелектуальних конкурсів, змагань тощо.

Актуальним залишається збереження здоров'я дитини. Кожен етап уроку математики має важелі до формування компетентностей: розв'язування текстових задач, пов'язаних з навколишнім середовищем (рух, відсоткові обчислення чинників ризику, математична статистика тощо); проведення фізкультхвилинки і релаксацій; забезпечення санітарно-гігієнічних норм під час уроку тощо.

Синергетичний підхід до уроку математики характеризується особливою парадигмою. Найголовнішим є те, що визнається першорядністю процесу пізнання через залучення учня до процесу пошуку. Учні мають право і можливість висловити свої думки, а це стає стимулом вироблення творчого ставлення до власних висновків. Досліджуючи факти, аналізуючи алгоритми розв'язків, учні проникають у їхню суть, мають можливість перевірити себе, знайти помилку і виправити її.

Характерною особливістю синергетичної парадигми є цінність співпраці, коли освітній процес будується на основі діалогу або полілогу і дає можливість імпровізації в процесі інтерактивних вправ, наприклад, таких, як «Розумовий штурм», «Коло ідей», «Вирішення проблем» тощо.

Синергетика своєю цікавістю, емоційністю сприяє об'єднанню колективу та формуванню спільної мети. Діти позбавляються почуття суспільного відчуження, прагнуть працювати в команді. Таким чином проходить орієнтація на процес навчання, де важливим стають не лише результати, а й процес їх досягнення на основі спільної діяльності.

Нова модель керування освітнім процесом за рахунок допомоги і забезпечення лідерства та передбачливості забезпечується учителем-лідером і учнем-працівником, який займає активну позицію. Так досягається тривимірне навчання (широкий світогляд, глибина знань, постійне їх оновлення), яке не обмежується тільки навчальними програмами, а збагачується цікавими сучасними підходами. Учні отримують продукт власної діяльності, розширюють коло своїх інтересів, розвивають здібності та характер. Саме це стає основою формування різнобічних, життєво важливих компетентностей.

Оцінювання учнів прямо залежить від їх уміння самим будувати свою навчальну діяльність, від поєднання індивідуальної роботи з роботою в парах і групою в цілому. При цьому учні починають розуміти, що це спільна діяльність, але кожен у цій діяльності відіграє свою роль, зберігає свою індивідуальність.

Без перебільшення можна стверджувати, що синергетичний підхід призводить, у першу чергу, до зміни освітнього процесу, самоактуалізації, самоідентифікації та рефлексії вчителів. Отже, школа ХХІ століття стає освітнім простором культури життєвого самовизначення, культури життя.

Базою для реалізації завдань щодо формування сучасної творчо-компетентної людини в рамках синергетичного підходу стають діяльнісні особистісно орієнтовані технології, які передбачають диференційований підхід до навчання з урахуванням рівня сформованості особистості школяра, а також його підготовки з предмета, розвитку здібностей і задатків.

Серед різноманітних напрямів педагогічних технологій, адекватним до особистісно зорієнтованих, є метод створення учнями математичного кейса, укомплектованого дидактичними опорними картками з узагальненням вивчених тем.

Технологія створенням опорної картки передбачає узагальнення конкретної теми, яка включає самостійну роботу; роботу в інтерактивних парах і групах; «мозковий штурм» при відборі найактуальніших понять у вивченій темі. Мета математичного кейса – детальний аналіз і синтез вивченого, що сприяє підвищенню ефективності навчання і саморозвитку учня, вихованню почуття відповідальності в процесі навчання. Важливо те, що математичні опорні картки, виготовлені учнями самостійно, стимулюють їх застосування при здобутті знань. Учень із задоволенням повторює матеріал за власним «продуктом», відшукує необхідні формули і теореми. При такій систематичній роботі (а її варто розпочинати з 5-го класу) виробляється стійкий інтерес до узагальнення все нових і нових тем. Поступово учень створює власний міні-«підручник», стає автором його окремих структурованих схем, уміє їх «читати» і при потребі із задоволенням звертається до авторської опорної картки. Власний продукт учні використовують при підготовці до контрольно-залікових уроків, до ЗНО, програма якого вимагає знань за весь курс математики загальноосвітньої школи.

У процесі вивчення математики (5-6 класи), алгебри і геометрії (7-9 класи) учні виробляють уміння аналізу й синтезу навчального матеріалу; навчаються використовувати теоретичний матеріал для аналізу практичних завдань; виробляють навички оцінювання ситуації, вибору та організації пошуку основної інформації; навчаються розробляти

узагальнюючі схеми; формують уміння працювати самостійно, критично і творчо; розвивають навички саморозвитку.

Формування учнями власного математичного кейса – це не тільки навчальний процес, а й високий виховний потенціал з позиції формування особистісних характеристик: розвиток працьовитості й креативності; вольових якостей, наполегливості та цілеспрямованості; формування здатності до конкурентноспроможності, готовності взяти на себе відповідальність за результати власної діяльності й за групову роботу; упевненості в собі; потреби в досягненні поставленої мети; формуванні комунікативної культури. Активно проходить процес виховання життєво компетентної особистості, здатної до самореалізації.

Робота над опорною картою поділяється на два основні етапи: робота в класі і домашня самостійна робота. Алгоритм уроків, на яких здійснюється узагальнення вивченої теми і створення дидактичної картки, має свої різновиди: учитель завчасно готує елементи опорної картки і демонструє процес роботи з нею (урок «Узагальнення і систематизація знань на тему «Натуральні числа», 5 клас); складені заздалегідь картки вчитель роздає учням і, використовуючи їх, учні розв'язують задачі, приклади тощо; учні самостійно чи в інтерактивних групах укладають таблицю в класі (повністю чи частково) або вдома як домашнє завдання з різнорівневими завданнями (урок «Узагальнення та систематизація знань з теми «Квадратні рівняння», 8 клас).

Синергетичний підхід до розвитку освітньої компетентності учнів на уроках математики при застосуванні особистісно розвивальних форм навчальної діяльності стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну

мотивацію до навчання, зменшує пасивність і невпевненість у собі, забезпечує високу ефективність навчання й саморозвитку, формує важливі особистісні якості і компетенції; крім того (і це дуже цінно!), дає можливість самому вчителю самовдосконалюватись, по-сучасному мислити, діяти й оновлювати власний творчий потенціал. Прикладом високопродуктивного уроку як для учнів, так і вчителя може стати інтерактивний урок-портрет з розв'язуванням задач у 8 класі «Фалес і його теорема». Результативними й стимулюючими розвиток і саморозвиток учнів, активну їх діяльність стають уроки з використанням мультимедійних засобів: «Розв'язування прикладних задач методом математичного моделювання», 9 клас.

При підготовці до уроку тепер уже визначається не тільки дидактична, розвивальна і виховна мета, а й реалізація можливостей предмета щодо формування основних груп компетентностей, як того вимагає особистісно орієнтована педагогіка і новий Державний стандарт.

За таких умов учитель перетворюється на менеджера, який ретельно планує зміст (вибір питань і проблем, при яких учень звертається до кейса) і процес (технології щодо використання кейсів у класних чи домашніх завданнях, роботах в інтерактивних групах чи парах, рольових іграх тощо).

Результатом забезпечення розвитку й саморозвитку учнів на основі діяльнісного підходу щодо формування їх освітньої компетенції на уроках математики в умовах особистісно орієнтованого підходу можна вважати такі досягнення учнів: підвищення рівня загальнокультурного розвитку; ріст рівня розвитку таких процесів мислення, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; зростання бажаної мотивації до

навчання, що особливо важливо в умовах підготовки до ЗНО; стабільно високий рівень життєвої компетенції. Учні навчаються із задоволенням, прагнуть випробувати себе в математичних конкурсах, беручи активну участь у математичних конкурсах, зокрема «Кенгуру».

Список використаних джерел та літератури:

1. Синергетика. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
2. Круглий стіл «Мистецтво спілкування». URL:
<https://vseosvita.ua/library/embed/0100f1az-bb54.docx.html>
3. Синергетика і освіта : Монографія / За ред. В. Г. Кременя. К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. 248 с. URL:
https://www.pedagogic-master.com.ua/public/Kremen_Synergetyka.pdf
4. Клепко С. Інтеграція й поліформізм знання у вищій освіті. URL:
<http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13029/Klepko.pdf;jsessionid=9CE748AD58863BAFA6D27C11C751389E?sequence=1>
5. Вознюк О. В. Синергетичний підхід до професійно-педагогічної підготовки творчого вчителя // Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: Монографія /За ред. О .А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 280-300. URL:
<https://core.ac.uk/download/pdf/150250677.pdf>

6. Буданов В.Г. Синергетика: история, принципы, современность. URL:

<http://spkurdyumov.ru/what/sinergetikaistoriya-principy-sovremennost/>

7. Добронравова І. Посткласичне знання як процес – форма організації та самоорганізації. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12870/Dobronravova.pdf?sequence=1>].

8. Колендзян О. Системно синергетичний підхід до викладання математики в умовах НУШ

<https://www.calameo.com/books/006080345aaac9b9e710c>].

УДК 311

Кулинич Р.О.,
доктор економічних наук, професор
(м. Хмельницький)

СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Статистичне вивчення фінансових ринків нерозривно пов'язане з державним боргом та способами керування ним. Вивченню підлягають потенційні можливості джерел для запозичення, сучасні тенденції економічного розвитку України, співвідношення обсягу державного зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту, обсяг виплат Пенсійного фонду України, облікова ставка Національного банку України, заборгованість населення за житлово-комунальні послуги тощо.

Серед низки показників для управління державним зовнішнім боргом слід виокремити показники рівня боргової безпеки держави, які мають в своїй основі статистичну методологію, в тому числі й оцінку взаємозв'язку в динаміці відповідних індикаторів. На основі ретроспективного аналізу наведемо методику статистичного моделювання динаміки державного боргу України на основі даних табл.1.

Здійснимо оцінку взаємозв'язку досліджуваних чинників: “Дефіцит консолідованого бюджету, x^1 ” та “Державні капіталовкладення, x^2 ” на обсяг результативного показника “Зовнішній державний борг, y ” за допомогою методу статистичних рівнянь залежностей [1].

Таблиця 1

Дефіцит консолідованого бюджету, капіталовкладення державного сектора та державний зовнішній борг України у 1992–2001 р. р.
(у % до ВВП)

Показники	Дефіцит консолідованого бюджету, x_1	Державні капіталовкладення, x_2	Зовнішній державний борг, y
2004	13,5	2,2	5,1
2005	5,1	1,7	30,9
2006	10,4	3,4	41,8
2007	6,5	2,5	26,3
2008	4,9	1,3	20,5
2009	6,6	0,6	19,4
2010	2,2	1,5	38,4
2011	1,5	0,9	51
2012	0,7	0,9	37
2013	0,3	0,9	26,8

Джерело: [3, С.183]

Розрахунки методом статистичних рівнянь залежностей забезпечені відповідним програмним забезпеченням, тому наведемо основні результати у табличній та графічній формі з їх інтерпретацією.

Встановлено, що множинної стійкої залежності між двома чинниками та досліджуваним результативним показником немає через відсутність стійкої парної залежності між другим чинником та результативною ознакою. Тому для подальшого статистичного моделювання застосуємо одночинникову залежність між першим чинником та результативною ознакою. Найкращою функцією взаємозв'язку, за результатами розрахунків виконаних методом статистичних

рівнянь залежностей, визначено функцію лінійного оберненого зв'язку ЛОЗ №1. Параметри даного рівняння наступні [2]:

$$y_x = y_{\min} \left(1 + b d_1 \frac{x_i}{x_{\max}} \right) = 5,1 \left(1 + 7,823600 d_1 \frac{x_i}{13,5} \right).$$

Параметр b у рівнянні означає, що при зміні коефіцієнтів порівняння чинника на одиницю відбувається зміна значень коефіцієнтів порівняння результативної ознаки в 7,8 рази.

Додатково проілюструємо даний взаємозв'язок графічно у вигляді корелєлограми.

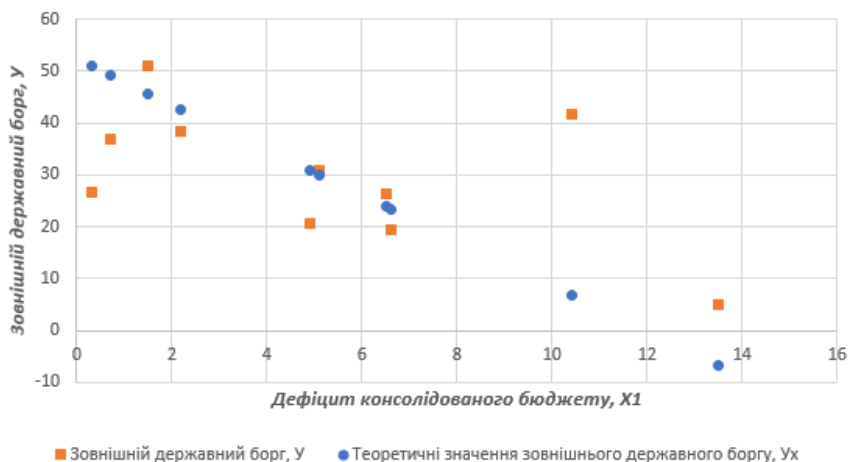

Рис. 1. Взаємозв'язок між дефіцитом консолідованого бюджету та зовнішнім державним боргом України (у % до ВВП) за 2004-2013 рр.

Мірою стійкості досліджуваного лінійного взаємозв'язку є коефіцієнт стійкості зв'язку [2]:

$$K = 1 - \frac{\sum |d_y - b d_x|}{\sum d_y} = 1 - \frac{15,472448}{48,274510} = 0,679490.$$

Розраховане значення коефіцієнта стійкості зв'язку 0,7 згідно шкали оцінки стійкості зв'язку свідчить про наявність стійкого середнього рівня лінійного оберненого взаємозв'язку, що дозволяє з відповідним рівнем достовірності здійснити статистичне моделювання (нормативні розрахунки) [1].

На основі визначеного вище рівняння взаємозв'язку розв'яжемо дві основні задачі статистичного моделювання: пряму та обернені статистичні задачі.

Пряма економіко-статистична задача: “Встановлення зміни результативної ознаки при зміні чинникової на одиницю чи іншу задану величину”. Визначимо нормативною величиною дефіциту консолідованого бюджету у % до ВВП рівною нулю та встановимо відповідне нормативне значення зовнішнього державного боргу.

$$y_H = y_{min} \left[1 + b \times \left(1 - \frac{x_H}{x_{max}} \right) \right] = 5,1 \left[1 + 7,823600 \times \left(1 - \frac{0}{13,5} \right) \right] \\ = 45\%.$$

Встановлене нормативне значення результативної ознаки (45% зовнішнього державного боргу по відношенню до ВВП за умови рівності нулю нормативного значення дефіциту консолідованого бюджету у % до ВВП) свідчить про необхідність зміни зовнішнього державного боргу на 39,9% (45-5,1=39,9%) [2].

Більш логічною буде інтерпретація одержаного висновку за допомогою розгляду розв'язання оберненої економіко-статистичної задачі: “Встановлення зміни чинникової ознаки при зміні результативної на одиницю чи іншу задану величину”. Визначимо нормативною величиною зовнішнього державного

боргу у % до ВВП рівною нулю та встановимо відповідне нормативне значення дефіциту консолідованого бюджету.

$$d_{yH} = \frac{yH}{y_{min}} - 1;$$
$$x_H = \left(1 - \frac{d_{yH}}{b_x}\right) \times x_{max} = \left(1 - \frac{[(0/5,1) - 1]}{7,823600}\right) \times 13,5 = 15,23\%.$$

Встановлено, що для досягнення нормативного значення зовнішнього державного боргу у % до ВВП рівним нулю необхідно досягнути нормативного значення дефіциту консолідованого бюджету на рівні 15,23% до ВВП або збільшити наявний фактичний максимальний рівень чинникової ознаки на 1,73% (15,23-13,5=1,73%) [2].

Одержані нормативні значення чинникової та результативного показників мають велике значення для обслуговування та керування борговими зобов'язаннями України в динаміці.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кулинич О. І. Теорія статистики : [підруч.] / О. І. Кулинич, Р. О. Кулинич. – [7-ме вид. , перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2015. – 239 с.
2. Кулинич Р. О. Комп'ютерна програма: “Метод статистичних рівнянь залежностей”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kulynych.in.ua>
3. Руська Р. В., Іващук О. Т. Навчальний посібник: Методи економіко-статистичних досліджень: Тернопіль: Тайп, 2014.–190 с.

Місюк К.,

*здобувачка вищої освіти
(м. Кам'янець-Подільський)*

Никитюк С.І.,

*старший викладач
(м. Кам'янець-Подільський)*

РОЛЬ GPT ЧАТ-БОТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сфера освіти зазнала значних змін завдяки інтеграції технологій. Серед багатьох досягнень значну увагу привертає використання штучного інтелекту (ШІ) та ChatGPT, зокрема, під час уроків. ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer – генеративний попередньо навчений трансформатор) – це мовна модель, яка може брати участь у розмовах, що робить її потенційним інструментом для покращення навчального процесу [1].

Однак як і будь-яке технологічне рішення вона має свої переваги та недоліки. Для забезпечення комплексного розуміння потенційних переваг та обмежень використання ChatGPT під час уроків англійської мови, варто звернути увагу на його функції для учня та вчителя.

Перш за все, традиційні способи вивчення англійської мови за умов активного проникнення ШІ в освітній процес зараз розглядаються як ресурсовитратний процес, що вимагає достатньо багато додаткового матеріалу, тоді як цифрові засоби, які використовують ШІ, здатні «надати» індивідуальний план навчання кожному здобувачу освіти [2].

ChatGPT може виступати в ролі інтерактивного віртуального помічника у навчальному процесі, заохочуючи активну участь учнів. Завдяки розмовному підходу він створює персоналізований досвід навчання, адаптуючись при цьому до індивідуальних потреб та уподобань. Беручи участь у діалозі з моделлю, учні можуть покращити свої мовні навички, граматику та розширити словниковий запас. ChatGPT пропонує імітацію реальних розмови, дозволяючи їм практикувати свої навички володіння мови у сприятливому та неупередженому середовищі. Такий досвід занурення допомагає розвинути впевненість та навички усного спілкування.

Однією з головних переваг ChatGPT є можливість миттєвого зворотного зв'язку. Учні можуть отримувати відповіді на свої запитання в режимі реального часу, що сприяє прискоренню процесу навчання. Цей цикл миттєвого зворотного зв'язку полегшує самооцінку, дозволяючи учням швидко визначати сфери для вдосконалення. Швидкий час реагування моделі гарантує, що учні отримують своєчасні рекомендації, що дозволяє їм ефективно просуватися у вивченні мови [1].

Доступність ChatGPT дозволяє учням взаємодіяти з навчальним контентом за межами традиційного класного середовища. Доступ до нього можна отримати з різних пристроїв, що робить навчання доступним у будь-який час і в будь-якому місці. Ця гнучкість дозволяє їм встановлювати власний темп і розклад, що відповідає їхнім індивідуальним навчальним уподобанням. До того ж він може надавати персоналізований контент, заснований на рівні володіння мовою та конкретних сферах, які потребують вдосконалення. Незалежно від того, на яку мовленнєву компетентність спрямовано, ChatGPT може налаштувати свої відповіді та

вправи відповідно. Зокрема ChatGPT може запропонувати пропозиції щодо структури речень, вибору слів і загальної послідовності в письмовій роботі, наприклад:

- Is the sentence "I have gone in the theater yesterday" correct? If not, explain why?

- The sentence "I have gone in the theatre yesterday" is not grammatically correct. The correct phrasing would be "I went to the theater yesterday" or "I had gone to the theater yesterday." Here's an explanation of the issues with the given sentence....

Окрім цього, ChatGPT може слугувати цінним інструментом і для вчителів, доповнюючи їхні навчальні зусилля. Вони можуть використовувати ChatGPT різними способами для урізноманітнення уроків англійської мови та залучення учнів у навчальну діяльність. ChatGPT може допомогти вчителям у наданні письмового зворотного зв'язку учням щодо граматики, структури речень, словникового запасу та зв'язності.

Можливе створення вправи на основі діалогів, де учні взаємодіють з ChatGPT, практикуючи свої навички говоріння та аудіювання. Вчителі можуть використовувати чат для введення нової лексики та вибору слів, де ChatGPT може запропонувати синоніми, антоніми та контекстуально відповідні слова для розширення словникового запасу. Це заохочуватиме учнів розширювати свої лексичні знання та робити більш точний вибір слів у письмовому та усному мовленні.

ChatGPT може підтримувати диференційоване навчання, адаптуючи свої відповіді до індивідуальних потреб учня. Конкретні завдання або запитання, виходячи з їхнього рівня володіння мовою або цілей навчання, допоможуть персоналізувати процес набуття знань, як от:

- Can you make a test to practice Past Simple Tense for A2 level?

- Sure! Here's a test to practice the Past Simple tense at an A2 level. *Choose the correct form of the verb in parentheses to complete each sentence.*

Last night, I _____ (watch) a movie with my friends.

a) watched

b) was watching

c) have watched

Чат може слугувати цінним ресурсом для вчителів для доступу до додаткових навчальних матеріалів, довідкових матеріалів або прикладів. Вони можуть звернутися до ChatGPT за рекомендаціями щодо підручників, онлайн-ресурсів або автентичних матеріалів для доповнення своїх уроків. Це дозволяє збагатити свої навчальні матеріали та надати учням різноманітні та інтерактивні можливості для навчання.

Однак ChatGPT пропонує розмовний досвід, та він не може замінити людський фактор в освіті. Відсутність фізичної присутності та емоційного зв'язку з вчителем може призвести до менш цілісного навчального процесу. Емпатія, адаптивність і здатність надавати нюансовані пояснення наразі виходять за рамки можливостей ChatGPT.

Надмірна залежність від ChatGPT під час уроків може мати негативні наслідки. Учні можуть стати надмірно залежними від моделі, нехтуючи навичками критичного мислення та здатністю шукати відповіді, що виходять за рамки наданих відповідей. Важливо дотримуватися балансу між використанням технологій і розвитком незалежного мислення та вміння розв'язувати проблеми.

Як мовна модель штучного інтелекту, ChatGPT генерує відповіді на основі шаблонів і даних, на яких він був навчений. Оскільки його знання базуються на великому корпусі текстових даних, він може мати помилки і неточності з даних, де він навчався.

Відсутність посилань на джерела у відповідях ChatGPT ускладнює також розрізнення правди та дезінформації. Без належних механізмів перевірки фактів існує ризик того, що учні можуть отримати дезінформацію або хибні уявлення [3].

Отже, інтеграція ChatGPT в освітній процес має низку переваг, серед яких посилене залучення учнів, миттєвий зворотний зв'язок, доступність. Однак важливо враховувати недоліки, пов'язані з відсутністю людського фактору, обмеженням контекстуального розуміння, потенційною надмірною залежністю від технологій і ризиком дезінформації. Вчителі повинні прагнути знайти баланс між використанням переваг ChatGPT і збереженням людиноцентричного підходу до навчання. Таким чином вони можуть використовувати можливості технологій, зберігаючи при цьому безцінні аспекти традиційного навчання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вікіпедія. Chat GPT [Електронний ресурс] / Вікіпедія. 2023. Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>.
2. Вікторова Л.В., Кочарян А.Б., Мамчур К.В. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. 2021. №32. С. 167.

3. Henry Kissinger, Eric Schmidt and Daniel Huttenlocher. ChatGPT провіщає інтелектуальну революцію [Електронний ресурс] / Henry Kissinger, Eric Schmidt and Daniel Huttenlocher. 2023. Режим доступу до ресурсу: <https://zbruc.eu/node/114718>.

Михайловська О.А.,

кандидат технічних наук

(м.Хмельницький)

Дітковська О.А.,

кандидат технічних наук

(м.Хмельницький)

Олійник Г.С.,

кандидат технічних наук

(м.Хмельницький)

КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИКІВ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДИЗАЙНУ ТА ІНДУСТРІЇ МОДИ

Сучасні досягнення у сфері комп'ютерних технологій, масова комп'ютеризація та розвиток інформаційних технологій привели до якісної зміни інформаційної складової розвитку сфер виробництва, науки, соціального життя. Зазнало змін розуміння ролі інформаційних процесів у житті суспільства і можливостей застосування комп'ютерної техніки у навчанні [1, с. 11-14]. Саме тому одним із пріоритетних напрямів інформатизації суспільства стає процес інформатизації освіти, який передбачає використання можливостей нових комп'ютерних програм для реалізації ідеї розвиваючого навчання, підвищенню його ефективності та якості при формуванні професійних навиків майбутніх фахівців дизайну та індустрії моди під час навчання у закладах вищої освіти (ЗВО).

Істотним недоліком у професійній підготовці сучасних фахівців є їхній недостатній професіоналізм у використанні

комп'ютерних програм, що негативно впливає на ефективність навчання [2, с. 31-36].

Аналіз попередніх досліджень. Проблемі впровадження комп'ютерних програм для формування професійних навиків майбутніх фахівців під час навчання у ЗВО присвячені роботи: В. Ю. Бикова, Б. С. Гершунського, Р. С. Гуревича, М. І. Жалдак та інших.

Огляд зарубіжної та вітчизняної літератури свідчить, що недостатньо уваги приділяється використанню комп'ютерних програм при формуванні професійних навиків майбутніх фахівців дизайну та індустрії моди.

Метою даної статті є висвітлення питання використання комп'ютерних програм в процесі об'ємного проєктування і формування професійних навиків студентів першого рівня вищої освіти – бакалаврів, майбутніх фахівців дизайну та індустрії моди.

Комп'ютерні програми найбільш ефективні, коли вони стають органічним елементом процесу навчання, забезпечуючи реалізацію навчальних завдань [3, с.24-32]. У даний час використовуються різні комп'ютерні програми, що формують навик об'ємного проєктування бакалаврів дизайну та індустрії моди у ЗВО України.

У Хмельницькому національному університеті майбутні фахівці дизайну та індустрії моди, що навчаються на факультеті технологій та дизайну, вирішують різні проєктні завдання під час виконання робіт з художньо-композиційного проєктування, що дозволяють їм у пошуковій роботі забезпечити візуалізацію об'ємного проєктування різноманітних об'єктів дизайну. Пошукова робота в галузі об'ємного проєктування сприяє інтелектуальному розвитку особистості, розвиває у бакалаврів

дизайну та індустрії моди професійну компетентність. Розглянемо комп'ютерні програми, використання яких забезпечить візуалізацію об'єкта проектування та пришвидшить процес створення моделі, макета, об'єкта дизайну.

Програма Perakura Designer забезпечить створення паперових тривимірних моделей. Для цього тривимірну модель розвертають на площині і створюють креслення-викрійку, яку потім треба вивести на друк в потрібному масштабі, вирізати і склеїти. Програма створює розгортку 3-х мірного зображення для подальшого друку на принтері. Крім того, програма видає зображення з уже розміченими областями для вирізання та склеювання моделі. Таким чином, можна створювати будь-які паперові моделі.

Програма SimLab Composer Professional Edition забезпечить максимально точно створення та використання тривимірних моделей. За допомогою програми можна переносити тривимірні моделі між різними CAD, дизайнерськими програмами, створювати інтерактивні тривимірні PDF файли та тривимірні зображення, використовуючи для цього спеціальний рендерер.

Програма 3D Canvas забезпечить 3D моделювання та анімацію. Вона легка в освоєнні, підтримує технологію Drag&Drop, дозволяє використовувати спрощену систему створення анімації, застосовуючи автоматичне згладжування траєкторій.

Характерною особливістю процесу об'ємного моделювання є тривимірна візуалізація майбутнього об'єкта, яка може бути створена за рахунок використання розглянутих нами комп'ютерних програм. Після цього можна, при потребі,

розпочати створення моделі або макета об'єкта у паперовій формі.

Процес об'ємного проектування складний і багатогранний. Сучасні комп'ютерні програми, що застосовуються в дизайнерській практиці, дозволяють спростити та пришвидшити цей процес. Це, в свою чергу, вимагає від майбутніх фахівців дизайну постійного розширення кругозору, освоєння різних прийомів роботи з комп'ютерними програмами.

Висновки. Питання, розглянуте в статті, повністю не вичерпане і вимагає подальшого вивчення можливостей комп'ютерних програм та вивчення їх особливостей, освоєння нових комп'ютерних програм, їх застосування в практиці об'ємного проектування та створення об'єктів дизайну при формуванні професійних навиків майбутніх фахівців дизайну та індустрії моди.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гуревич Р. С. Сучасні комп'ютерні технології як засіб інтердисциплінарного навчання // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / за наук. ред. І. А. Зязюн (голова). Київ – Вінниця: Вид-во ТОВ фірма Планер, 2014. Вип.40. С.11 – 15.

2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр: за ред. член –кор. НАПН України Гуревича Р. С. Львів: ЛДУ БЖД, 2012. 380с.

3. Гороль П. К. Сучасні інформаційні засоби навчання:

навч. посібник /П. К. Гороль, Р. С. Гуревич та ін. К.: Освіта України, 2007. 536 с.

Нахайчук О.В.,

доктор технічних наук, професор

(м. Вінниця)

Мазур Г.О.,

кандидат технічних наук, доцент

(м. Вінниця)

Захарова Е.А.,

доцент

(м. Вінниця)

Христюк О.І.,

старший викладач

(м. Вінниця)

АНАЛІЗ СТАНУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Вступ. Сучасні підприємства легкої промисловості для того, щоб успішно існувати та розвиватися, повинні виробляти та реалізовувати високоякісну продукцію в найкоротший термін. Такі жорсткі рамки конкурентної боротьби диктує ринок товарів і послуг, тому підприємства стараються оптимізувати своє виробництво – впроваджувати новітнє обладнання, здійснювати автоматизацію процесів, скорочувати час на планування і підготовку виробництва, вдосконалювати технологію обробки [1].

На даний час стан швейної галузі в Україні досить складний. Це зумовлено низкою проблем, основними серед яких є висока частка імпорتنих товарів, зокрема заповнення внутрішнього ринку іноземними дешевими та низькоякісними

товарами, а також секонд-хендом, відсутність інвесторів, брак фінансування науково-дослідних робіт, відсутність у значної частини підприємств ефективного керівництва та недостатній рівень розвитку промислової інфраструктури [2].

Розвиток швейної промисловості є дуже важливим, адже окрім вкладу в економіку країни, вона дає змогу залучати більше робочих місць, тому сприяє забезпеченню добробуту населення і реалізації трудових ресурсів.

Швейним підприємствам необхідно вміти пристосовуватися до сучасних умов ринку. На сьогодні на рівні з виробництвом продукції повного циклу, варіантом роботи підприємства є схеми давальницької сировини. Особливість таких схем полягає у тому, що сировина і готова продукція належить імпортеру, а підприємство тільки залучає українських працівників. Важливу роль в цьому відіграє порівняно невисока собівартість пошиття одягу в Україні та висока якість виробів. На даний момент наша держава є базою швейних цехів для багатьох відомих світових брендів. Саме тому уже кілька років підряд спостерігається стійке зростання виробничих обсягів [3].

За допомогою давальницьких (толінгових) схем українські швейні підприємства вирішують проблему відсутності інвестиційної підтримки, адже, таким чином, з'являється можливість появи обігових коштів. Хоч зазвичай швейне виробництво орієнтоване на внутрішній ринок, низька купівельна спроможність населення і відсутність власної сировинної бази змушує підприємства вдаватися до співпраці з іноземними фірмами. Це має як свої плюси, так і мінуси для розвитку швейної промисловості в Україні.

Перевагами роботи за давальницькими схемами є постійний дохід, завантаженість виробничих потужностей,

підвищення кваліфікації працівників у відповідності до високих вимог щодо якості продукції, можливість новітнього технічного оснащення і наявність передових технологій обробки, які можуть забезпечити виробництво модного одягу. Однак, поряд з цим, є й недолік – відсутність в українських фірм досвіду просування своєї продукції на світовому ринку, адже цю функцію під час толінгу виконує замовник. Українські швейні виробни, хоч і є конкурентоспроможними, проте відомі під торговельними марками великих іноземних компаній. Тому доцільно для подальшого розвитку активно досліджувати та використовувати досвід успішних іноземних фірм в плані маркетингу, а також сприяти відповідності продукції міжнародним стандартам якості.

Підприємцям потрібно постійно стежити за тенденціями моди та працювати над розробкою власних нових і сучасних моделей одягу, налагоджувати власні зв'язки з постачальниками високоякісної сертифікованої сировини [4].

Теоретичні та практичні аспекти аналізу стану технологічної підготовки виробництва глибоко досліджені у працях вітчизняних вчених: Т.В. Гавриленка, Т.Є. Воронкової, Я.О. Суслової, Ю.М. Стасюка, Н.О.Фаріона, Л.О. Щербаня, Ю.О. Костогриза, В.В. Керсновської, Н.В. Кривенької, В.О. Іваницької, Т.В.Ніколаєвої, А.М. Малинської, М.Р.Смирнової та інші.

Ціль статті. Метою статті є проаналізувати стан процесів технологічної підготовки виробництва.

Результати та обговорення дослідження. Керівництво підприємств, на яких не спостерігаються стійкі темпи розвитку і стабільний попит, часто застановляються над пошуком шляхів покращення виробничо-економічного становища на підставі

впровадження різних інновацій. Питання вдосконалення процесів виробництва більшою або меншою мірою стосуються більшості українських швейних підприємств, тому важливо визначити можливі напрямки реформ для того, щоб в результаті отримувати високоякісні конкурентоспроможні вироби.

Необхідно ефективно використовувати потенціал підприємств легкої промисловості, налагоджувати збалансовані зв'язки з постачальниками сировини та підприємствами розподілу і збуту продукції.

Найважливішими напрямками вдосконалення процесів швейного виробництва є впровадження сучасного спеціалізованого обладнання, прогресивної технології обробки виробів та вдалий вибір організаційної форми виробничого потоку [6].

Швейне виробництво неможливо налагодити без використання сучасного обладнання: промислових універсальних, спеціальних і спеціалізованих швейних машин, якісного устаткування для волого-теплого оброблення (ВТО). Успіх і рентабельність підприємства залежить від якісного прогресивного швейного обладнання не менше, ніж від кваліфікації працівників.

Саме тому, щоб забезпечити високу якість виготовлення виробів, слід підійти з особливою увагою до вибору швейної техніки [7].

Швейне виробництво характеризується різноманітністю способів організації виробничих потоків. Організація виробництва повинна встановити взаємозв'язок між процесами, засобами і предметами праці, відрегулювавши час і місце переміщення деталей виробу під час виготовлення.

Є три принципово різні організаційні форми побудови виробничого процесу: потокове виробництво; непотокове виробництво; автоматизоване виробництво.

Для потоків зі строгим ритмом роботи характерні строгі часові рамки передачі предметів праці між виконавцями (точне узгодження часу переміщення предметів праці з часом виконання операцій) [8].

В потоках зі строгим ритмом організація ритмічної роботи досягається за рахунок подачі предметів праці на кожне робоче місце в визначеній кількості (зазвичай поштучно) через визначені проміжки часу. Робочі місця розміщуються у відповідності з послідовністю технологічного процесу. В потоках зі строгим ритмом обов'язковим є використання конвеєрів, швидкість руху яких узгоджена з часом виконання операцій, через що такі потоки називають конвеєрними. Конвеєри в цьому випадку не тільки автоматично подають предмети праці на робочі місця, але, передовсім, примусово підтримують строгий ритм роботи всього потоку, чим сприяють зміцненню трудової дисципліни та підвищенню росту продуктивності праці [9].

Використання потоків зі строгим ритмом доцільне в умовах, коли асортимент швейних виробів на підприємстві стабільний. При необхідності випуску виробів широкого асортименту з частою зміною моделей організація роботи в таких потоках ускладнюється. Це один з недоліків потоків зі строгим ритмом. Крім того, в потоках зі строгим ритмом роботи знижується можливість застосування індивідуальних здібностей виконавців [9].

При використанні потоків з вільним ритмом роботи вироби між робітниками можуть передаватися з певними

інтервалами, зберігаючи безперервність та ритмічність роботи в потоці за рахунок міжопераційного запасу на робочому місці. В цих потоках немає чіткого регулятора ритму. Предмети праці на робочі місця подаються: за допомогою різних безпроводових транспортних засобів; за допомогою механічного транспортера, швидкість руху якого не строго узгоджена з часом виконання операцій.

Потоки з вільним ритмом відрізняються від потоків зі строгим ритмом роботи також тим, що в них обробка окремих деталей та вузлів виробів відбувається синхронно (паралельно), а комплектування і остаточна обробка виробів виконується послідовно [10].

Переваги потоків з вільним ритмом: вони вирізняються маневреністю при випуску виробів різних моделей; краще використовується робочий час виконавців за рахунок зменшення затрати часу на переміщення деталей вручну - це зумовлено пачковою подачею предметів праці; збільшується можливість застосування індивідуальних здібностей виконавців.

В окремих випадках при виготовленні верхнього одягу можливі різні варіанти організації потоків. Потоки, які включають елементи потоків зі строгим та довільним ритмом роботи, називаються комбінованими [10].

У швейній галузі потужність потоків зазвичай визначають за двома показниками - випуском виробів за зміну і чисельністю робітників, задіяних в потоці. В залежності від кількості працівників потоки бувають великої, середньої та малої потужності [11].

Структура швейного потоку залежить від того, чи є наявні в ньому секції або спеціалізовані ділянки і взаємозв'язки

між ними. За структурою швейні потоки бувають секційними та несекційними [11].

Секційні швейні потоки – потоки, в яких є спеціалізовані ділянки або секції. Переважно це потоки середньої або великої потужності. В секційних потоках технологічний процес поділяється на стадії обробки - заготовку деталей і вузлів, збірку (або монтаж) і кінцеву обробку виробу. Тому формують заготівельну, монтажну і оздоблювальну секції. В заготівельній секції створюють спеціалізовані ділянки або групи по обробці окремих вузлів виробу. Секційні потоки найпоширеніші в швейній промисловості [11].

Несекційні швейні потоки – найчастіше потоки малої потужності, на яких виготовляються вироби, в яких важко виділити самостійні групи обробки вузлів. Несекційний потік є нерозривним, без виділення будь-яких секцій [11].

Діючий потік з пошиття вишитих суконь – несекційний, хоча секційні потоки мають кращу мобільність і продуктивність. Даний вибір здійснено з урахуванням невеликої площі швейного цеху на підприємстві.

Щодо запуску деталей крою в потік, то їх існує кілька способів: послідовний; послідовно-асортиментний; циклічний спосіб; комбінований спосіб .

Спеціалізація потоку багатомодельна, що дає можливість виготовляти декілька моделей одного виду виробу.

Розрізняють декілька типів живлення потоку. Основні типи такі: централізоване; децентралізоване; поштучне; пачкове .

Рівень технічної оснащеності – це показник, що характеризує ступінь забезпечення швейного потоку універсальним, спеціальним, напіваавтоматичним обладнанням.

В залежності від цього показника швейні потоки поділяються на механізовані, комплексно-механізовані першого і другого покоління, напівавтоматичні та автоматичні лінії [11].

Висновки. Проаналізувавши існуючу технологію, можна зробити висновок про те, що даний потік можна вдосконалити шляхом впровадження більш сучасного обладнання, замінюючи застарілі швейні машини на новітні спеціалізовані та напівавтоматичні. Також варто звернути увагу на недостатню кількість безпривідних транспортних засобів та невдале планування робочих місць в потоці. Для підвищення ефективності діючого потоку доцільно провести оцінку організаційно-технічного рівня і внести необхідні зміни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гавриленко Т.В. Перспективи розвитку легкої промисловості України в умовах нестабільного зовнішнього середовища /Т.В.Гавриленко, І.В.Бродюк // Економічні горизонти. – 2018. - Вип. 1(4). - С. 28-34.

2. Воронкова Т.Є. Підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості в умовах ринкових відносин / Т.Є. Воронкова, Л.Л. Маслюк // Інвестиції: практика та досвід – 2016. - №20. – С.47-52.

3. Суслова Я.О. Проблеми та перспективи розвитку легкої промисловості України /Я.О.Суслова, Ю.М. Стасюк // International Electronic Scientific Journal

«Science Online» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nauka-online.com/>

4. Фаріон Н.О. Сучасний стан легкої промисловості України: проблеми та шляхи їх вирішення / Н.О.Фаріон //

Ефективна економіка – 2018. - № 10 [Електронний ресурс]. -

5. Щербань Л. О. Інноваційні технології дизайн-проектування сучасного одягу / Л.О.Щербань, Ю.О.Костогриз, В.В.Керсновська, Н.В.Кривенька, В.О.Іваницька // Технології та дизайн. Технічна естетика, дизайн та ергономіка. – 2018. - №1. – С.1-15.

6. Ніколаєва Т.В. Тектоніка формоутворення костюма: Навч. посібник / Т.В. Ніколаєва. – Арістей, 2005. – 224 с.

7. Розробка колекцій одягу: навч. посібник / А.М. Малинська, К.Л.Пашкевич, М.Р.Смирнова, О.В.Колосниченко. – Київ: ПП НВЦ Профі, 2014. – 140 с.

8. Модные платья 2022 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://moddam.ru/modnue-platya-2022>

9. Модные платья осень-зима 2021-2022 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fashion-woman.com/stil-i-moda/tendencii/modnie-platya-osen-zima/#bahroma>

10. Романтичний стиль в одязі: опис і фото [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukr.womensshelterofhope.com/4325347-romantic-style-in-clothes-description-and-photo>

11. Романтический Стиль одежды для девушек [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mylitta.ru/153-romantic-style.html>

Нетеча Є.,
здобувачка вищої освіти
(м Кам'янець-Подільський)
Никитюк С.І.,
старший викладач
(м Кам'янець-Подільський)

INTERNET TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH MONOLOGUE SPEAKING AT SCHOOL

It has always been a priority in the classroom to help students communicate more clearly. The key to living in the contemporary world is technology. It goes beyond just the act of exchanging information. Modern schooling makes extensive use of technology. Internet technologies have been viewed as a means of assisting pupils in honing their language abilities, including their speaking ability.

To account for a monologue speech one should bear in mind that there is no concrete definition of this term, though it has been widely researched. The notion of monologue speech refers to a type of speech in which a single individual speaks for an extended period of time without interruption. “A **monologue** is a predominantly verbal presentation given by a single person featuring a collection of ideas, often loosely assembled around one or more themes” states Jay Sankey [4, p. 20].

Significantly, a single speaker delivers a monologue, though it can still convey a sense of interaction with the audience. Studying monologue speech, performers may be able to engage their listeners through eye contact, facial expressions, and vocal inflection, creating

a sense of connection despite the lack of direct interaction. In English monologue speech can take on a variety of forms, including dramatic monologues, comic monologues, and personal narratives. The aim of the teacher is to identify and exemplify these differences to students and stimulate them to freely elaborate on any of them in their foreign language.

Another crucial point for students to understand when introducing them to monologue speech is the rules and regularities, which they have to follow while delivering it. According to J. Harris [2], *there are five components of speaking*:

- pronunciation (means having a standard English accent);
- grammar (it is indicated by making few (if any) noticeable errors in grammar or word order);
- vocabulary (mastering the use of appropriate vocabulary related to the topic);
- fluency (it is described as having fluent speech without hesitation);
- comprehension (last but not least, it means understanding everything or the topic without any difficulties).

Based on these five components, we would like to dwell on modern IT technologies teachers can use to train monologue speaking.

Integrating Information Technology into language learning programs can have a significant impact on teaching monologue speech. The research at the University of Southern Mindanao, Kidapawan City Campus, Philippines revealed that students who are taught to speak in English using the technologies of today such as video conferencing, email correspondence, social media interaction, and real-time actual emceeing and onstage speaking performances

where students are engaged in real academic and professional situations built rapport, increased fluency, and accuracy, eased anxiety and apprehension, and built confidence among students [5]. The study by C. Liu examined the use of video blogs (vlogs) in an English language teaching program and found that students who used vlogs to practice their speaking skills showed significant improvements in their monologue speaking ability compared to those who did not use this technology [3]. Moreover, IT can also provide learners access to a range of resources and materials, such as interactive games, videos, podcasts, and online language courses, which can help enhance their language skills, including their monologue speaking skills [1].

We would like to research deeper the way the internet has revolutionized and how students benefit from being exposed to various types of learning items following below.

Video conferencing as one of the most widely used methods is especially useful in our current conditions. One person can access the speeches of other people in some other areas of the world through video conferencing. It is a live broadcast of a program that is typically used to watch a professor's lecture from another country for example.

Speech recognition software also helps improve students' speaking ability, it can convert spoken words into machine-readable input. In order to determine whether or not the student is reading well, the device recognizes the accuracy of what has been read or pronounced and then offers positive reinforcement, such as "You sound great!" or the chance to try again. The technology reads less material as user skills increase, allowing students to study more. Additionally, the software assesses and assigns grades for grammar,

pronunciation, and comprehension, and comes up with the correct form.

Online speech evaluation tools are Easy-Speak and iSpeech.org. They can be used to analyze students' speech patterns and provide feedback on their pronunciation, fluency, and grammar. *Speech synthesis software*: Text-to-speech software like NaturalReader and ReadSpeaker can be used to help students practice their speeches and improve their pronunciation.

Podcasts can be uploaded or downloaded, these audios help learners familiarize themselves with the target language and teachers can use them as useful audio material that can be used in class for activities such as discussions. Podcasting allows students to use their technology-based entertainment system for educational purposes. With it, we can move away from traditional face-to-face training without losing the student-to-teacher relationship which is very effective in any learning process.

Based on the information shared above some elements which can enhance the student's English speaking skills are pronunciation, vocabulary, and comprehension. In the pronunciation element students can use the media to check the correct pronunciation and automatically they practice orally until the pronunciation is correct or at least almost the same as the native speaker or the sound from the tools. Therefore, in the vocabulary element, students can get new vocabulary on any theme and can revise some known vocabulary. In the comprehension element students gain a lot of references from the internet and media then they can explore and speak well and comprehend the topic.

These were just a few examples among the loads of internet technologies which can be used to enhance the teaching and learning of English monologue speech in the middle school. It's important to

consider the specific needs and abilities of students when selecting and implementing these technologies.

Referencer:

1. Abdi R., Akbari A. The effect of focused and unfocused written corrective feedback on the accuracy of Iranian learners' simple past tense. *Language Related Research*, № 12 (1). 2021. Pp. 43-80.
2. Harris D. Testing English as a Second Language. New York: Mc. Graw Hill Book Company, 1974. 151 p.
3. Liu C. Animating student engagement: The impacts of cartoon instructional videos on learning experience. *Research in Learning Technology*: The University of Adelaide. 2019.
4. Sankey. J. Zen and the Art of Monologue. New York: Routledge, 2000. 160 p.
5. Sosas R. V. Technology in speaking and its effects to students learning English. *Journal of Language and Linguistic Studies*. Vol. 17, № 2. 2021.

Новосад О.П.,
викладач-методист
(м. Хмельницький)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному ХХІ столітті, коли в пріоритеті є компетентнісне навчання, а інформація є всеохоплюючою та постійно зростає, важливими навичками стають критичне мислення та аналітичні здібності. Критичне мислення — це процес системного оцінювання, аналізу та розуміння інформації з метою прийняття обґрунтованих рішень та формування власних поглядів. Це навички, які необхідні не тільки для досягнення особистого успіху, але й для ефективної участі в суспільстві. В даній статті розглянемо важливість розвитку критичного мислення та шляхи його поліпшення.

Міжнародне експертне співтовариство переконливо доводить, що вміння критично мислити є важливим для досягнення науково-технічного та суспільного прогресу, а також для забезпечення демократії. Освіта відіграє ключову роль у розвитку цих навичок.

Критичне мислення визнається як важливий чинник, що виокремлює самостійність і відповідальність особистості. Воно стимулює формулювання обґрунтованих висновків, оцінок та прийняття рішень. Критичне мислення також сприяє постійному самовдосконаленню. У сучасному світі, зміни, які відбуваються в глобальному інформаційному суспільстві, поява смарт-економіки в епоху цифрової трансформації економіки, а

також зв'язані з ними виклики та ризики, підкреслюють актуальність розвитку критичного мислення. Ці виклики вимагають наявності знань та дій на випередження, вміння працювати в різних професійних ролях і зберігати самостійність, навіть у ситуаціях невизначеності і хаосу. Додатково, важливо мати здатність екстраполювати ідеї з однієї сфери в іншу, приймати революційні рішення й нести за них відповідальність.

Розвитку критичного мислення присвячені дослідження багатьох науковців. Даний феномен у своїх наукових працях досліджували Д. Дьюї, Д. Клустер, М. Ліпман, А.У. Бідл, Р. Пауль, Д. Брукфілд, Д. Халперн, , Д.Х. Кларк, Р. Енніс, Е. Глассер, Д. Халперн. Серед українських учених вивченню цього питання приділяють значну увагу В. Козира, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло.

Перш за все такі дослідження пов'язують з ім'ям Джона Дьюї, американського педагога, психолога та філософа. Д. Дьюї використовував термін "рефлексивне мислення", щоб описати процес, в якому людина активно, наполегливо і детально розглядає свої переконання, погляди або знання, зважаючи на їх підстави, а також здійснює висновки на основі цього розгляду. (Dewey, 1909)[3]

Майже через 30 років Едвард Глассер, визначив критичне мислення як:

- 1) схильність до вдумливого розгляду проблем і предметів, що входять до кола досвіду;
- 2) знання методів логічного дослідження та міркування;
- 3) певні навички застосування цих методів.

На його думку, для критичного мислення потрібно постійно прагнути вивчати будь-які переконання або знання,

враховуючи докази, які їх підтримують, та робити висновки, до яких ці докази нас підштовхують. (Glaser, 1941) [4].

Більшість визначень поняття «критичне мислення», що з'явилися у XXI столітті, поступово змінювали і доповнювали попередні визначення.

Одне з визначень, запропоноване Кроуфорд А., Саул В, формулюється наступним чином: підхід до мислення, за якого особливу увагу приділено вмінню сформулювати самостійні твердження або думки й підкріпити їх аргументами (учні виявляють своє вміння критично мислити, коли вони в усній або письмовій формі роблять інтерпретації (тобто витлумачують щось) і підкріплюють це своїми аргументами; учні використовують критичне мислення рецептивно, коли вони аналізують /критикують аргументи інших людей (Crawford, Saul, Mathews, MaKinster, 2002) [2]);

Також Кроуфорд А., Саул В. зазначають, що критичне мислення – це мислення, яке дозволяє нам обмірковувати власні думки та причини виникнення тієї чи іншої точки зору. Це означає, що ми обдумуємо те, яким чином приходимо до наших власних рішень або розв'язуємо завдання, проблеми. [2]

Р. Пауль, американський фахівець, у своїй книзі "Критичне мислення: необхідність в швидкоплинному світі", запропонував таку робочу дефініцію: критичне мислення - це процес, в якому ви активно займаєтесь розмірковуванням про ваш власний процес мислення з метою його покращення. Ця концепція включає два важливих аспекти: 1) критичне мислення не є простим мисленням, воно є мисленням, що спонукає до самозростання; 2) бажане самозростання досягається за допомогою використання навичок оцінювання мислення відповідно до певних стандартів. Іншими словами, це процес

самозростання мислення на основі застосування конкретних критеріїв. [5]

Психологи, що вивчають поведінку, розробили операційні визначення, які стосуються критичного мислення. Ці визначення також описують умови, процедури і методи, пов'язані з його розвитком, які викладачі можуть використовувати для формування відповідної поведінки та діяльності здобувачів освіти.

Так, наприклад, Грехем Стедман означає критичне мислення, як саморегульоване, самоконтрольоване й самокореговане мислення (воно вимагає самодисципліни, щоб ставити під сумнів нову інформацію та постійно аналізувати результати) (Stedman, 2017) [6].

Сучасні дослідники вже демонструють, як можна навчити критичного мислення у різних предметних областях, таких як читання, література, суспільствознавство, математика та природознавство. Це особливо важливо з точки зору дидактики та методики навчання, оскільки критичне мислення найкраще формується, коли здобувачі освіти працюють з конкретним змістом, а не лише розглядають його як окремий набір умінь та навичок. [2]

Фахівець у галузі теорії та історії педагогіки та інноваційних навчальних технологій Пометун О.І. привертає окрему увагу до особливості критичного мислення, з якою погоджується значна кількість педагогів і дослідників: єдиним реалістичним способом розвинути здатність критично мислити є «думати про своє мислення», рефлексувати щодо нього (така здатність ще називається «метапізнанням») і свідомо намагатись покращити його, спираючись на певну модель «гарного» мислення. [1]

Враховуючи розглянуті дослідження, можна виділити ряд навичок, які складають критичне мислення та дозволяють нам систематично оцінювати інформацію та аргументи. Основні складові критичного мислення включають:

1. Аналіз: Здатність розбиратися в складних ситуаціях та виділяти основні аспекти проблеми.

2. Оцінка: Здатність оцінювати достовірність інформації та джерел, аналізувати аргументи та визначати їх сильні та слабкі сторони.

3. Інференція: Здатність робити логічні висновки на основі наявних даних та інформації.

4. Експлікація: Здатність пояснювати та аргументувати свої погляди та рішення.

5. Самокритичність: Здатність критично оцінювати свої власні думки, припущення та аргументи.

Розвиток критичного мислення має тривати все життя і є корисним як на особистому, так і на професійному рівні. Навички критичного мислення допомагають уникати спотворення інформації, приймати обґрунтовані рішення та розв'язувати проблеми. Ось декілька областей, де критичне мислення є незамінним:

1. Освіта: Критичне мислення є основою навчання та розвитку. Воно допомагає здобувачам освіти аналізувати інформацію, підходити до навчального матеріалу з критичним ставленням та розвивати свої власні погляди. Крім того, воно стимулює творче мислення та сприяє розвитку новаторських ідей.

2. Кар'єра: У сучасному конкурентному ринку праці, роботодавці цінують працівників, які можуть критично мислити. Критичні мислителі здатні докопуватися до глибини

проблеми, знаходити кращі рішення та бути інноваційними. Вони також вміють аналізувати ризики, робити обґрунтовані висновки та ефективно співпрацювати з колегами.

3. Суспільство: Критичне мислення є важливим для здорового функціонування суспільства. Громадяни, які можуть аналізувати інформацію з різних джерел, розрізняти факти від домислів та критично оцінювати аргументи, вносять свій вклад у поліпшення суспільних процесів. Вони здатні приймати інформовані рішення, брати участь у громадських дебатах та розуміти різноманітні погляди.

Існує кілька способів, які можна використовувати для розвитку критичного мислення:

1. Аналіз інформації. При зустрічі з новою інформацією або думкою, слід поцікавитись джерелом її походження, визначити достовірність і можливі впливи; ретельно оцінити докази та аргументи, відшукати більше джерел інформації та порівняти різні погляди.

2. Використання різних вправ та завдань, які спонукають до критичного мислення. Наприклад, здійснення аналізу аргументів в дебатах, розв'язування проблемних завдань тощо.

3. Постановка різноманітних питань до теми, що розглядається. Не бійтеся задавати запитання та ставити під сумнів факти, думки або висловлювання. Це допоможе розкрити різні перспективи і докладніше дослідити тему.

4. Вивчення логіки. Розуміння логічних принципів та принципів аргументації допоможе аналізувати різні думки та висновки. Ознайомлення з основами формальної та неформальної логіки допоможе розрізняти сильні та слабкі аргументи.

5. Розвиток критичне спостереження: Слід бути уважнішими до деталей та нюансів у навколишньому світі. Постійно ставити собі запитання: «Чому це трапилося?», «Які можуть бути причини?», «Які є альтернативи?» і т.д.

6. Обговорення власних думки: Взаємодія з іншими людьми та обговорення різних поглядів допомагають розширювати свій кругозір та розвивати критичне мислення.

7. Практика розв'язання проблем: Вирішення складних завдань та проблем і відшукування раціональних і логічних рішень, вироблення навичок розв'язання проблем допоможе розвинути критичне мислення.

Освітній процес є базою для розвитку і формування критичного мислення, яке сприятиме успішній професійній реалізації здобувачів освіти.

Для стимулювання розвитку критичного мислення викладачу необхідно:

- виділити час і забезпечити можливості для застосування критичного мислення;
- приймати різноманітні ідеї та думки;
- сприяти активному залученню здобувачів освіти до процесу навчання;
- забезпечити для них середовище, вільне від насмішок;
- висловити віру у здатність кожного здобувача освіти породжувати критичні судження та цінувати критичні міркування.

Зважаючи на те, що математика є дисципліною, яка вимагає логічного мислення і аналізу, особливо в умовах вирішення задач, існує кілька вправ, які можуть допомогти розвивати критичне мислення здобувачів освіти на уроках математики. Ось кілька прикладів:

1. Задачі з альтернативними способами розв'язування: Здобувачам освіти пропонується розв'язувати задачі з декількома можливими шляхами вирішення. Після того, як вони знайшли одне розв'язання, запропонуйте їм знайти ще одне або кілька інших. Далі слід порівняти різні способи розв'язання та дізнайтеся, який з них є найефективнішим або чи може бути кілька правильних відповідей.

2. Задачі на критичний аналіз: Використовуйте задачі, які вимагають критичного мислення та аналізу. Наприклад, ставиться питання про те, чи правильно сформульовані умови задачі, чи всі дані є необхідними для її розв'язання, чи можливо існують інші способи розв'язання тощо.

3. Дискусії та обговорення: Запропонуйте вихованцям задачу або питання, яке має багато різних підходів або можливих відповідей. Потім організуйте дискусію, де вони обговорюють різні підходи та діляться своїми аргументами. Це допоможе розвивати навички критичного мислення та вміння висловлювати та обґрунтовувати свої думки.

4. Задачі на логічне мислення: Використовуйте задачі, які вимагають логічного мислення та розв'язання послідовностей. Наприклад, відома послідовність чисел або фігур і запитайте, які правила чи закономірності можна помітити в цій послідовності. Потім попросіть учнів зробити припущення щодо наступного числа або фігури в послідовності, аргументуючи свої відповіді. Порівняйте різні варіанти та обговоріть логіку, яку використовують учні для прийняття своїх рішень.

5. Задачі з вибором найефективнішого рішення: Давайте учням задачі, в яких необхідно знайти найефективніший спосіб вирішення. Наприклад, можна дати задачу на обчислення площі

прямокутника, а потім попросити учнів обґрунтувати, чому використання формули $S = a * b$ є більш ефективним, ніж знаходження площі за допомогою розбиття прямокутника на квадрати або інші методи.

Ці вправи допомагають розвивати критичне мислення, аналізувати різні підходи та аргументувати свої відповіді. Вони також сприяють розвитку логічного мислення та уміння вирішувати проблеми. Комбінування цих вправ з традиційними математичними завданнями допоможе здобувачам освіти стати більш критичними мислителями та активними учасниками уроків математики.

Поряд з математичними методами, без яких неможливе опанування математичного матеріалу, доцільно використовувати й інші педагогічні технології для розвитку критичного мислення - такі, наприклад, які містять інтерактивні методи та прийоми подання та вивчення матеріалу.

Це можуть бути технології ситуативного моделювання (ролові та імітаційні ігри), колективно-групове навчання (мікрофон, мозковий штурм, дерево рішень), кооперативне навчання (робота в парах і групах, акваріум, коло ідей, проєкт).

Висновки. У сучасному XXI столітті, критичне мислення є невід'ємною складовою успіху в житті. Розвиток критичного мислення є важливим фактором для досягнення успіху в сучасному світі. Це навички, які допомагають аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та розв'язувати проблеми. Застосування критичного мислення можна знайти у різних сферах життя, від освіти до кар'єри та активної участі в суспільстві.

Розвиток критичного мислення може бути забезпечений лише тоді, коли в процес навчання включаються реальні

проблеми, які вимагають від здобувачів освіти прийняття рішень у різноманітних ситуаціях, оскільки у сучасному швидкозмінному контексті інформації цінним є вміння розв'язувати реальні проблеми та приймати оптимальні рішення, а не лише демонструвати набір умінь та навичок у штучно структурованому навчальному середовищі.

Запропоновані технології та методи діяльності є основою для розроблення технології навчання здобувачів освіти критичного мислення, що враховуватиме кожен з компонентів. Наприклад, це включатиме розробку обґрунтованих підходів до вибору найбільш адекватних методів, форм і засобів навчання. Такий підхід сприятиме оптимальному розвитку ставлення та установок учнів, зокрема через кооперативне навчання. Крім того, мисленнєві операції будуть формуватись під час освоєння предметного матеріалу за допомогою різнорівневих запитань, а спрямованість та розумова дисципліна сприятимуть постановці цілей, регламентації діяльності та контролю результатів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен / О. І. Пометун // Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89-98. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_14

2. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макін стер Д.; Наук. ред., передм. О. І. Пометун. К.: Видво «Плеяди», 2006. 220 с. Режим доступу : <https://osvita.ua/doc/files/news/487/48780/KritichneView.pdf>

3. Dewey John. How we think. Publication date, 1910, p. 9.

Режим

доступу:

<https://archive.org/details/howwethink000838mbp/page/n193/mode/2up>

4. Edward M. Glaser, *An Experiment in the Development of Critical Thinking*, Teacher's College, Columbia University, 1941 – джерело.

5. Paul R. W. Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive In A Rapidly Changing World. 3-rd edition revisited. Santa Rosa, CA. 1993. 178 p. Режим доступу: <https://eric.ed.gov/?id=ED338557>

6. Stedman G. Thinking Matters: Critical Thinking Is Crucial for Success Режим доступу https://www.huffpost.com/entry/thinking-matters-critical_b_6317198

Расторгуєва М.Й.,

кандидат технічних наук

(м.Херсон)

Євтушенко В.В.,

кандидат технічних наук

(м.Херсон)

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ : ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Впровадження інновацій у функціонування соціокультурних стандартів в умовах інформаційно-комунікативної сфери сучасного суспільства, а саме, вербальної системи соціокультурних комунікацій і є сьогодні одним із першочергових завдань створення нової та незалежної України. Сучасні перетворення, що відбуваються у інформаційно-комунікативній сфері носять, безперечно, революційний характер. У широкому використанні знаходяться технічні засоби. Саме за допомогою каналів електронної комунікації є змога отримати практично необмежений доступ до інформаційних ресурсів людства.

Неоднозначність ситуації полягає в тому, що необхідні дані для людини комунікатора допомагають шукати також програмні засоби – пошукові системи чи так звані браузері. Таким чином, маючи навіть несистематизовані дані про той чи інший інформаційний об'єкт, можна за ознаками пошуку знайти потрібне, чи аналогічне у широкому інформаційному просторі. Реальні можливості, що надають сучасні інформаційно-

комунікативні системи перевершують всі найсміливіші прогнози минулих десятиліть у цій сфері. Наприклад, за потреби подивитися прямий репортаж про ту чи іншу визначну подію, достатньо набрати у вікні пошукової системи її назву і вона запропонує продивитися її у цифровому форматі. І все це можна отримати за помірну плату чи в безлімітній формі оплати.

Американський футуролог Е. Тоффлер, один із головних ідеологів інформаційного суспільства, не дає однозначного визначення новій цивілізації, але через свої дослідження проводить думку про її принципово новий характер, що представляє собою новий кодекс поведінки і виводить людство за межі концентрації сили, коштів та влади [1, с. 12-14]. Інші дослідники пов'язують сучасне суспільство з розвитком комунікаційної мережі та інтерпретують його в цьому контексті. Так, в свій час з'явилися концепція суспільства мережевого інтелекту, яку запропонував Тапскотт [2, с. 15-20].

А широко відомий дослідник суспільних процесів Мануель Кастельс акцентує увагу на мережевому характері майбутніх соціальних структур та інших сфер діяльності людини. Згідно його концепції, суспільство виступає як стійка мережа, ("павутина") інформаційних зв'язків та взаємодій. Відмічено, що з певного періоду часу "...глобальні мережі інструментального обміну селективно долучають або відлучають індивідів, групи, райони і навіть країни, відповідно до їхньої значущості, для виконання проєктів, опрацьовуваних у мережі, в безперервному потоці стратегічних ухвал" [3, с. 14-16].

З огляду на це, потрібно звернутися до законодавчо-правової сфери, оскільки саме тут лежить основа поступу у

майбутнє. Адже, так чи інакше, відсутність стратегії переходу до інформаційного суспільства та нормативного забезпечення цього процесу в системі права та світогляду громадян, навряд чи дасть змогу говорити про ефективні і безболісні тактики щодо цього, і тим більше про вступ в інформаційну еру на рівних з іншими країнами [4, с. 17-26].

Поняття глобалізації системи масової комунікації почали активно застосовувати з кінця минулого століття. Глобалізація систем масової комунікації тільки посилює дивергентність і дисперсність системи масової комунікації, структурування, фазовість, дискретність мовлення та монополію на нього [5, с. 44-49]. Як свідчать дослідження, соціальне середовище повинно пройти через так званий "геостратегічний землетрус", щоб під впливом соціальних, економічних, технологічних, культурних, етнічних факторів практично шукати, свій шлях до розуміння нових реалій, а також методів впливу на суспільні процеси та не бути пасивними спостерігачами нових ситуацій, що зараз виникають [5, с. 56-58].

У такі перехідні періоди для суспільства актуалізується поняття важливості інформаційних технологій у ЗВО. Вони стають частинкою поняття глобалізації системи масової комунікації, так як без технологічної модернізації процесу спілкування неможливим є утворення більш потужних систем збирання, опрацювання, передавання й поширювання інформації у масово-комунікаційному просторі. Протягом двох останніх десятиріч набув широкого визнання принципово новий засіб масової комунікації – глобальні електронні інформаційні мережі, що на даний час вони набувають статусу нового соціального інституту. Проте, незважаючи на його необхідність для комунікації у сучасному світі, він водночас породжує і певні

проблеми для суспільства [6, с. 33-41]. В Інтернеті здебільшого переважає вербально-візуальний спосіб передавання інформації. Тому, при розробленні електронних сторінок у компаніях, які займаються веб-дизайном, переважно оцінюють їх наочно-комунікативну спроможність, естетичний вигляд тощо, при цьому інколи забуваючи про моральні та етичні наслідки. На даний час глобальна інформаційна мережа Інтернет залишається фактом ілюзорної (віртуальної) реальності. Цей дисбаланс і незахищеність фатально не шкодять суспільній інформаційній системі, а також самій електронній комунікаційній мережі, оскільки вона все-таки існує як технічний витвір [6, с. 67-73]. Для розуміння процесу "глобалізації" має велике значення концепція канадського дослідника Маршалла Маклюєна, основним положенням якої було уявлення про світ як "глобальне селище". Глобалізація передбачає безупинний процес інтеграції одиничного, самотнього в загальний культурний, соціальний, політичний контекст "глобального селища". Воно виникає як критичний концепт наприкінці 80-х років і належить до цілого комплексу потоків і процесів, які перетинають національні кордони за останні роки [1, с. 34-38].

Обмінюючись інформацією між особистостями, групами індивідів формується так зване "інформаційне поле", в якому триває життєдіяльність людини в інформаційному суспільстві, і без якого вона не може існувати. Відносно поняття "інформаційного поля", можна визначити і обсяг інформації, що була назбрана, і її просторово-часовий розподіл. Іншими словами, макросередовище в інформаційному суспільстві – це інформаційний простір, а мікросередовище – інформаційне поле кожного споживача інформації.

Таке знання основних параметрів інформаційно-

культурних потреб уможливорює перехід від спонтанного до цілеспрямованого їх формування [3, с. 66-74]. Професійні орієнтації в інформаційному суспільстві визначаються сьогодні не престижністю майбутньої професії, а попитом на неї на ринку трудових ресурсів [2, с. 20-24]. І провідним мотивом виступає те, наскільки профорієнтація дасть можливість вести всебічно духовне життя. У такому контексті інформаційно-культурні потреби визначають прагнення особистості реалізувати соціальний потенціал. Потреби є універсальним засобом взаємодії особистості з суспільством щодо відпрацювання індивідуальної ієрархії, системи цінностей з урахуванням, насамперед, сучасних інформаційних пропозицій суспільства. Все це свідчить про складний характер детермінації інформаційно-культурних потреб соціальними, суспільно-політичними, професіональними орієнтаціями особи [4, с. 23-35].

Наразі у інформаційному світі комунікація є тим соціальним стержнем, у якому перетинаються, взаємодіють і взаємовпливають один на одного міжлюдські стосунки, технологічні відкриття, суспільно-економічні процеси та культурні прагнення суспільства. Будь-яке дослідження культури у глобалізованому, обплетеному мас-медіа й Інтернетом світі повинно брати до уваги всеохоплюючий аспект комунікації - здатність до взаємодії. У разі входження в певне культурне середовище, медіа-технології долають уже установлені рамки характерних традицій, вартостей та стилів життя і водночас підкріплюють, змінюють основи національної культури.

На даний момент у вербально-комунікаційній сфері компютерних технологій та інформаційно-вимірювальних

технологій складається ситуація, яка не була характерна для минулих часів.

Технологія творення норм технічної мови в інформаційно- комунікативній сфері в ідеальному випадку повинна бути тривалим і практично вираженим процесом. Адже мовне середовище є в першу чергу результатом лексикографічного усталення, визначеного наявними словниками та їхнім "часом життя", а по друге практичного унормування усталених вербальних елементів, відображених у монографіях, наукових працях, спеціальній літературі та інших джерелах.

Паралельно з логічним осмислюванням нових понять та їхніх місць у системах певних галузей науки й техніки, відбувається процес вербалізації цих понять, або у вигляді дефініцій, або у вигляді їх семантичного конденсату – термінів [5, с. 44-51].

На думку провідних учених: С.В. Гриньова, О.С. Кубрякова, В.М. Лейчика, В.Ф. Новодранова, Л.М. Олексєєва та ін., когнітивний аналіз термінології дає повний і точний опис механізмів обробки, збереження, передавання інформації, а також способів категоризації та концептуалізації навколишнього світу. Відомо, що інформаційно -культурні потоки пронизують усі види діяльності людини: соціальну, науково-пізнавальну і практичну. З огляду на сприймання і продукування інформації сюди також потрібно віднести інформаційно-пошукову як різновид мовно-мисленнєвої діяльності [6, с. 17-26].

У новітньому напрямку термінологічних досліджень – когнітивному термінознавстві – термін розглядають як результат вербалізації спеціального концепту – наукового,

технічного, що містить не лише об'єктивні знання про світ, але й суб'єктивні моменти категоризації та концептуалізації спеціального знання [6, с. 28-31]. Якщо раніше інформація зберігалася у вигляді архівів і не була доступною, зараз усвідомлення значення ринку інформації призводить до того, що вона є доступною та формує культурний рівень особистості, її світогляд.

Поняття, які позначено вербальними елементами репрезентують когнітивну інформацію конкретної предметної галузі. Фахівець, в процесі роботи над текстом, розуміє його відповідно до обізнаності в дефінітивній словниковій базі предметної галузі. Без володіння дефінітивною словниковою базою предметної галузі розуміння фахового тексту неможливе. Методологія поняттєвого аналізу базується на визначенні: а саме контексту, про який йдеться; об'єктів та їхніх властивостей; понять про об'єкти цього контексту; дефініцій понять; номінантів дефініцій [7, с. 82-93.]. Система понять відображається у ознаках цих понять; взаємозв'язки у системі понять, у першу чергу, треба встановлювати, аналізуючи ознаки кожного поняття, що становлять його визначну ознаку.

Для України, проблема мовної локалізації в сфері інформаційних технологій не стільки технічна, навіть не стільки лексикографічна, скільки екзистенційна, бо торкається реального функціонування української мови в усіх сферах людської діяльності.

Таким чином, завданням сьогодення є пришвидшувати комп'ютеризацію навчальних закладів та піклування їх до мережі Інтернет, для чого потрібно залучати як кошти державного бюджету, так і ресурси компаній сфери інформаційних технологій [8, с. 123-135].

На сучасному ринку праці сфери інформаційних технологій, який стрімко змінюється, особливої важливості набувають навчальні центри, які надають вузькопрофільні освітні послуги, наприклад, навчають тільки програмування тою чи іншою мовою. Ці освітні заклади не видають дипломи державного зразка, тому можуть самостійно оперативно корегувати навчальні програми без затримок через процедури погодження з органами державної влади, які здійснюють державне керування освітою. Також вузькопрофільні навчальні програми є значно коротші за роками, що є важливо для підтримання їхньої актуальності та оперативного корегування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. К.: Освіта, 1999. 351 с .
2. Зязюн І.А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І.А. Зязюн Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. праць. К., 2003. С. 15-29.
3. Комунікації суспільства / Туревич В.П., Кушнір К.В. Луцьк.: Коло, 2016. 180 с.
4. Колісник В.І. Інноваційні процеси у навчальній термінології та їх соціальні чинники. Проблеми політологічної лексики: Зб. статей та матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Мукачево, 2012. С 17-32.
5. Мойсеєнко С.Ф. Вплив Інтернету: соціальний аспект. Джерело. 2006. №2. С.44-58.

6. Масова комунікація. Підручник / С.О. Валько, А.К. Драч, В.В. Куліш, В.А. Куліш. К.: Дзеркало, 2009. 314 с.

7. Відкрите суспільство та його вороги / Ю. Тищенко, М. Товт, С. Горобчишина; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К.: «Україна», 2013. 182 с.

8. Блажієвська І. Термінологічний аналіз- пояснення ситуації. / В.Колосніченко. К.: Основи, 2008. 289 с.

Скрипій А.,
здобувачка вищої освіти
(м.Кам'янець-Подільський)
Никитюк С.І.,
старший викладач
(м.Кам'янець-Подільський)

EXAMPLES OF USING ONLINE TOOLS FOR INTERACTION AT ENGLISH LESSONS

The educational process requires the constant search and use of new forms, methods and technologies of teaching and learning, means of supporting students' interest in the material, active interaction. One of the main problems of modern didactics consists in choosing the optimal ratio of the best traditions of the current educational system, the tools of information and communication technologies, modern pedagogical innovations and trends [3, p. 64].

In order to capture the attention of Generation Z and Alpha students, educators must adapt and modify the traditional curriculum to align with their tech-infused upbringing. Incorporating technology into the learning process can be a powerful tool to bridge the gap between the students' digital experiences and the educational content [4, p. 3].

The aim of the article is to investigate whether it is important and appropriate to use various types of online tools, which online resources are effective for learning.

Online tools are one of the keys to effective interaction in class. Their goal is not only to capture the attention of students and

encourage them as much as possible, but also to explain and show the material in an accessible way. Through a thorough analysis of the existing literature, we have identified examples of online tools that are useful for learning and interaction in English classes.

LearningApps is one of the forms for supporting learning and the teaching process with the help of various interactive modules. Existing modules can be incorporated into the training content, and they can be modified or created on the fly. LearningApps includes more than 30 templates for creating interactive exercises. The themes of the templates are colorful: from crosswords to creating maps. And with the templates it is easy to create own exercises [1, p. 20].

With the help of this online tool students can be offered the following exercises: solving a crossword puzzle, matching, group assignment, pairing game, quiz with text input, filling in the blanks, a quiz with the choice of the correct answer, finding a suitable exercise, online games [5, p. 65].

Padlet's virtual interactive wall allows you to collect and organize information on the desired topic, and the participation of each participant is immediately visible, which improves interaction in the lesson. You can place anything on the wall: a text message, photos, audio files, attach another text document to the message. You can change the background of the wall, icons next to the name, it is possible to minimally edit the message. The wall consists of windows, each of which is active and contains loaded material [1, p. 21].

Miro is a virtual board with space for creativity. Of course, the Miro will not replace the blackboard in the classroom, but it can be a great addition to it. In the service, with the help of simple and understandable tools, you can visually present information - in

diagrams, pictures, drawings, as well as take advantage of joint work, which will improve interaction in lessons [5, p. 66].

This is a great service for project tasks. It will allow team work to be integrated on one plane, when instead of a text or a presentation "from scraps", a whole project will come out. In the Miro format, it is very convenient to monitor how the project is progressing as a whole, how much the whole team is included in it, because the teacher can see online the movements of all participants, as well as the contribution of each participant [1, p. 21].

The ThingLink interactive poster is an electronic means of information transmission capable of actively and diversely responding to the user's control actions. An interactive poster uses various interactive elements: text, links, transition buttons, video, presentations, sound, which provide the possibility of interaction between the user and the content of the poster [1, p. 22].

Kahoot is an excellent educational platform that provides teachers and instructors with a range of tools to engage their students and assess their knowledge through interactive online testing. One of the key benefits of Kahoot is its user-friendly interface, which makes it easy for teachers to create custom quizzes and surveys, as well as games and activities that are both fun and educational [3, p. 4].

The e-learning resource *Mentimeter* is another effective digital tool that deserves attention as a service with extensive educational capabilities. Similar to Kahoot this platform is designed to facilitate interactive engagement among all participants in the learning process. By leveraging the power of technology, it enables educators to create engaging and interactive learning experiences that help students to stay engaged and motivated. With its help, you can effortlessly survey the entire class, gather instant feedback, and present the results to the audience. This feature allows for efficient

monitoring of the class's progress, enabling teachers to quickly identify areas that need improvement and tailor their teaching approach accordingly. With Mentimeter we can actively involve our students in discussions and decision-making processes, allowing their voices to be heard [3, p. 4]

To solve our task we offer another interesting digital tool. Specialized educational platforms, such as *Flipgrid* allow schoolchildren to share video files of their presentations, impressions, help to involve students in learning in an environment they are used to - through gadgets [3, p. 5].

Flipgrid stands out as a user-friendly video communication platform explicitly tailored to support educational video presentations by teachers and students alike. With its user-friendly nature, Flipgrid offers a streamlined experience that enhances video communication and encourages active participation, making it an invaluable resource in the realm of education. In Flipgrid you can work with any audience of different educational institutions, where students will feel like "stars" not only on Instagram or Tik Tok, but also in class, because they will gladly shoot videos that have educational content and meet educational goals. With Flipgrid you can give tasks to create videos on your computers or mobile devices, share your thoughts, acquire social interaction skills and express your emotions, adjust your speech [2, p. 174].

Among loads of pedagogical possibilities of digital tools using we may single out the following: exchange of impressions on various topics, homework, which involves studying or retelling a fragment from the text, learning dialogue, reading the text.

Eslgamesplus – activities for teaching and practising English grammar, vocabulary, sentences, listening and pronunciation skills. By playing these fun educational games, students learn

English vocabulary, sentence structures, grammar, listening, pronunciation and phonics. The site features these ESL Activities Online: Memory games, Interactive Board Games, Matching Games, Word Recognition Games, Crocodile Games.

We looked through the use of online tools to improve interaction in English classes. Capturing the attention of today's schoolchildren is difficult, but with the help of online tools this process can be facilitated, and the perception and understanding of the material can be improved through the successful use of various online tools. We reviewed various interesting sites, suggested their use in lessons, pointed out their effectiveness, ease of use. They help to encourage students' interest, involve everyone in the learning process, monitor the learning process, give interesting tasks and effectively conduct English lessons.

References:

1. Власенко Л. В., Тригуб І. П. Переваги та недоліки дистанційного навчання. Міжвузівський науково-методичний семінар *«Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов»*. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 19-22.
2. Костенко І.Г. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови: 2013. С. 170 – 176.
3. О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: навч.-метод. посіб.: для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ, 2011. 344 с.

4. Яковлєва Т.В. Використання інноваційних технологій при вивчанні англійської мови. *Форум педагогічних ідей «УРОК»*. 2011. 5 с.

Thorne, S. L. and Reinhardt, J. "Bridging activities," new media literacies and advanced foreign language proficiency. *CALICO Journal*, 25(3), 2008. P. 558-572

Стеценко Я.О.,
здобувачка фахової передвищої освіти
(м.Київ)

Стрєлова Н.І.,
викладач
(м. Київ)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ СТВОРЕННІ ЗАГАЛЬНОДОСТУПНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Глобальний інформаційний простір стає все більш впливовою ареною, яка формує думки, сприяє комунікації та сприяє соціально-політичним змінам. Інноваційні технології, що набули значущого впливу в сучасному світі, трансформують різні сектори, включаючи освіту, пропонуючи нові можливості для викладання, навчання та розвитку навичок. Інтеграція цих технологій в освітній сектор має величезний потенціал для покращення доступу, підвищення залученості та сприяння персоналізованому досвіду навчання. Однак, як і з будь-якими трансформаційними змінами, існують проблеми, які необхідно вирішити. У статті розглядаються проблеми та перспективи впровадження інноваційних технологій у розвиток сучасної освітньої галузі.

Однією з першочергових проблем є забезпечення належної інфраструктури та доступності інноваційних технологій. Не всі навчальні заклади, особливо у віддалених районах або економічно неблагонадійних регіонах, мають необхідні ресурси та інфраструктуру для реалізації та підтримки

технологічних ініціатив. Цифровий розрив може ще більше посилити розбіжності в освіті, оскільки студенти без доступу до технологій залишаються позаду. Подолання цього розриву вимагає значних інвестицій в інфраструктуру, підключення та доступні пристрої, щоб забезпечити рівний доступ до інноваційних технологій для всіх учнів.

Враховуючи сучасні виклики до створення інклюзивного освітнього середовища слід звернутись до можливостей використання новітніх технологій для забезпечення особистісних потреб здобувачів освіти. Іноваційні підходи мають великий потенціал для розвитку інклюзивної освіти, оскільки вони дають змогу створювати нові методи навчання та сприяють врахуванню індивідуальних потреб кожного учня. Одним з ключових аспектів іновацій в інклюзивній освіті є використання можливостей сучасних технологій. Цифрові ресурси, програмне забезпечення та онлайн-платформи можуть значно полегшити процес навчання та сприяти інклюзії учнів з різними потребами. Наприклад, використання спеціальних програм для навчання дітей з порушеннями слуху або зору дозволяє їм отримувати доступ до навчального матеріалу та активно взаємодіяти з іншими учнями.

Крім того, іноваційні методи навчання, такі як диференційоване навчання, проектне навчання, кооперативне навчання та ігрові технології, можуть бути використані для створення інклюзивного середовища в класі. Ці методи сприяють активній участі кожного учня, розвивають його творчі здібності та сприяють виробленню навичок співпраці та комунікації з іншими. Наприклад, проектне навчання дозволяє учням з різними особливостями об'єднуватися в команди та

спільно працювати над проектами, що розвиває їхні соціальні навички та сприяє взаєморозумінню.

Окрім того, іноваційні підходи сприяють професійному розвитку вчителів, що є ключовим чинником успішної інклюзивної освіти. Вчителі мають отримувати доступ до навчальних програм, тренінгів та ресурсів, які допомагатимуть їм розширювати свої знання та вміння щодо роботи з учнями з особливими потребами. Такі іноваційні підходи можуть включати мережі спілкування для вчителів, онлайн-курси та розробку інструкцій та посібників, які розкривають найкращі практики роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

Інтеграція інноваційних технологій в освіту вимагає добре підготовлених педагогів, які можуть ефективно використовувати ці інструменти для покращення викладання та навчання. Проте багатьом викладачам може бракувати необхідних навичок і підготовки, щоб повністю використати потенціал цих технологій. Надання комплексних програм професійного розвитку, можливостей для навчання та систем підтримки має вирішальне значення для забезпечення педагогів знаннями та впевненістю для ефективного впровадження інноваційних технологій у свою навчальну практику.

Важливість впровадження іновацій можна проілюструвати наступними ключовими аспектами:

1. Технологічні іновації: Розвиток технологій відкриває нові можливості для інклюзивної освіти. Сучасні технології, такі як комп'ютери, планшети, програмне забезпечення та мобільні додатки, можуть бути використані для надання індивідуалізованої підтримки учням з особливими потребами. Наприклад, спеціальні навчальні програми та додатки можуть допомогти учням з розумовими чи фізичними обмеженнями

здійснювати навчальні завдання та спілкуватися зі своїми однокласниками.

2. Універсальний дизайн навчального середовища: Інноваційні підходи до дизайну навчального середовища можуть створити інклюзивну атмосферу для всіх учнів. Наприклад, розширення фізичного доступу, створення ергономічних приміщень та використання спеціальних обладнань для людей з фізичними обмеженнями можуть допомогти їм брати активну участь у навчальному процесі. Крім того, гнучкі навчальні простори можуть бути адаптовані до різних стилів навчання та потреб учнів.

3. Інноваційні педагогічні підходи: Застосування новаторських методик та підходів до навчання є важливим елементом розвитку інклюзивної освіти. Наприклад, кооперативне навчання, диференційоване навчання та проектні методи можуть допомогти учням з різними потребами співпрацювати, взаємодіяти та досягати своїх освітніх цілей. Такі підходи сприяють розвитку самооцінки, соціальних навичок та академічного зростання у всіх учнів.

4. Співпраця та партнерство: Інноваційні рішення в інклюзивній освіті також передбачають зміну культури співпраці та партнерства. Це означає залучення батьків, вчителів, шкільних адміністрацій, спеціалістів з освіти та інших зацікавлених сторін до спільних зусиль для створення інклюзивного навчального середовища. Спільна робота та обмін досвідом можуть сприяти виявленню найкращих практик та впровадженню новаторських рішень.

За останні роки, інклюзивність стала головною темою для не тільки дизайнерів рекламних продуктів, а й при створенні навчальних освітніх технологій. Роль розробників

сучасного освітнього середовища полягає не лише в створенні красивих та функціональних додатків, але й у забезпеченні доступності та використання рішень для всіх користувачів, незалежно від їхніх здібностей та потреб.

Це підхід, який враховує різноманітність користувачів та ставить їхні потреби у центр розробки продукту. Інклюзивний дизайн орієнтується на створення інтерфейсів, які доступні та зрозумілі для всіх людей, незалежно від їхнього віку, здібностей, роду, етнічної приналежності чи особливостей.

Подальше удосконалення інклюзивності в дизайні додатків освітнього середовища включає врахування різних контекстів використання та культурних особливостей.

Інклюзивний дизайн включає в себе тестування з реальними користувачами. Проведення тестів з різними групами користувачів допомагає виявити проблеми доступності та взаємодії та знайти способи вирішення цих проблем.

Оскільки інноваційні технології збирають і аналізують великі обсяги даних студентів, виникають занепокоєння щодо конфіденційності та безпеки даних. Навчальні заклади повинні встановити надійну політику та практику для захисту особистої інформації студентів і забезпечення конфіденційності даних. Захист від можливих порушень, несанкціонованого доступу та зловживання конфіденційними даними має бути головним пріоритетом. Спільні зусилля політиків, викладачів і постачальників технологій є важливими для встановлення чітких інструкцій і протоколів захисту даних.

Інноваційні технології забезпечують персоналізований досвід навчання, задовольняючи унікальні потреби та вподобання окремих учнів. Адаптивні навчальні платформи, інтелектуальні системи навчання та аналітика на основі даних

можуть надавати персоналізований контент, темп і зворотний зв'язок. Такий підхід сприяє залученню студентів, підвищує мотивацію та покращує результати навчання шляхом пристосування освітнього досвіду до індивідуальних сильних і слабких сторін.

Інноваційні технології сприяють глобальному зв'язку та співпраці, долаючи географічні бар'єри та сприяючи міжкультурному навчанню. Віртуальні класи, онлайн-інструменти для спільної роботи та платформи для відеоконференцій дозволяють студентам і викладачам спілкуватися з однолітками, експертами та ресурсами з усього світу. Це сприяє культурному взаєморозумінню, сприяє глобальному громадянству та заохочує обмін ідеями та поглядами.

Інтеграція інноваційних технологій, таких як доповнена реальність (AR), віртуальна реальність (VR), гейміфікація та мультимедійні ресурси, може перетворити традиційні класи в інтерактивне та захоплююче навчальне середовище. Новітні технології пропонують захоплюючий досвід, симуляції та інтерактивний вміст, що покращує залучення та розуміння учнями. Роблячи навчання більш яскравим та інтерактивним, інноваційні технології мають потенціал для виховання любові до навчання та покращують запам'ятовування знань.

Інноваційні технології підтримують навчання впродовж життя, надаючи гнучкі та доступні платформи для отримання нових навичок і знань. Онлайн-курси, масові відкриті онлайн-курси (МООС) і платформи електронного навчання пропонують можливості для постійного професійного розвитку та підвищення кваліфікації. Використовуючи ці технології, навчальні заклади можуть озброїти учнів необхідними

навичками, щоб процвітати в середовищі глобальної робочої сили, яка швидко розвивається.

Інтеграція новітніх технологій в освітній сектор представляє як виклики, так і перспективи. Хоча вирішення проблем, пов'язаних з інфраструктурою, навчанням і безпекою даних, має вирішальне значення, перспективи багатообіцяючі. Персоналізоване навчання, глобальне підключення, інтерактивний досвід і можливості навчання протягом усього життя можуть зробити революцію в освіті. Віддаючи пріоритет інвестиціям в інфраструктуру, забезпечуючи професійний розвиток викладачів і встановлюючи надійні заходи захисту даних, освітній сектор може використовувати весь потенціал інноваційних технологій і прокласти шлях до майбутнього покращеного викладання та навчання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Безуглий І. Інклюзивний дизайн та UX: як створити продукт для всіх. URL: <https://thedou.ua/life/ux-design-inclusive-design/>, 2018.
2. Кравець Г. Інклюзивна освіта в Україні: теоретичні засади та практика реалізації. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки, 2017, 294 с.
3. Коробейнікова Т. Інструменти для створення освітнього контенту. URL: <https://osvita.ua/technologies/e-learning/tools/65753/>, 2020.
4. Савченко Ю. Інклюзивна освіта в Україні: реалії та перспективи розвитку. Наукові записки Національного

університету «Острозька академія». Серія «Психолого-педагогічні науки», 2016, 325 с.

5. Чумак А. Інклюзивний дизайн: як створювати продукти для всіх. URL: <https://blog.webpals.com/inklyuzyvnyj-dyzajn-yak-stvoryuvaty-produkty-dlya-vsih/>, 2020.

Суханюк В.В.,
здобувачка фахової передвищої освіти
(м.Київ)

Стрелова Н.І.,
викладач
(м.Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРИВИМІРНОЇ АНІМАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ТА РЕКЛАМНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогоднішній розвиток технологій та інформаційних засобів надає нові можливості в різних сферах життя, включаючи навчання та рекламу. Однією з найцікавіших технологій, яка здобуває все більшу популярність, є тривимірне моделювання. У цій доповіді ми розглянемо перспективи використання тривимірного моделювання в навчанні та рекламі, а також його потенціал для поліпшення процесу передачі знань та сприяння ефективності рекламних кампаній.

Завдяки постійному розвитку технологій, тривимірна анімація стає все більш поширеною інструментом, що відкриває нові можливості для ефективного передавання інформації та залучення уваги цільової аудиторії.

Тривимірна анімація має великий потенціал у навчанні. Вона дозволяє створювати інтерактивні 3D-моделі, які можуть бути використані для детального вивчення складних об'єктів, процесів або явищ. Наприклад, у медичному навчанні, студенти можуть мати можливість досліджувати тривимірні моделі органів та тканин, щоб краще розуміти їх структуру та функції.

Такий підхід допомагає покращити процес сприйняття та запам'ятовування інформації, а також робить навчання більш захоплюючим та ефективним.

Основними аспектами використання тривимірної анімації в навчанні є наступні переваги:

1. Зручність та доступність. Тривимірне моделювання надає студентам можливість вивчати складні концепції та процеси у тривимірному просторі, що сприяє кращому розумінню матеріалу. Використання візуалізації допомагає студентам запам'ятовувати інформацію більш ефективно та зберігати знання на довготривалий період.

2. Застосування в різних дисциплінах. Тривимірне моделювання може бути використане в різних галузях навчання, включаючи медицину, фізику, біологію та інші. З його допомогою можна створювати інтерактивні сценарії, де студенти можуть досліджувати та експериментувати, що підвищує їх активність та зацікавленість у навчальному процесі.

3. Спільна робота та комунікація. Тривимірне моделювання може стимулювати спільну роботу та комунікацію між студентами. Вони можуть працювати над проектами в групах, взаємодіяти з тривимірними об'єктами та обмінюватися думками та ідеями. Це сприяє розвитку колективних навичок та сприйняття різних поглядів на проблеми.

По-друге, тривимірна анімація може бути дуже ефективним інструментом у рекламі. Вона дозволяє створювати вражаючі візуальні ефекти, які привертають увагу та запам'ятовуються краще, ніж традиційні рекламні формати. Завдяки тривимірній анімації, рекламодавці можуть передати ключові повідомлення та переваги своїх продуктів або послуг у незабутній та привабливій формі. Наприклад, створення

тривимірного анімаційного ролика дозволяє показати деталі продукту, демонструвати його функціональні можливості та створювати емоційний зв'язок з аудиторією.

Використання тривимірної анімації в рекламі включає наступні особливості:

1. Вражаючий візуальний ефект. Тривимірне моделювання може надати рекламним кампаніям вражаючий візуальний ефект, який привертає увагу аудиторії. Використання тривимірних об'єктів та анімації дозволяє створити унікальні та запам'ятовувані рекламні матеріали.

2. Інтерактивність та залучення аудиторії. Завдяки тривимірному моделюванню рекламні кампанії можуть бути інтерактивними, що спонукає аудиторію брати активну участь у процесі сприйняття інформації. Наприклад, використання доповненої реальності дозволяє користувачам взаємодіяти з тривимірними об'єктами на екранах своїх пристроїв.

3. Покращення ефективності комунікації. Тривимірне моделювання допомагає рекламодавцям ефективніше передавати своє повідомлення аудиторії. Візуальна інформація, представлена у тривимірному форматі, може бути легше сприйнята та зрозуміта, що забезпечує кращу комунікацію між брендом і споживачем.

Крім того, тривимірна анімація може бути ефективним інструментом для залучення цифрової аудиторії. У світі, де соціальні мережі та онлайн-платформи займають важливе місце в житті людей, тривимірна анімація стає конкурентоспроможним форматом для привернення уваги. Інтерактивність та захопливість тривимірної анімації допомагають привернути користувачів та залучити їх до бренду чи продукту. Наприклад, користувачі можуть взаємодіяти з

тривимірними моделями продукту, розглядати їх з різних ракурсів та навіть персоналізувати деякі їх аспекти.

При дослідженні можливостей використання тривимірної анімації необхідно розглянути етапи створення рекламного продукту з використанням даної технології. Цей процес може включати наступні кроки:

1. Концептуалізація: Перший етап полягає в розробці ідеї та концепції рекламного продукту. Важливо визначити цілі, цільову аудиторію та основне повідомлення, яке потрібно передати. Тут також вирішується, чи потрібно використовувати тривимірну анімацію і які ефекти будуть використані.

2. Сценарій та сценарій-кастинг: На цьому етапі розробляється сценарій, який описує дію та послідовність подій у рекламі. Також може бути проведений відбір акторів або голосів, які будуть задіяні в анімаційному відео.

3. Препродакшн: Цей етап включає розробку макетів, концепт-арту та скриптів для анімаційних персонажів, об'єктів та сцен. Він також включає вибір кольорової палітри, дизайн і візуалізацію.

4. Моделювання та ригінг: На цьому етапі тривимірні моделі персонажів, об'єктів та сцен створюються в комп'ютерному середовищі. Моделювання включає створення геометрії, текстур та матеріалів, які надають об'єктам реалістичний вигляд. Ригінг - це процес створення скелету та анімаційних контролів, щоб надати моделям можливість рухатися.

5. Анімація: Цей етап включає створення руху для тривимірних персонажів та об'єктів. Аніматори використовують спеціальні програми для створення рухів, імітування фізичних властивостей та передачі емоцій через анімацію.

6. Освітлення та візуалізація: На цьому етапі створюється освітлення сцен, щоб надати анімації більш реалістичного вигляду. Також проводиться рендеринг анімаційних кадрів, де кожен кадр анімації обробляється і перетворюється в готове відео.

7. Постпродакшн: На цьому етапі додаються спеціальні ефекти, звуковий доріжка, музика та голосова озвучка. Він також включає монтаж анімації, колірну корекцію та фінальну обробку.

8. Розповсюдження: Останній етап - це розповсюдження готового рекламного продукту. Він може бути показаний по телебаченню, кіно, відеохостингах, соціальних мережах та інших медіа-каналах.

Ці етапи є загальними кроками, які можуть бути деталізовані та додані в залежності від конкретних потреб та процесу розробки рекламного продукту. Використання тривимірної анімації додає нові можливості та вимоги до кожного з цих етапів, забезпечуючи створення захопливої та вражаючої рекламної кампанії.

Тривимірна анімація відкриває нові перспективи для освіти, надаючи студентам та учням засоби візуалізації та збагачення навчального процесу. Ось кілька ключових можливостей:

1. Візуалізація складних понять: За допомогою тривимірної анімації можна відтворити абстрактні або складні концепції в навчанні. Наприклад, учням можна показати тривимірну модель атома, молекули або складного математичного об'єкта, щоб допомогти їм краще розуміти його структуру та взаємодію.

2. Іммерсивний досвід навчання: Тривимірна анімація може створити іммерсивне середовище для навчання, де учні можуть інтерактивно взаємодіяти з об'єктами та сценами. Вони можуть досліджувати тривимірні моделі, виконувати віртуальні експерименти або навіть спілкуватися з тривимірними персонажами, що сприяє поглибленому засвоєнню матеріалу.

3. Стимулювання творчості та проблемного мислення: Використання тривимірної анімації в навчанні стимулює творчість та розвиток проблемного мислення учнів. Вони можуть створювати свої власні тривимірні моделі, розробляти віртуальні світи та експериментувати з різними ідеями та концепціями.

4. Мультимедійне спілкування: Тривимірна анімація може полегшити спілкування та передачу інформації між викладачем та учнями. Вона може бути використана для створення навчальних відеороликів, інтерактивних презентацій або навіть віртуальних уроків, де учні можуть бачити, слухати та взаємодіяти з тривимірними об'єктами та інформацією.

5. Мотивація та залучення: Використання тривимірної анімації у навчанні може підвищити мотивацію учнів та залучення до навчального процесу. Візуально привабливі та захоплюючі тривимірні сцени та персонажі сприяють активному навчанню та зацікавленості учнів.

Ці можливості демонструють потенціал тривимірної анімації у навчанні. Вона може стати ефективним інструментом для покращення навчального процесу, сприяючи зрозумінню складних понять, стимулюючи творчість та зацікавленість учнів.

Тривимірне моделювання відкриває широкі перспективи використання в навчанні та рекламі. Візуалізація складних

концепцій, взаємодія та практичне застосування, стимулювання інтересу та мотивації є ключовими перевагами тривимірного моделювання в навчанні. У рекламі тривимірне моделювання забезпечує покращену взаємодію з аудиторією, можливість використання віртуальної та розширеної реальності, а також покращену запам'ятовуваність та визнаність бренду. З урахуванням швидкого технологічного розвитку, очікується, що тривимірне моделювання стане все більш поширеним і відіграє важливу роль у навчанні та рекламі. Рекомендується досліджувати його можливості та ефективність в різних сферах застосування з метою досягнення найкращих результатів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Rosenbaum, M. S., Johnson, M. R., & Eickhoff, C. The Power of 3D Animation in Advertising: Investigating the Impact of Realism on Attention and Memory. *Journal of Interactive Advertising*, 18(2), 2018, 192 p/
2. Томенчук, Н. В., & Данчук, Н. О. Використання тривимірної анімації в навчальному процесі з предмету "Комп'ютерна графіка" [Електронний ресурс]. Вісник Черкаського державного технологічного університету. Технічні науки, 1(83), URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/VCDTU_tehn_2019_1_39
3. Шаталов, А. Тривимірна анімація як засіб створення інтерактивних навчальних матеріалів. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 11(76), 2017, 234 с.

Рейзін Д.В.,
магістр
(м.Київ)

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА СИСТЕМ КРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Розвиток цифрових інструментів у сфері охорони здоров'я в контексті війни та післявоєнного відновлення доцільно розглядати не як технічну модернізацію, а як один з ключових напрямів підвищення резильєнтності системи. У глобальній стратегії Всесвітньої організації охорони здоров'я з цифрового здоров'я на 2020–2025 роки підкреслюється, що цифрові рішення мають розглядатися як інтегрований компонент системи охорони здоров'я, а не як окремий “пілотний” додаток. Одночасно у рекомендаціях ВООЗ щодо цифрових втручань наголошується, що їх запровадження повинно бути пов'язане з чітко визначеними проблемами системи – нерівністю доступу, браком кадрів, низькою керованістю даних – і супроводжуватися змінами в організації послуг, підготовці персоналу, фінансуванні. У країнах Європейського регіону вже до пандемії COVID-19 сформувалися підходи до “цифрової зрілості” систем охорони здоров'я, які охоплюють рівень розвитку електронних медичних записів, телемедицини, інтегрованих реєстрів, інструментів аналітики та взаємодії з громадянами. Для України, що проходить через повномасштабну війну, цифрова трансформація набуває додаткового безпекового виміру: від спроможності системи працювати в умовах руйнування

інфраструктури, переміщення населення, загрози кібератак залежить безперервність надання допомоги та можливість оперативного управління ресурсами.

У світовій практиці запропоновано низку класифікацій цифрових інструментів у сфері охорони здоров'я. ВООЗ виділяє окремі категорії “цифрових втручань” для користувачів послуг (нагадування, мобільні додатки, доступ до власних даних), для медичних працівників (електронні записи, клінічні рішення, телемедицина), для керівників закладів (інформаційні системи управління, панелі моніторингу), а також для органів публічної влади (системи епіднагляду, реєстри, аналітичні платформи для планування й фінансування). У документах ВООЗ та ОЕСР наголошується, що найбільший ефект цифровізації досягається тоді, коли різні рівні цифрових інструментів взаємодіють між собою: дані, які вводяться лікарем у первинній ланці, одразу стають доступними для аналітичних систем, реєстрів, механізмів оплати, а також – за належного захисту – для самого пацієнта. Відповідно, для оцінки розвитку цифрового компонента системи охорони здоров'я важливо аналізувати не лише наявність окремих “електронних сервісів”, а й ступінь їх інтегрованості у процеси надання допомоги, управління й кризового реагування.

Українська система “eHealth” (електронна система охорони здоров'я) створювалася як двошарова архітектура, у якій центральний компонент (центральна база даних, реєстри, правила) поєднується з мережею медичних інформаційних систем, що надають інтерфейси для закладів, лікарів і аптек. Це дало змогу розділити функції регулювання й зберігання даних (за державою) та розробку зручних інтерфейсів (за приватними ІТ-компаніями). У дослідженнях, присвячених оцінці

української моделі, підкреслюється, що такий підхід відповідає рекомендаціям ВООЗ щодо відкритих стандартів і модульної побудови цифрових систем, створюючи умови для конкуренції між постачальниками програмного забезпечення й одночасно забезпечуючи єдині правила гри для всіх учасників. Водночас війна загострила питання кібербезпеки, резервного копіювання, збереження конфіденційності даних, особливо для військовослужбовців, осіб, які пережили окупацію, та інших вразливих груп, що вимагає зміцнення як технічних, так і правових механізмів захисту.

Ключовим елементом цифрової трансформації стала впроваджена в 2019 році система “е-рецепт” (електронний рецепт), яка стала одним з базових модулів “eHealth” і водночас інструментом реформування системи реімбурсації ліків. За даними публічних джерел, з часу запуску “е-рецепт” інтегрував десятки тисяч лікарів первинної ланки та значну частку аптек, забезпечивши прозорий облік виписаних та відпущених препаратів, можливість контролю за цільовим використанням бюджетних коштів та зменшення ризиків зловживань. Під час війни саме наявність цього модуля дозволила оперативно організувати відпуск частини препаратів (зокрема, для пацієнтів з хронічними захворюваннями) за електронними рецептами в інших регіонах, куди перемістилися внутрішньо переміщені особи, без необхідності повторної діагностики або паперових довідок. Аналогічну роль відіграють електронні направлення, електронні медичні записи, електронні декларації з сімейними лікарями, які забезпечують “переносимість” інформації про пацієнта між регіонами та закладами.

Особливе місце в сучасних системах охорони здоров'я посідає “телемедицина” – надання медичних послуг на відстані

з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У міжнародних оглядах ВООЗ телемедицина розглядається як один із ключових інструментів підтримання доступності допомоги в умовах пандемій, природних катастроф, воєнних конфліктів, а також у сільських та віддалених районах. У відповідь на COVID-19 та подальші виклики більшість країн Європи створили нормативні рамки для дистанційних консультацій, моніторингу хронічних хворих, телерадіології, телеконсультацій між лікарями, що дозволило зменшити контактні візити без втрати якості. Для України, де значна частина території є небезпечною для регулярних переміщень пацієнтів, а медичні кадри нерідко працюють у прифронтових умовах, телемедичні рішення мають потенціал стати одним із головних механізмів вирівнювання доступу до послуг.

Федух Г.Я.,
старший викладач
(м. Хмельницький)
Малькут Л.О.,
вчителька
(Хмельницька обл.)

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Школа сьогодні є однієї з основних інституцій соціалізації підростаючого покоління і саме вона, як наголошується в Концепції загальної середньої школи, - «простір життя дитини, тут вона не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу вибудовується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації й гуманізації взаємин між учнями і педагогами, школою і родиною, ґрунтуючись на ідеї самоцінності дитинства, діалогу, усвідомленого вибору особистого життєвого шляху» [2].

Сучасні дослідники довели, що науково обґрунтовані та якісно розроблені освітні технології допомагають педагогу досягти запланованого результату професійної діяльності з максимальним ступенем наближеності. Але у сфері освіти (на відміну від виробничої) багато залежить і від фахівця, що використовує ту чи іншу технологію. Тому особистість класного керівника, учителя, його культура, професіоналізм, інтуїція – усе це умови успішності застосування будь-якої навчальної чи виховної технології.

Сьогодні в центрі освітнього процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроках та в позаурочний час, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем і однокласниками залежить успіх у навчанні та вихованні. Досягненню такої мети значною мірою сприяє впровадження в освітній процес інноваційних технологій.

Досвід роботи показує, що використання інноваційних технологій у початковій школі, починаючи з першого класу, підвищує інтерес учнів до навчання, участі у громадській діяльності, сприяє розвитку їх особистісних якостей, сприяє формуванню характеру, наукового світогляду, розвитку логічного мислення, зв'язного мовлення учнів, виявленню та удосконаленню їхніх індивідуальних можливостей.

Однією з інноваційних педагогічних технологій є технологія проєктів. За своєю сутністю робота над проєктом має інноваційний характер: вимагає від учнів застосувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє певні вміння і навички діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися.

Проєктування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують впродовж визначеного відрізка часу.

Надзвичайно поширеними в освітній діяльності сучасної початкової школи є екологічні проєкти.

Технологія проєктів дає можливість учням спробувати

свої сили, використати знання в реальних справах, учить бути самостійним, уміти приймати рішення, уміти творити.

Суть проєктних технологій – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проєктну діяльність, яка передбачає розв’язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань [4].

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, навчання та виховання молодших школярів має здійснюватися на засадах компетентнісного підходу. Серед 10-и ключових компетентностей нової української школи – екологічна грамотність і здорове життя, яка передбачає уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров’я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [3].

Загальноосвітньому навчальному закладу відведено провідну та найважливішу роль у вихованні екологічної культури учнівської молоді. Ефективним засобом формування екологічної культури є екологізація шкільної освіти, яка передбачає залучення екологічних аспектів, пов’язаних із основним матеріалом, до складу практично всіх навчальних дисциплін. Предмети природничого циклу відкривають перед дітьми світ рослин, тварин, усього довкілля [4].

Екологічні проєкти зазвичай потребують залучення дослідницьких, наукових методів, інтегрованих знань із різних галузей науки. За підсумками проєктів підбиваються підсумки не тільки вивчення екологічних проблем за літературними джерелами і спостереженнями в природі, але й оцінюється поточна робота над проєктом, суспільно корисна діяльність.

Учні готують повідомлення від імені спеціалістів тієї чи іншої галузі – економіста, агронома, еколога, соціолога, лікаря-гігієніста. Виступи дітей доповнюються і конкретизуються за допомогою ілюстрацій, плакатів, таблиць, схем, слайдів, відеофільмів тощо. Тематами екологічних проєктів можуть бути «Глобальні екологічні проблеми сьогодення», «Шумове забруднення населених пунктів», «Способи утилізації сміття», «Способи очищення питної води», «Екологічні проблеми малих річок України» тощо. Найчастіше такі проєкти практико-орієнтовані за призначенням. Серед них: «Збережи джерело», «Чисті водойми», «Первоцвіт» тощо.

Так, у своїй діяльності з формування екологічної компетентності в учнів педагоги Кіровоградщини практикують розробку творчих та ігрових проєктів. Серед них улюбленим для вихованців став довготривалий проєкт «Флора і фауна Кіровоградщини». До роботи над цим проєктом охоче долучилися батьки. У процесі колективної пошуково-дослідної діяльності було зібрано величезну кількість інформації про рослинний і тваринний світ краю, зміст якої оформлено у вигляді фотобюлетенів і відеопрезентацій, тематичних папок, альманахів типу «Птахи мого краю», «Лікарські рослини регіону», «Червона книга Кіровоградської області», «Обереігаємо природу» тощо.

Водночас діти охоче смакували осінніми дарунками природи, виготовляли саморобки з природних матеріалів, спостерігали за поведінкою місцевих птахів; складали та реалізовували ігрові програми, грались в екологічні ігри, відгадували загадки, малювали, писали вірші тощо.

Окрему увагу в процесі роботи над проєктом приділено здійсненню учнями посиленої природоохоронної діяльності.

Серед їх різновидів можна виділити створення книги рецептів «Зимове меню для пташок», виготовлення та поповнення годівничок для зимуючих птахів; розробку та розміщення природоохоронних знаків у мікрорайоні; участь в акції з озеленення території мікрорайону «Одне дерево посадив – недарма прожив» тощо[5].

Екологічні проєкти – одна з найулюбленіших форм роботи учителів початкових класів Шепетівської ЗОШ №6 Хмельницької області. Творчий проєкт «Буду я природі вірним другом» сприяє формуванню мотивації учнів щодо вивчення особливостей тваринного та рослинного світу Хмельниччини, розширює кругозір, спонукає школярів займати активну життєву позицію під час розв’язання проблем бережливого ставлення до навколишнього середовища., виховує в дітей любов до природи.

Реалізуючи проєкт, діти з допомогою учителя та батьків організовують «Свято зимуючих птахів», ігрову програму «Екологічна клумба», гру-конкурс веселих та кмітливих «Буду я природі вірним другом»; члени творчої групи «Краєзнавці» проводять походи, екскурсійні поїздки з метою вивчення природи рідного краю: до річки Косецької (підгодівля лебедів), у Мальованське лісництво (ознайомлення з життям диких свиней, результатами діяльності бобрів, відвідання дослідної ділянки з вирощування розсади ялинок) тощо.

Творчі групи «Чарівні пальчики» та «Художники» беруть участь у гри-конкурсі «Ялинкові іграшки – своїми руками» (мета: прикрасити ялинку на вулиці і зберегти її живою), організовують виставки малюнків, ранки гри та іграшки «Бережіть природу – наше багатство!» та інші виховні справи.

Вчителі переконані, що така планомірна, систематична

діяльність сприяє поглибленню екологічних знань, вихованню любові, бережливого ставлення до природи. Важливим є і те, що виконання завдань спонукає дітей до співпраці, сприяє згуртуванню учнівського та батьківського колективів, вихованню поваги один до одного [6].

Змістовним, цікавим, на нашу думку, є проєкт «Зелені мандрівники», який розробили вчителі Черкащини. Мета проєкту: з'ясувати різноманітність кактусів за середовищем існування; спонукати дітей до дослідницької діяльності; виховувати працелюбність, дбайливе ставлення до рослин. Для реалізації проєкту було створено чотири групи зі школярів 4-го класу.

Група «Дослідники» досліджувала різні види кактусів: листяні, листоподібні, подовжені, кулясті, їжакоподібні, сосочкові, кораловидні, долоньові.

Група «Шукачі знань» шукала цікаву інформацію про кактуси, добирала малюнки та фотографії.

Члени групи «Практики» поділилися досвідом із догляду за кактусами, виготовили «зелених їжачків» із паперу та картону.

Четверта творча група розробила цікаві розвивальні ігри, підбрала загадки, казки, твори-мініатюри; створила виставку малюнків «Кактус на вікні»; підготувала слайд-шоу «Галерея кактусів».

Закінчується презентація проєкту переглядом виставки малюнків «Кактус на вікні» та оцінкою роботи учасників проєкту. Кожному учаснику виховного заходу організатори вручають «Пам'ятку з догляду за кактусами», яку розробили члени творчої групи «Практики» [1].

Отже, працюючи над проєктом учні не тільки

опановують інноваційні технології навчання та виховання, комунікативні уміння та навички, уміння самостійно знаходити, систематизувати, накопичувати і зберігати потрібну інформацію з даної проблеми, критично мислити, прогнозувати наслідки власних дій, а й вчать планувати свою подальшу життєдіяльність щодо збереження природи, здійснювати еколого-просвітницьку роботу серед однолітків та членів сім'ї.

Список використаних джерел та літератури:

1. Екологічний тиждень початкової школи. З досвіду роботи. *Розкажіть онуку*. 2019.-№ 3.- С.43-50.
 2. Національна програма, виховання дітей та учнівської молоді в Україні. *Світ виховання*. 2004. № 4.
 3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. К. 2016. 34 с.
 4. Освітні технології. Навчально-методичний посібник. За загальною ред. О.М.Пехоти. К. «А.С.К.». 2001. 253 с.
 5. Стецюк Л.В., Матіск Т.Р. Тиждень екології в системі виховання екологічної культури учнів. *Виховна робота в школі*. 2018. №10. С.8-12.
 6. Філіпінко Любов. Використання методу проєктів з метою формування екологічної компетентності у молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. №5. С.52.
-

Юровчик В.Г.,
кандидат географічних наук
(м.Луцьк)

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті пріоритетним напрямом у розвитку освіти є підготовка людей високої освіченості, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукоємких та інформаційних технологій. В Україні здійснюється процес становлення нової системи освіти. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально – виховного процесу. Сучасні вимоги до освіти об'єктивно зумовлюють переведення освітнього процесу на технологічний рівень при цьому можуть і повинні бути використані особистісно зорієнтовані інноваційні педагогічні технології.

В основі якісних змін, що відбуваються нині в системі освіти, лежить інноваційна спрямованість діяльності органів освіти на всіх рівнях. Структура інноваційної діяльності містить розробку інновації й поширення інновацій, тобто збереження й поширення інформації про інновації, підготовка працівників освіти до застосування інновацій і використання інновацій.

Для більш точного й тонкого визначення предмета дослідження наведемо інновацію, що пройшла етап апробації та рекомендована для масового поширення **інноваційним продуктом**. Інноваційний продукт, тобто інновація, яка готова

до використання, зберігається на різних носіях у банках освітньої інформації. На цьому наукову працю вважають завершеною, а подальша доля розробки, як правило, вже поза компетенцією автора (авторів), оскільки рішення про використання чи невикористання даного продукту в навчально-виховному процесі багато в чому залежить від адміністрації й педагогічного колективу школи. Питання про те, яким шляхом нова розробка потрапляє до конкретної школи, потребує окремого обговорення.

До цього часу накопичено великий обсяг серйозних педагогічних розробок, що цілком можна віднести до категорії інноваційного продукту. За даними, наведеними у статті Л. Даниленко «Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці» [1], освітні інновації експериментують у 34 % загальноосвітніх шкіл, активно перебудовують зміст освіти в 41 % шкіл, тобто продовжується процес накопичення інноваційного продукту.

Коли навчальний заклад ставить за мету використання якогось педагогічного нововведення (інноваційного продукту), то й адміністрація, і кожен член колективу (причому не має значення, чи стосується його особисто даний етап роботи чи ні) мають усвідомлювати організаційний зміст поняття *«впровадження освітніх інновацій»*. Інакше кажучи, кожен педагогічний працівник повинен уявляти, які дії застосовуватиме адміністрація, його кафедра і він особисто для того, щоб через якийсь час він і його колеги могли цілком професійно використовувати обране ними нововведення і, найголовніше, отримувати результати роботи, закладені в цьому інноваційному продукті.

Для того щоб усвідомити організаційний зміст поняття «впровадження», розгляньмо, що змінюється в разі заміни (вдосконалення) наявної педагогічної технології (або її частини) іншою (інноваційною). Такі міркування зручно супроводжувати використанням моделі навчально-виховного процесу. Згідно з В. Лозовою та Г. Троцько, компонентами названої моделі слід розглядати:

- мету,
- завдання,
- зміст,
- структуру,
- методи,
- форми навчання.

Очевидно, що необхідно так само брати до уваги дії і стиль взаємодії основних учасників процесу: педагогів та студентів. Тепер зрозуміло, що перехід від наявної технології навчання до нової, тобто її **впровадження**, незмінно спричинює змістовні зміни компонентів моделі навчального процесу. Причому ці зміни прямо залежать від рівня інноваційного продукту.

Якщо інновацію призначено для модернізації традиційного навчального процесу, тобто спрямовано «на досягнення гарантованих результатів у рамках його традиційної репродуктивної орієнтації», як правило, змінюються форми навчання. Якщо ж здійснюється, наприклад, перехід від репродуктивної до пошукової моделі навчання, то навчальний процес змінюється «стосовно таких його сутнісних та інструментально значущих властивостей як *цільова орієнтація, характер взаємодії педагога й студентів, їхньої позиції в ході навчання*». **Мета й методи її досягнення** – це

системоутворюючі чинники, й саме вони відрізняють одну інноваційну модель від іншої. Про це докладно сказано в статтях М. Поташника, О. Моїсєєва «Качество образования в разных образовательных практиках» і О. Рудіної «Моделирования навчально-виховного процесу в школах в умовах реформування загальної середньої освіти».

В даному випадку нашу увагу привертає етап завершення наукової праці й початку практичної діяльності з використання результатів досліджень у навчально-виховному процесі школи. Сьогодні репродуктивне відтворення матеріалу учнями відходить у минуле, а тому на кожному уроці педагог спрямовує їх діяльність на творче здобуття географічних знань на доступному для них рівні. Сьогоднішній студент повинен вміти:

- самостійно набувати необхідних знань з географії, вміло застосовувати їх на практиці для розв'язання назрілих проблем;
- критично мислити, вміти бачити труднощі і шукати шляхи їх подолання;
- грамотно опрацьовувати нову інформацію;
- бути комунікабельним у різних соціальних групах;
- постійно працювати над розвитком власного інтелекту, підвищенням культурного і морального рівня.

Досягнути цього можна лише через особистісно-орієнтовані технології. Тому особистість кожного студента завжди перебуває в центрі уваги вчителя географії, де визначальним завданням є не викладання навчального матеріалу, а організація активної пізнавальної діяльності. Це і стало основною метою діяльності багатьох вчителів географії – бути завжди у пошуку нових підходів у навчанні і навчальний

матеріал подавати не в описовій, а проблемно-пошуковій формі. Головне завдання, яке ставить педагог перед собою – це вчити студентів вчитися. Нові підходи у викладанні предмета здійснюються педагогами за допомогою проведення нестандартних уроків, постановки нестандартних завдань чи запитань, форм повторення, закріплення або перевірки матеріалу.

Нестандартні підходи в навчальному процесі з географії використовуються педагогами на різних етапах проведення занять. Такі підходи розвивають активне ставлення студентів до навчальної роботи, сприяють розвитку логічного мислення, бажання пізнати причини явищ природи і процесів у суспільстві.

Особливу увагу було приділено інтерактивним версіям електронних атласів та інтерактивним картам, зокрема, на забезпечення в інтерактивних Інтернет-версіях електронних атласів таких функцій, як масштабування, перегляд карт, планів, супутніх текстів, ілюстрацій до розділів і відеосюжетів, а також можливості відображення легенд карт та виводу зображень і текстів на друк.

Одним із важливих способів організації педагогічного процесу, заснованого на взаємодії педагога й вихованця між собою й навколишнім середовищем є застосування методу проєктів, який являє собою поетапну практичну діяльність, що спрямована на досягнення певної мети. Метод проєктів доцільно використовувати працюючи над вирішенням екологічних проблем своєї місцевості та глобальних проблем людства.

Організація позакласної роботи з географії в школі дає можливість широко застосовувати сучасні інноваційні

технології: спостереження, моделювання, проектування. Кожен із цих методів сприяє досягненню у позакласній роботі такої мети:

- формування в студентів навичок самостійної творчої діяльності з географії;

- поглиблення та розширення знань, здобутих безпосередньо на заняттях з географії та інших природничих наук (в першу чергу біології та фізики);

- розвиток пізнавальних інтересів студентів, розширення їхнього світогляду, підвищення загальної культури;

- виховання любові до рідного краю, своєї Батьківщини, бережливого ставлення до природи, всього навколишнього середовища;

- зацікавлення студентів безпосередньою участю у збереженні, відновленні та примноженні багатств Батьківщини, їх охороні та раціональному використанні.

- закладання основ фізичного та психічного здоров'я, загартовування студентів при поєднанні красназавчої роботи з туризмом, змаганнями з орієнтування тощо.

При виборі тематики для позакласної роботи по географії педагоги керуються не тільки завданнями цієї роботи і особливостями змісту географії, але і іншими факторами.

Перед позакласною красназавчою роботою з географії ставляться такі завдання:

- виявлення природних багатств,

- вивчення географії свого краю завдяки колекціонуванню,

- аналіз зібраних матеріалів,

- спостереження, опис та інше.

Наповнення, яке представлено для кожного класу – від підручника з **географії** з ілюстраціями до окремих (стінних) карт, ілюстрацій, атласів, методичних рекомендацій, розробок уроків. А додаткова інформація знаходиться в розділах: бібліотека ресурсів, демоверсії наявних та запланованих електронних ресурсів (підручників, атласів тощо), інтерактивних карт, тестування, публікацій тощо.

Бібліотека ресурсів – це розділ сайта, який містить допоміжні матеріали, пов'язані з географією, і який буде постійно поповнюватись. Тут представлені космознімки, старовинні карти, тривимірні моделі та матеріали для створення геоінформаційних систем. Ці ресурси можуть знадобитися як педагогам, так і студентам для написання рефератів тощо.

У розділі *«Демоверсії»* встановлено демоверсії підручників, атласів та інших ресурсів для попереднього ознайомлення з їхніми функціями та представлено презентації з можливостями вказаних ресурсів.

Розділ з *методикою* включає різноманітні матеріали щодо використання Інтернет-версій атласів, підручників та інших матеріалів сайта. Тут також представлено розробки уроків та інші методичні матеріали, розраховані здебільшого на педагогів.

Розділ *«Тестування»* включає методики самотестування за конкретними темами і в майбутньому буде розширюватися до аналогів зовнішнього незалежного тестування з того чи іншого курсу.

Традиційні розділи *«Гостьова книга»* та *«Зворотний зв'язок»* мають за мету підтримувати постійний зв'язок з користувачами задля отримання інформації про використання ресурсів сайта.

Атласи. Так, у атласі з географії постійно розміщують нові карти, що відображають зовнішньоекономічний потенціал, інвестиційну привабливість регіонів, а також створюють нові розділи, зокрема, «Соціальна сфера і соціальне забезпечення».

Висновки:

При всій різноманітності методів, організаційних форм, напрямків, видів роботи з географії все починається з вивчення рідного краю, його природи, історії, народних звичаїв, обрядів тощо. В переважній більшості педагоги використовують красназавчий принцип навчання, який дає змогу поєднати вивчення додаткового теоретичного матеріалу з практичною пошуковою та науково-дослідницькою діяльністю дітей, що значно розширює їхній світогляд, виховує громадянську позицію, привчає до копіткої творчої роботи.

Таким чином, виходячи з вищесказаного ми можемо зробити наступні висновки:

1. Наявність готових до використання розробок (інноваційного продукту) не гарантує застосування їх у реальній педагогічній практиці.
2. Повинні існувати правила оформлення й пред'явлення інноваційного продукту до експлуатації.
3. Запуск інноваційного продукту в експлуатацію – це впровадження його на практиці.
4. Упровадження освітніх інновацій є зміною навчально-виховного процесу в усіх його компонентах або окремих його частинах.
5. Внесення змін у навчально-виховний процес – це складна багатоступінчаста процедура, що вимагає глибокого теоретичного та практичного опрацювання.

Список використаної джерел та літератури:

1. Використання нових методів та інноваційних технологій, Освіта: технікуми і коледжі, 2005. № 3, 4.
2. Даниленко Л.І. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Київ, 2000. С. 6–11.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Інноваційні напрями інформаційних технологій, Рідна школа, 2006. № 8.
5. Інноваційні освітні технології, Проблеми освіти, 2006. № 44.
6. Новий технічний засіб навчання – електронна книга. Рідна школа, 2007. № 7-8.
7. Пінчук В.М. Інноваційні процеси – підґрунтя проектування нових освітніх технологій. Освіта і управління. 1998. №3. С. 42–56.
8. Теоретичні та методичні основи розробки і впровадження інноваційних технологій у навчальний процес вищої школи. Проблеми освіти, 2007. № 47
9. Янкович О. Розвиток освітніх технологій. З'ясування сутності поняття. Вісник книжкової палати. 2008. № 8. С. 46–47.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Атаманчук Олександр Іванович – викладач ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

Беньковська Наталя Борисівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (м. Одеса, Україна)

Беценко Тетяна Петрівна – доктор філологічних наук, професор, Сумського державного університету.

Булгакова Тетяна Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології і педагогіки Національного університету фізичного виховання і спорту України (м.Київ).

Вітковська Ілона Вікторівна – магістрантка КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського».

Головатюк Данило Дмитрович – курсант 3-го курсу Інституту Військово-Морських Сил Національного Університету «Одеська Морська Академія».

Головчак Марія Ігорівна – аспірантка НУ «Львівська політехніка».

Гринюк Леся Олександрівна – учитель Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою

Дацюк Олександр Анатолійович – кандидат богослов'я, протоієрей, завідувач кафедри українського православ'я і теології Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (м. Хмельницький).

Дітковська Олеся Анатоліївна – кандидат технічних наук, доцент кафедри технології та конструювання швейних виробів Хмельницького національного університету.

Дуб Наталія Євстахіївна – кандидат наук з державного управління, викладач КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського».

Євтушенко Валентина Вікторівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри товарознавства, стандартизації та сертифікації Херсонського національного технічного університету.

Жукова Галина Вікторівна – старший викладач кафедри психології і педагогіки Національного університету фізичного виховання і спорту України (м.Київ).

Захарова Еліна Андріївна, доцент, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва.

Ковальчук Оксана Леонідівна – викладач-методист циклової комісії суспільних дисциплін Хмельницького політехнічного фахового коледжу Національного університету «Львівська політехніка» (м.Хмельницький).

Козловська Людмила Вікторівна – майстер виробничого навчання кафедри рисунку та проєктної графіки Хмельницького національного університету.

Колендзян Ольга Сергіївна – учитель-методист математики та інформатики Кам'янець-Подільського ліцею № 10.

Кулинич Роман Омелянович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м.Хмельницький).

Мазур Галина Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва.

Малькут Лариса Олександрівна – вчителька початкових класів Чорноострівського ліцею Хмельницького району (Хмельницька обл.).

Місюк Катерина – здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Михайловська Оксана Анатоліївна – кандидат технічних наук, доцент кафедри технології та конструювання виробів зі шкіри Хмельницького національного університету.

Нахайчук Олег Вікторович – доктор технічних наук, професор, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва.

Нетеча Єлизавета Олександрівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка.

Никитюк Світлана Іванівна – старший викладач кафедри англійської мови Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський).

Новосад Олена Петрівна – викладач вищої категорії, викладач-методист ПТНЗ ВПУ №25 м. Хмельницького/

Олійник Галина Степанівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри дизайну старший викладач кафедри дизайну Хмельницького національного університету.

Расторгуєва Марія Йосипівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри товарознавства, стандартизації та сертифікації Херсонського національного технічного університету.

Скрипій Анастасія – здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Стеценко Яна Олегівна – здобувачка фахової передвищої освіти відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету».

Стрелова Надія Ігорівна – викладач циклової комісії «Видавництво та поліграфія» відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету».

Суханюк Вероніка Василівна – здобувачка фахової передвищої освіти відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету».

Рейзін Денис Володимирович – магістр, кафедра публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Київ)

Федух Галина Яківна – старший викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький).

Христюк Оксана Іванівна – старший викладач Вінницького інституту конструювання одягу і підприємництва.

Юровчик Володимир Геннадійович – кандидат географічних наук, викладач Луцького фахового коледжу рекреаційних технологій і права.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ

імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

24 травня 2024 року

відбудеться Всеукраїнська конференція (offline\online)

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ як основа професійного становлення особистості
(до Дня науки)**

Початок роботи засідання об 11⁰⁰ (очно та в режимі ZOOM - зв'язку).

Пропонуються, але не обмежуються такі напрями роботи:

1. Майбутнє України у всесвітньому інформаційному просторі.
2. Електронна комерція в інноваційному розвитку українського суспільства.
3. Гуманітарні науки в професійному становленні особистості.
4. Інноваційні технології у ході розвитку освітньої галузі: проблеми та перспективи.
5. Інновації у підходах до вивчення фундаментальних дисциплін в умовах дистанційного навчання.

**Усім учасникам буде видано сертифікати про участь у конференції
оформлені відповідно до встановлених вимог (9 год./ 0,3 кредита ECTS)**

**За матеріалами наукового засідання планується видання
Збірника наукових праць «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ХХІ
СТОЛІТТЯ». Випуск 9.**

**Участь у конференції та публікація статей у Збірнику здійснюється
безкоштовно!**

Вимоги до оформлення: матеріали подаються українською мовою обсягом 8-12 сторінок тексту формату А4 у текстовому редакторі WORD; стиль «звичайний»; шрифт TimesNewRoman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5; абзацний відступ - 1,25 см, поля зліва – 20 мм, справа, зверху, знизу – 20 мм.

Матеріали подавати у такій послідовності:

1. Ініціали та прізвище автора/авторів (у центрі).
2. Науковий ступінь, вчене звання (у центрі).
3. Місце роботи (у центрі).
4. Назва статті - великими літерами, жирним шрифтом у центрі.
5. Текст статті. Посилання в тексті на джерела зазначити у квадратних дужках, наприклад [3, с. 24], [2, с. 364-367], [5; 12].
6. Список літератури, оформлений згідно з останніми вимогами ВАК.

Термін подачі заявок та матеріалів – до 20 травня 2024 року

Наукові статті та тези надсилати в електронному варіанті на електронну пошту.

Контакти: 29015, м. Хмельницький, пр. Миру 101А, Хмельницький інститут
МАУП. Т.: 067-589-53-66 (Валентина Парандій). E-mail: v.parandiy@maup.km.ua

НАУКОВЕ ВИДАННЯ
НДДКР УкрІНТЕІ: 0123U104484

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник наукових праць

Випуск 8

З 132 Інноваційні технології ХХІ століття: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2023. Вип. 8. 226 с.

За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела відповідальність несуть автори. Редаколегія не завжди поділяє їхні погляди.

Фото на обкладинці з мережі Internet

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Свідectво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.

Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.maup.km.ua

Здано в набір 30 травня 2023 р. Підписано до друку 30 травня 2023 р.
Формат 60x84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 300 прим.

Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом
e-mail: himaup@ukr.net, офіційний сайт: www.maup.km.ua